

LIGET

2026-6
június

TARTALOMJEGYZÉK [XXXIX. évfolyam 6. szám]

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

Taizs Gergő KAVICSÁGY	4
Masszi Bálint GYÉMÁNT	6
Gyetvai Balázs NEM TUDOM KINYITNI	10
Hollós Máté MONDOM, AHOGY TUDOM	12
Csongor Andrea UTOLSÓ DRÁGA KINCSE	15
Rausch Kálmán A HOMO SAPIENS MÍTOSZA	17
Kovács K. Péter ZÁRÓDÁSPRÓBA	31
Dobosi Bea MINDEN ELVÉSZ	33

TEGNAPUTÁN – FOLYTATÁSOS REGÉNY

Ács József A LEKVÁRFŐZŐK TALÁLKOZÓJA	38
Kovács Laura FEJLEMÉNYEK	48
Kapitány Máté FIÚK	52
Makó Ágnes AZ ALKU	58

AKCIÓSAN

Janecskó Kata AZ UTOLSÓ ÚJSÁG	65
Lendvai Zalán AKCIÓHELYZET	67
Szvetelszky Zsuzsanna – Cselik Ágnes A JELENLÉT ÁRA	69

AKCIÓSAN

Makó Ágnes NAGYON KELLENE	74
Kovács Gábor IDEOLÓGIAI TURKÁLÓKBAN	76
Ács József ILLETLEN MONOLÓG	79
Bene Zoltán SZÁZ DEKA PARIZER	82
Vörös István AZ IDŐN KÍVÜL KERÜLVE	84
Horgas Judit A MEGVÁLTÓ ÉRKEZÉSE	87
Bene Zoltán ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG [2] NYOMDAFESTÉK	89
Gyetzvai Balázs ZÁRT RENDSZER	97
Bán Attila A PADLÁSVIGYÁZÓ	99
Nacsinák Gergely András ÉGGYÖKERŰ NEVENINCS	106

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info [kukac] ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendel Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Szerző
Taizs Gergő

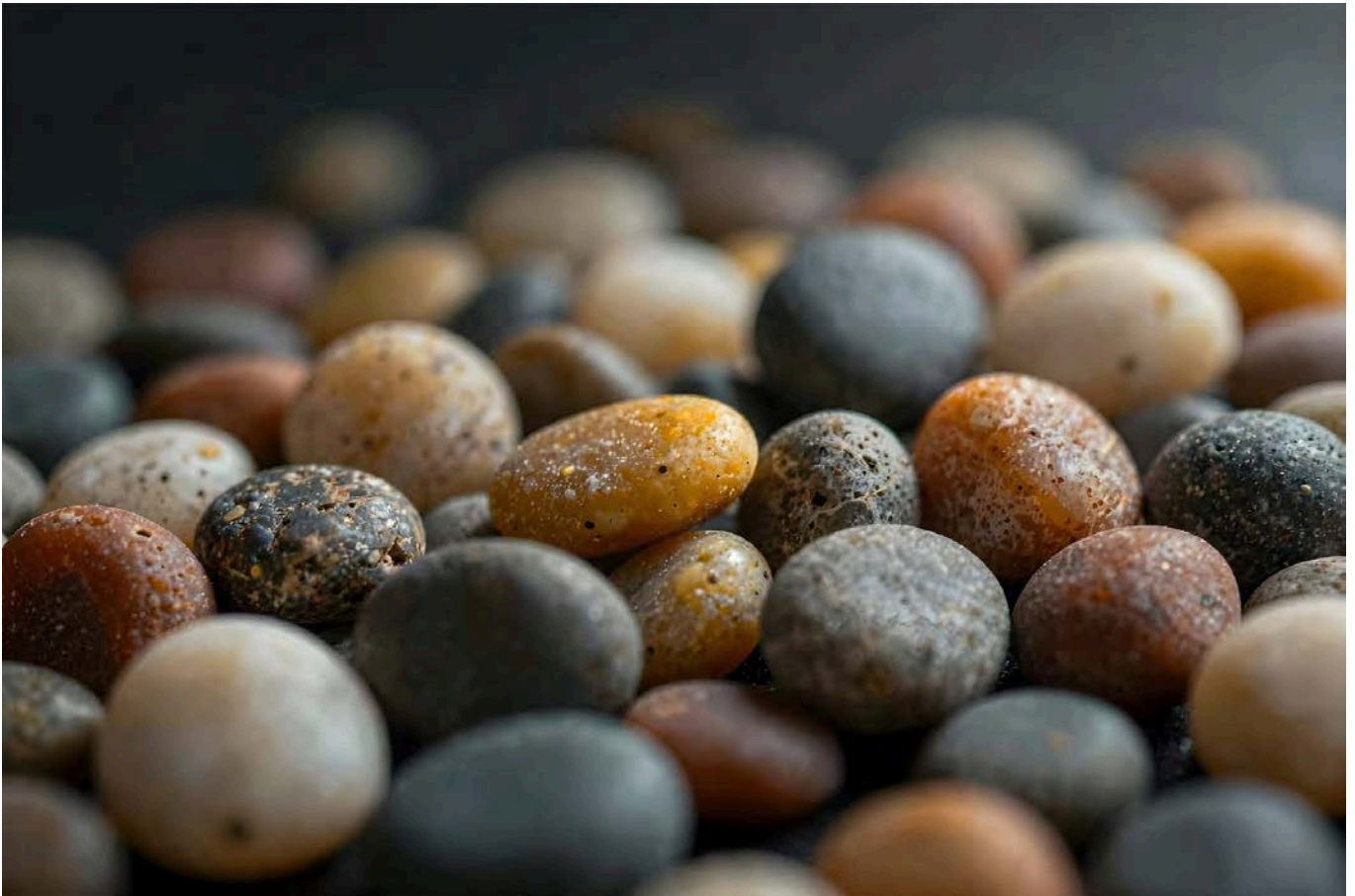
Dátum
2026. jún. 01.

VERS

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

KAVICSÁGY

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

A pillanat tartalmaz minket.
Én mindig jönni szerettem, menni sosem,
csak megérkezni magunkba.
Az első perctől a közeledés felszabadító,
abszolút akarata vonszolt.
Te mindig menni szerettél, elindulni,
végighúzódni a tájon,
mint tengerszem felett a szemöldökív.
Az időablakban, ahol az érkezés
és indulás tulajdonképp egy lesz,
összezörgünk majd, akár kavicsok
az üres konzervdobozban.
De addig a csend puha nekropolisztát

kavicságyon fekvé hallgatom.
A fák fraktáljait körém teríti
a délelőtti napfény.
Honnan indulsz, hová érkezem épp?

kép | vecteezy.com

Szerző
Masszi Bálint

Dátum
2026. jún. 03.

NOVELLA

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

GYÉMÁNT

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

Nem én vagyok a vezérigazgató. Legalábbis még nem. Kereskedelmi igazgató vagyok az anyacég magyar leányánál. A belvárosi székhely, egy szecessziós palota még bőven a többség munkakezdése előtt kacsint rám, minden áldott reggel; lány indamotívumokkal körített ablakai mögött zajlik a mindennapi gyémántbiznisz, miközben a kerület kapualjai, mint koszlott stafétát adogatják egymásnak a hajléktalanokat – kikukázott melegítőik, szakadt dzsekijeik éles kontrasztot képeznek az egyedi szabású, elegáns esésű navy és charcoal öltönyök tömkelegével. Koszos körmök és friss manikűrök, ápolatlan szakállak és trimmelt arcszőrzetek, sodort cigaretták és csillogó svájci órák járnak egymással végtelenül városi táncukat.

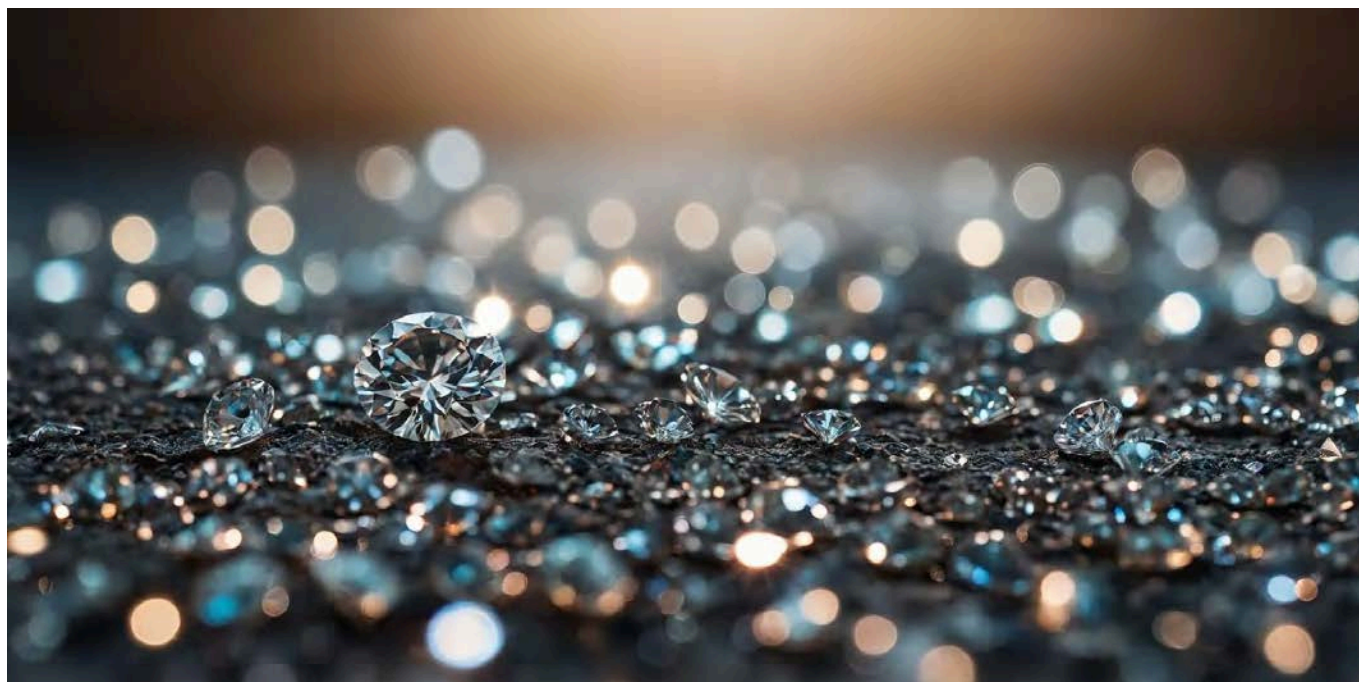

csörömpölve

Gyula épp aznap reggel keveredett a kapualjunkba, amikor egy óriás, dél-afrikai bányacég képviselői érkeztek nyersgyémántokról tárgyalni – előttük értem be, jó két órával, legalább.

Fókuszban voltam. Túl a hajnali e-mail-checken, zuhany, borotva, némi körömreszelés, a gardróblámpák hideg fényeinel megcsillan az aznapi kasmír harci dísz, csuklóra óra, gyors eszpresszó, és vár már a céges taxi. Épp a tárgyalástechnikán agyaltam, mikor Gyulába botlottam – szó szerint. A dupla kartonlapon torzonborz, ősz szőrzetbe burkolt, rothadó emberkupac, mellette üres és még meg nem bontott konzervdobozok. *Gyula* – mutatkozott be lényegre törően, mielőtt egy szót is szólhattam volna. Kizuhantam a fókuszból. Csörömpölve gurultak szerteszt a fejemben a nyersgyémántok – mit mondjak erre? Szóljak odabent a biztonságiaknak? Káromkodjak? Szólítsam fel távozásra? A bejáratot nem állja el, az árkádok alatt van hely bőven. Majd elmegy, belefolyik a város bűzébe. szó nélkül hagytam, bementem dolgozni. a dél-afrikai biznisz persze megrekedt: talán mégsem tesz jót, hogy egy hajléktalan az ajtónállónk.

Gyula azonban nem távozott: ott volt másnap is, és azután is. Talán elküldhették volna, de kiderült: fantáziája végtelen és végtelenül szórakoztató is. Hol azt hallgathattam meg dohánytól sárga fogain átszűrődve, hogy ő valaha alkotmánybíró volt, hol azt, hogy profi tollaslabdázó – de magától értetődő természetességgel értett a tőzsdéhez és a marhatenyésztéshez is. A történetek záporoztak reggel, munkakezdekskor, miközben felhalmozott takaróit rendezgette bepállott ágyéka felett, jöttek ebédidőben, mialatt az öltönyök szürke flamingócsapatként rajzoltak ki a környék elegáns éttermeibe, ő pedig egy félig már megevett szendvics kevésbé penészes végét nyammogta és szivarkát pöfékelt hozzá, és este is, mielőtt mindenki hazaesett és rádugta a telefonját töltőre, és Gyula is megitta az esti koccintóst, elalváshoz.

Eleinte csak pár forintot illet az ügyeletes üres konzervbe dobni, mire az öreg repedt ajkait mosolyra húzta, és már bele is kezdett: *nézzük, mit találtam ma a konzervdobozban*, mondogatta, megkapargatva benőtt körmeivel a százasokat, kétszázásokat – majd belekezdett az aznapi mesébe. A kollégák imádták. A partnerek is imádták. Még angolul is tudott, valahonnan. Jelenséggé lett: szerencsehozó talizmánná nemesedtek a konzervdobozok, jóslatokká az abszurd történetek – nagy üzletek előtt konkurens cégektől, de bankoktól, biztosítóktól is jöttek

meghallgatni, a belváros befolyásos burzsoáziája babonás buzgósággal látogatta a gyémántos Gyulát.

A konzervek tartalma is gyors ütemben változott: dollár, yen és euró is bőven került, már nem is csörögve-zörögve, sokkal inkább hajtogatva-gyűrve. Ehhez aztán új viselkedések társultak: a bankárok segítettek pénze elhelyezésében, ügyvédek a legalizálásában, könyvelők a számontartásában. A bevétellel együtt haptákba állt szépen az outfit is; trimmelődött valahogyan az a szakáll, lekerült a több rétegben összeszáradt melegítőpáncél, és kötött gyapjúpulcsik kúsztak fel az egyre jobban táplált testre. „Házhoz” jött egy-egy mani- és pedikűr, megtisztultak a körömök, de még egy fogorvoshoz is elfáradt Gyula úr. A szivarka elmaradt, IQOS jött a helyébe; végül megszületett a szenzáció: a világ első luxushajléktalanja!

nem jó jel

Nehezen kelek, nehezen mozdulok. Nem szokott gondot okozni a reggeli rutin, de talán az, hogy Kelet-Közép-Európa gyémántpiacát nagyban meghatározó üzlet előtt állunk, sőt, én személyesen is karrierfordító helyzetben találtam magam, megvisel valamelyest. Bekötött a derekam az éjszaka. A dél-afrikaiak hajthatatlanok – és úgy tűnik, mégsem Gyula miatt. Ellenkezőleg, kifejezetten értékelték, az egyikük még Tik Tok-videót is látott róla. *Further discussions are needed on personnel matters* – mondogatták. Ez nem jó jel. Próbáltam egyeztetni alsóbb szinten, de folyamatosan falakba ütköztem. Az anyacég sem repes az örömtől: nincs üzlet, nincs bónusz, nincs részvénytábla, nincs semmi. Ráadásul nem viszi a borotva a borostám, meg kellene éleztetni. A bőröm is szárazabb a szokásosnál: talán a hidratáció hiánya; nemigen iszom meg a napi két-három liter folyadékot, nincs időm. Nézem a tükörben: sárgulnak a fogaim. Ez így nem maradhat, hogy ülök így le az ügyfelekkel tárgyalni? ... on personnel matters, hallom a fejemben, újra és újra. Még a mai öltönyt is mintha a kutya szájából rágatták volna ki – rosszul tettem volna el? Egyszerre fázom és izzadok. Előkotrom a szekrényből a kedvenc konyakom maradékát, lehúrom az utolsó cseppeket. Muszáj elindulnom. Az előszobatükörben egy megfáradt, ápolatlan alak vakarássza idegesen a fejbőrét, miközben dél-afrikai kövek vághatóságáról motyog. Körmei alá bekúszik a felszakadó korpa.

Gyula erős, határozott hangját hallom az árkádok alól; a visszhang megpattan a konzervdobozokon. Pár udvariassági formula afrikaans nyelven, *also, sorry for the inconvenience*, mutat felém; majd már a tolmácsnak bólintva teszi hozzá, magyarul: Gyula vagyok, a vezérigazgató.

kép | vecteezy.com

Szerző
Gyetvai Balázs

Dátum
2026. jún. 08.

VERS

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

NEM TUDOM KINYITNI

letört a fül
visszahajolt
ott áll az asztal közepén
hengeres némaság
a pereménél nincs rés
csak a vak acél hideg simulása

körömhegygel kaparom a szélét
belül lötyög valami
néha sűrű mint a kátrányba fojtott délután
néha meg zörög mint a csontok
amiket elfelejtettek eltemetni a spájzban
levegő sincs benne csak vákuum
befelé szívja a tekintetemet

konyhakés éle kicsorbul
a kalapács tompán dörren a vason
nem enged

ott lüktet a konzerven a neved

egy illat

egy érintés vagy csak egy mondat
amit akkor kellett volna kimondanom
mielőtt ráforrasztották a tetőt

csak hordozom

súlyos ezüstszürke daganat
nem lehet se lenyelni se kiköpni
csak bámulni ahogy visszatükrözi
tehetetlen éhes arcomat

kép | vecteezy.com

Szerző
Hollós Máté

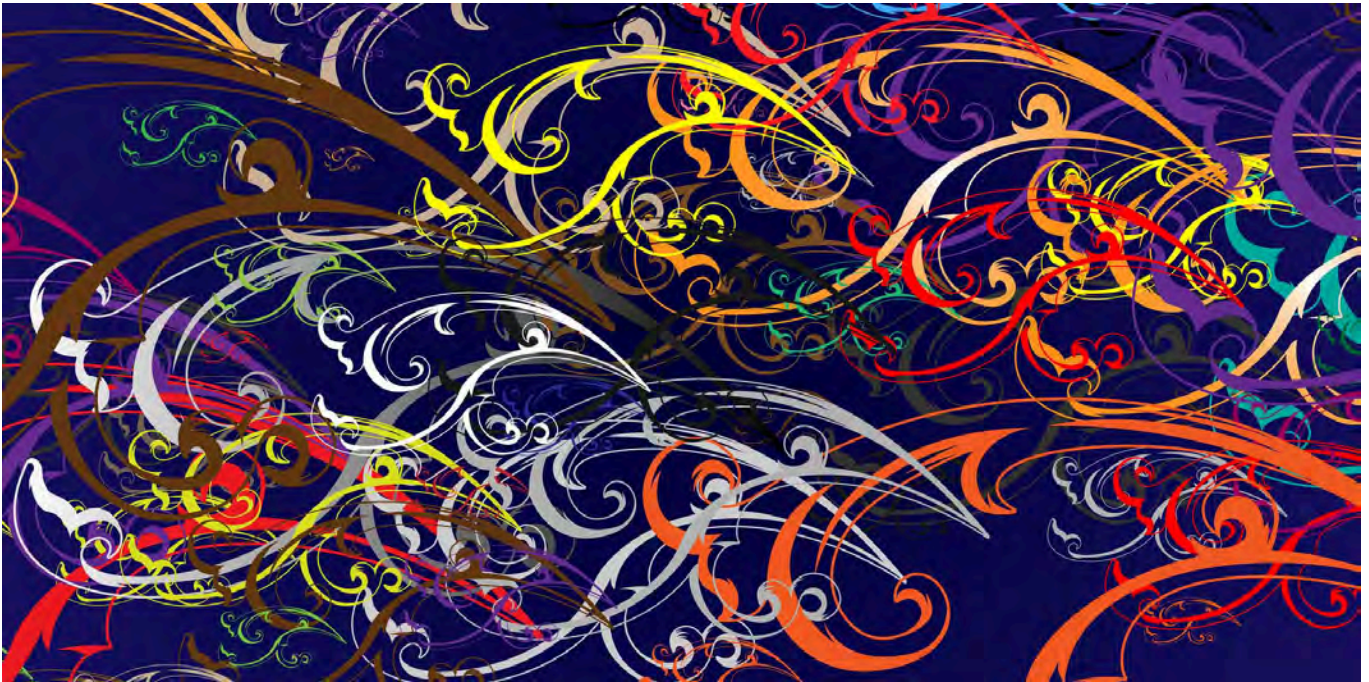
Dátum
2026. jún. 10.

ESSZÉ

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

MONDOM, AHOGY TUDOM

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

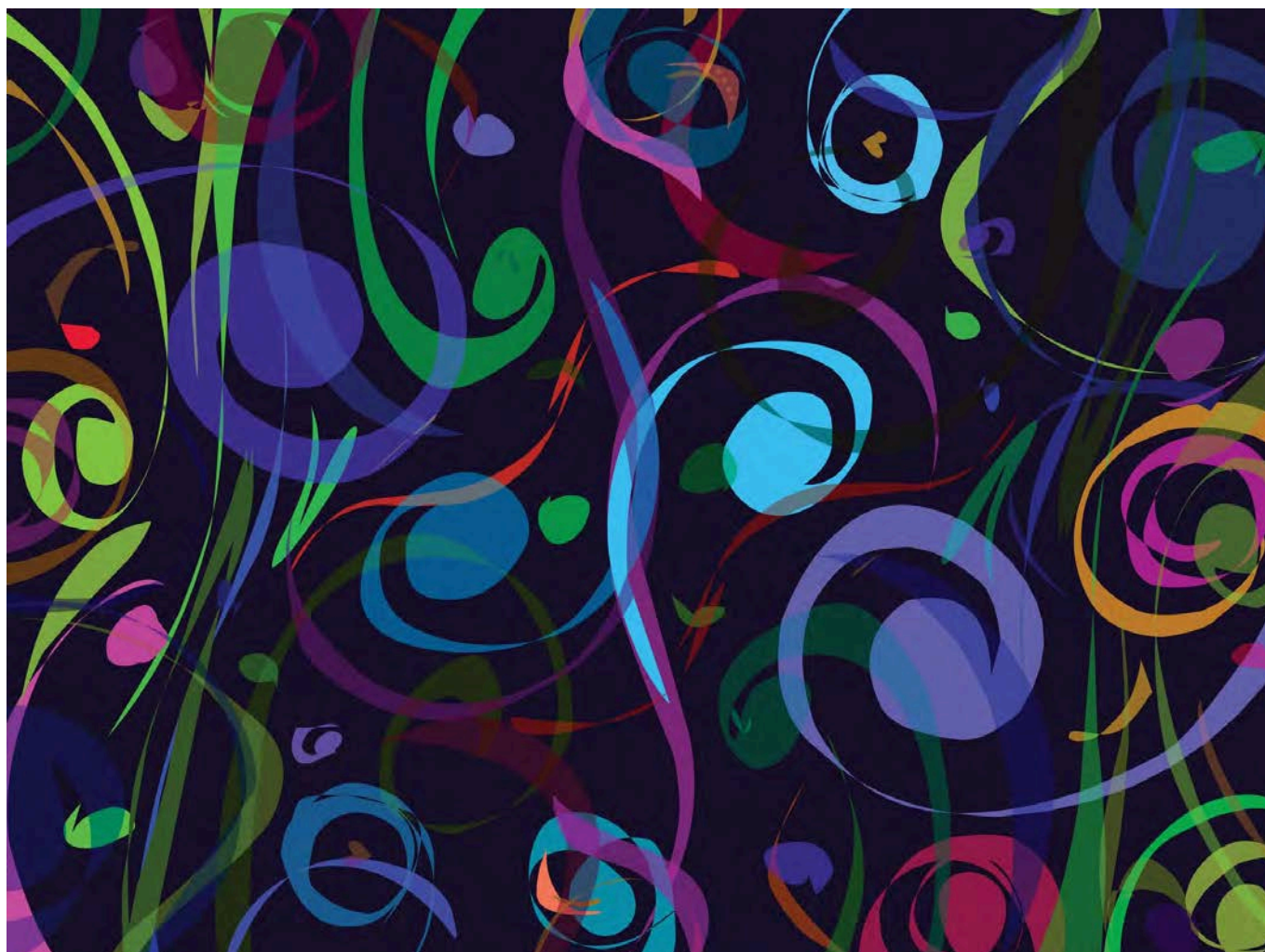
A képletes konzervdobozt 1996-ban kaptam *Bari Károly* költő barátomtól, aki gazdag és értékes cigány népzenei-népköltészeti gyűjtéséről is híres. Több, életkorban és stilárisan különböző zeneszerzőt keresett meg azzal, hogy tetszésünk szerint kezdjünk valamit e kollekció minket leginkább vonzó darabjaival, s ezeket majd a Cigány Néprajzi Napok keretében egy estén mutatják be Gödöllőn. Akadt kollégám, aki hagyományos népdalfeldolgozást írt. Én [hangszeres fantáziához](#) kaptam kedvet.

”

lemondóan hajlik alá

A zalaegerszegi lovári nyelvű Kolompár Edit által énekelt szomorú dal ragadott meg leginkább, amelynek kulcsszavai: *Căra luma phirav* – Országot-világot járok. Fájdalmát tükrözi sóhajszerű ívű indítása, amely után minden sor lemondóan hajlik alá. Nyomban elhatároztam, nem énekművész ajkára transzponálom a dalt, hanem a maga eredeti valójában hangfelvételtől bejátszva, mintegy fekete-fehér fotódokumentumként mutatom fel, s behelyezem a dalból építkező zongora és klarinét közé.

A darab elején azt a prózai mondatot halljuk a zalai énekes hangján, amelyet az eredeti felvételen a dal éneklése előtt dűnnyög, s ami annyit jelent magyarul: „Mondom nektek, ahogy tudom”. Ez még nem a dal része, csak a felvétel dokumentuma. „Technikai” szöveg, amellyel a felvételt készítő Bari Károlyhoz fordul. De megtartottam, hiszen magam is „mondom, ahogy tudom”... Ennek elektronikus elködösítése közben szólal meg a fúvós hangszeren a dallam.

Az eredetileg klarinétnak szánt szólamot utóbb legtöbbször Matuz István basszusfuvolán játszotta, aminek kissé füstös mély hangzása szinte közelebb simult az ének akusztikájához és tartalmához. Fújta már a szólamot szaxofon, legújabban pedig Lakatos György fagottján is otthonra talált. A rugalmas ritmika persze csak nyomokban mintázza a szabad éneklést. Egy strófányi zene elhangzása után kapcsolódik be a zongora. A két hangszer fantáziálása, a népdal variálgatása fejleszti föl a darabot a tetőpontig, ahol megszólal a dal három szakasza Kolompár Edit hangján (és néhol a szenvedélyből adódó csettintéseivel). Az első két és fél versszak szólója után ismét beszűremkednek a zenei képbe a hangszeresek. A cigány népdalokra jellemző a zárószakok befejezése előtt tartott, meghosszabbított lélegzetvételnyi szünet. A hangszeresek a záró szakaszban ezeket töltik ki kommentárjaikkal, amelyekben a zeneszerző azonosul a dal énekesének számkivetettség miatt érzett fájdalomával.

Volt, aki a kordéjokkal döcögve vándorlókat érezte meg a dalban. Kérdezhetnénk: nem lett volna szerencsésebb valamilyen folklorisztikusabb hangzással alátámasztani a „naturális” énekhangot. A kompozíció immár harminc esztendőnyi története alatt egyik leggyakrabban játszott

darabommá vált, s meglehetősen, nemcsak Kolompár Edit éneke nem téveszt hatást, hanem a műzenei kontraszt, s az azzal összeolvadás is a vándorlás díszletévé válik.

Íme az eredeti szöveg és magyar fordítása:

Lovári cigány nyelven
(kiejtés szerint)

Phenav tumenge, szár zsánáv! Mondom nektek, ahogy tudom!

Jaj, folíj, mama, folíj
'a Zalako páji, ja!
Szanda 'kaszte folíj?
Szanda muro népo.

Jaj, folyik, anyám, folyik
a Zalának vize, jaj!
Ki miatt folyik?
Az én családom miatt.

Ke, engedelmo mangav,
vi me le romendár, jaj,
ke paje vóla lasz ma
de le phrálengi vója!

Mert, engedelmet kérek
én is a cigányoktól, jaj,
mert, megint kedvet kaptam
de a testvérek kedvét!

Ke, cára luma phírav,
bajo te ná kerav, jaj,
ke me bajo kerav,
háloj le séreszke!

Mert, országot-világot járok,
bajt nehogy csináljak, jaj,
mert én (ha) bajt csinállok,
vége az életemnek!

Ke, soha te ná mérav,
mindig te mulatínáv, jaj,
mindig vója te kerav
le but le romenge!

Mert, soha nem haljak meg,
mindig mulassak, jaj,
mindig kedvet csináljak
a sok cigánynak!

kép | vecteezy.com

UTOLSÓ DRÁGA KINCSE

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

A „kép-alkotó” szétporladt csontfejet mutat, sejtenként felfalja őt a rák.
Nincs mit gipszelni, műteni,
bár a csont minden bőrszín
alatt fehér, még az övé is.
Azóta lettem segítője, hogy
felháborodott, mikor nem nyert el
egy állást, mert önéletrajzát így kezdte:
„A munka szabaddá tesz!”: – pedig
csak villogni akart a híres idézettel.
Ma már rozsdás konzervdobozban
hagyja listáját a rács előtt,
mindenét eladta, mondandója nincs,
csak a feje fölötti festményt őrzi,
a bajszos férfi képét, akinek
karlendítése dinamikus és impozáns.

Sosem beszélgettem vele etnikai
kisebbségről, történelemről,
vagy a csontjaink fölötti bőr barnaságáról.
Kiveszem a listát, hozom a kiflit.

kép | vecteezy.com

A HOMO SAPIENS MÍTOSZA

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

Ha egy elhagyatott raktár mélyén éhesen és kimerülten rálelünk egy évtizedekkel ezelőtt lezárt konzervdobozra, az első reakciónk a címke ellenőrzése. Bízunk a feliratban, hiszen a papírra nyomtatott szó azt ígéri, hogy pontosan tudja, mit rejt a fémborítás, és ez a tudás biztonságot ad az ismeretlennel szemben. Hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy a doboz tartalma és a ráragasztott név két különálló minőség, amelyek kapcsolatát csupán a megszokás és a csomagolás pillanatában érvényes konszenzus tartja össze. Az emberiség kultúrtörténete ehhez hasonlóan hatalmas, hermetikusan lezárt raktár, ahol a legkülönbözőbb jelenségeket igyekszünk tartósítani, feliratozni és polcokra rendezni.

Régóta zavar, különösen az utóbbi években, hogy minden változást elnevezünk, minden jelenséget kategóriába zárunk, majd felcímkézünk – mintha a név maga megoldaná azt, amit jelöl. Ez a mechanizmus azonban jóval több pusztán leírásnál: a névadás elfogadtat, legalizál – anélkül, hogy bárki megkérdézné, mi rejlik mögötte. Egy idő után azon gondolkodtam, hogy honnan származik ez az ösztön, és mit árul el rólunk. Aztán eszembe jutott talán a legmerészebbnek tűnő névadásunk: amikor saját fajunkat bölcsnek neveztük el. A gondolat nem hagyott nyugodni – egyre inkább úgy tűnt, hogy a történet mögött ott lapul valami, amit a tudománytörténet

mindeddig figyelmen kívül hagyott. Van valami nyugtalanító abban, amikor az ember saját magát nevezi el. Nem a kutya adott nevet önmagának, nem a holló, nem az orangután – pedig valaki mindhármukat ugyanabba a rendszerbe sorolta, ugyanolyan hideg következetességgel, mint a kövületeket és a köveket. Az ember rendszerbe foglalása azonban különleges eset volt. A rendszerezés ezen a ponton önmagába zárul: a besorolást maga a besorolandó végezte el.

”

rendet visz a teremtésbe

A névadó Carl Linnæus volt – és neve, akárcsak minden más név, amit valaha adott, több volt leírásnál. Jelmondata: „*Deus creavit, Linnæus disposuit*” – Isten teremtette, Linnæus rendezte. Ez az ő saját megfogalmazása. Nem szerénységből írta – komolyan gondolta, hogy Isten munkájának folytatója, aki rendet visz a teremtésbe. Ez az önkép végigkísérte az életét. Magáról így nyilatkozott: „*Nem volt nálamnál nagyobb botanikus vagy zoológus. Senki sem írt több könyvet, pontosabban, módszeresebben, közvetlen tapasztalatból. Senki sem változtatta meg ennyire egy tudomány egészét.*” Névtelen pozitív kritikákat írt saját munkáiról, a tudósok világát katonai ranglétraként képzelte el – amelynek élén természetesen ő maga állt, tábornokként. Életének utolsó éveiben azonban, a migrénfájdalmak és depressziós rohamok közepette nyomorult kudarcnak nevezte létezését, végletesen meghasonulva önmagával. Egyik pillanatban még Isten választott eszközének hitte magát, a másokban már azt írta egy kollégájának: „*Ha lett volna kötelem és angol bátorságom, régen felakasztom magam.* „

Ő rendszerezte az élővilágot, és adott nevet az emberi fajnak.

Mindez azonban nem von le semmit abból, amit Linnæus valójában alkotott. A káosz, amelybe belépett, valódi volt: a 18. század elején a természettudósok ugyanazt az élőlényt tucatnyi különböző névvel illethették, és senki sem tudta biztosan, hogy ugyanarról a fajról beszélnek-e. Linnæus rendet teremtett ebben a zűrzavarban – olyan rendet, amely ma is érvényes és használatos. A binomiális rendszer nem egyszerűen praktikus eszköz volt: először tette lehetővé, hogy az ember a természetről közös nyelven beszéljen. Rousseau ezt üzentte: „*Mondjátok meg neki, hogy nem ismerek nagyobb embert a földön.*” Goethe pedig így nyilatkozott: „*Shakespeare és Spinoza kivételével nem ismerek senkit az elhunytak között, aki erősebben hatott volna rám.*” Tízezer faj névadójaként Linnæus nem csupán katalogizált –egész gondolkodásmódot alapított. A tudomány azóta is ebben a keretben dolgozik, akkor is, amikor túllép rajta.

Amikor kitalálta a binomiális nómenklatúra rendszerét, egyúttal megalkotta a névadás mint hatalmi eszköz modern formáját is. Ezt nem elvontan értette – nagyon is személyesen alkalmazta. Egy alkalommal Johann Georg Siegesbeck botanikus nyilvánosan kétségbe vonta Linnæus növényrendszerét: „*ki hihette volna, hogy a harangvirágok és liliomok ilyen erkölcstelenségre képesek.*” Linnæus nem vitázott. Bosszút állt. Egy új fajt nevezett el Siegesbeckről: a *Sigesbeckia orientalis* – kis, ragacsos, csúnya gyomot, apró virágokkal. El is küldte a magokat Siegesbecknek, *Cuculus ingratulus* (hálátlan kakukk) felirattal. Siegesbeck elvetette, és csak akkor értette meg, mit kapott, amikor a gyom kikelt. A névadás itt nem leírás volt. Ítélet.

ellenségeiről nevezett el gyomokat

Ez nem mellékes anekdota Linnæus életrajzában. Megmutatja, hogy a rendszer, amelyet felépített, soha nem volt semleges. A nevek mögött mindig ott állt az elme, amely kitalálta őket – a maga elfogultságaival, sértettségeivel, ambícióival és a társadalmi nyomással. Amikor Linnæus növényeket nevezett el csodált kollégáiról, tiszteletet adott. Amikor ellenségeiről nevezett el gyomokat, megalázott. A tudomány látszólagos hideg következetessége mögött személyes ítéletek sorozata húzódott.

1735-ben, az első kiadásban, Linnæus az embert a „négy lábúak” – *Quadrupedia* – osztályába sorolta, a majmok és a lajhár társaságába. A felháborodás azonnali volt. A holland természettudós Gronovius 1735. szeptember 1-jén kelt levelében közölte nemtetszését: „*az ember, Isten teremtésének csúcsaként nem sorolható a négy lábúak közé.*” Linnæus nem hátrált meg – tizenkét évvel később, egy Gmelinnek írt levelében még mindig azt kérdezte: „*nevezzen meg bárki egyetlen valódi különbséget ember és majom között, a természettudomány elvei alapján.*” A kérdés nyitva maradt. Ami változott, az nem az álláspontja volt, hanem a nevek. Linnæus ekkor már kidolgozott rendszert alkalmazott minden élőlényre – pontos leírásokat, megkülönböztető jegyeket, latin neveket. Az oroszlánál ez és ez. A tölgyfánál ez és ez. Amikor azonban az emberre került a sor, nem töltötte ki a rovatot megfigyeléssel. Két dolgot tett egyszerre: az ember nevét *Homo diurnus*nak – nappali embernek – írta, pusztán leíró elnevezésként, amely azt rögzítette, mikor aktív a faj; a megkülönböztető jegy helyére pedig három szót írt: *Nosce te ipsum*

(Ismerd meg önmagad). Természettudományos definíció helyett parancsot írt. Aztán 1758-ban, a binomiális rendszer végleges rögzítésekor a nappali ember, a *Homo diurnus* pusztá biológiai tényét egyetlen fogalmi ugrással a bölcsesség privilégiumává lényegítette át, bevezetve a *sapiens* jelzőt. Minden más fajnál megfigyelés állt a névválasztás mögött. Az embernél ítélet.

A tudományos rendszertanban minden faj leírásakor szükség van egy holotípusra – egy konkrét, fizikai példányra, amelyhez a névadás kötődik. Ha vita keletkezik arról, hogy egy egyed valóban az adott fajhoz tartozik-e, a holotípushoz térnek vissza. Ez az alap, a mérce, a viszonyítási pont. Linnæus mintegy tízezer fajt nevezett el. Mindegyiknél volt ilyen példány: préselt növény, kitűzött bogár, befőttesüvegben őrzött hal.

A *Homo sapiens* holotípusa maga Linnæus volt.

Nem jelképesen – a zoológiai nómenklatúra szabályai szerint, 1959-ben hivatalosan is rögzítették, nem metafizikai szándékkal, csupán a rendszer belső logikájához alkalmazkodva: az egyetlen példány, amelyet az emberi faj leírásakor megvizsgált, saját maga volt. Az ember, aki rendszerbe foglalta az élővilágot, az emberi faj egyetlen hiteles mércéjévé tette önmagát.

Van ebben valami, ami messze túlmutat a tudománytörténet keretein. Egy férfi, aki hol Isten választott eszközének tartotta magát, hol mélységes kudarcnak – aki bosszúból gyomokat nevezett el ellenségekről és csodálatból pompás virágnemzetségeket barátairól – ez az ember döntötte el, hogy a saját faja bölcs. A holotípus nem elvont kategória. Azt jelenti: ha valaha vita keletkezik arról, mi számít bölcs embernek, az egyetlen hiteles viszonyítási pont Linnæus maga.

Érdemes ezen elidőzni. Ez nem a tudomány semlegességének pillanata. Ez egy ember önképének tudományos formába öntése. Linnæus nem leírta az emberi fajt. Megalkotta azt a

képet, amelybe az emberi fajnak bele kellett illeszkednie. És ezt a képet – anélkül, hogy bárkit megkérdezett – bölcsnek nevezte el.

A névben ott volt az elvárás. De az elvárás és a cselekvés között ott az egész emberi élet – minden döntés, minden mulasztás, minden pillanat, amikor lehetett volna másképp. Ezt a távolságot Linnæus nem mérte fel. Nem is mérhette. A névbe zárt ígéret értékét nem a rendszertan dönti el.

Ha a névadás pillanatában nem bölcsességet mért, hanem elvárást fogalmazott meg, valami más is felmerül: teljesítette-e az ember ezt az elvárást?

nem ismeret kérdése

Linnæus nem válaszolt erre a kérdésre. Nem is válaszolhatott – ő csupán nevet adott. Ám a névben benne volt a várakozás: hogy aki bölcsnek neveztetik, az bölcsen is cselekszik. Az eltelt évszázadok mást mutattak. Az ember azóta felfedezte az atomot, feltérképezte a genomot, összekapcsolta a világot – és egyre kevésbé volt biztos abban, hogy ez elegendő. A tudás gyarapodott, de a gyarapodás önmagában nem hozott irányt. Ami hiányzott, azt a tudomány nem tudta pótolni – mert az nem ismeret kérdése volt.

Itt mutatkozik meg igazán, milyen messze kerülhet egymástól az elvárás és a cselekvés. Ha mégis azt kérdezzük, hogy mindez együtt járt-e a bölcsességgel, a válasz korántsem egyértelmű. Ha a tudomány nem ad irányt, a kérdés szükségszerűen az etika felé tolódik. A Magyar Értelmező Szótár az etikát így definiálja: *erkölcstan, erkölcsi szabályok összessége*. Az erkölcsöt pedig így: *a társadalom szempontjából helyesnek tartott magatartást meghatározó normák összessége*. A két fogalom a szótárban csaknem egybeolvad – és pontosan ezért keveri össze szinte mindenki. A zavar nem az olvasó hibája.

Az összecsúszás Ciceróig vezet. Az etika szó a görög *éthosz*ból ered, amelynek eredeti jelentése: jellem, karakter, az egyén belső diszpozíciója. Arisztotelész ebből épített tudományt – nem azt akarta megmondani, mit szabad és mit nem, csupán azt, hogyan válik valaki jobbá. Az etika nála nem szabályrendszer volt, hanem személyes gyakorlat: a jellem folyamatos alakítása. Amikor azonban Cicero latinra fordította a fogalmat (*moralis*), a *mos/mores* – szokás, közösségi norma – szóból képezte az új terminust. A fordítás pillanatában az egyéni jellem közösségi normává általánosult. Ami belülről jött, kívültre került.

Így érthető a különbség. Az erkölcs társadalmi konstrukció: szabályok, normák és törvények rendszere, amelyek egy közösség működését biztosítják. Kívülről érkezik, és kívülről is kérhető számon. Az etika ezzel szemben személyes döntésekben válik láthatóvá. Nem arra kérdez rá, mit szabad – hanem arra, hogyan viszonyul az ember a saját cselekedeteihez. A valódi tét a felelősség vállalásában rejlik, amely messze felülírja a szabályok pusztá ismeretét.

személyes szemlélés

A kettő mellett ott áll a teória – de nem abban az értelemben, ahogyan ma használjuk. Az ógörög *theorosz* olyan küldött volt, akit a városállam nagy ünnepekre delegált: magyarázatok keresése helyett egyedül a látás, a közvetlen tapasztalás szándékával érkezett. Meglátni valamit, amit aztán visszavitt a közösségnek. A teória tehát eredetileg nem elvont gondolkodás, hanem aktív, személyes szemlélés – az a pillanat, amikor valaki megáll, és valóban néz.

A logikai sorrend ebből következik: előbb a teória – a személyes szemlélés pillanata. Ebből születik az etika – az egyén döntése arról, hogyan viszonyul ahhoz, amit látott. Majd amikor ez a

közösségben leülepszik, normává szilárdítja az idő: az lesz az erkölcs. Aki csak erkölcsöt ismer, az szabályt követ. Aki etikát is, az dönt – és vállalja, amit döntött.

Az erkölcs képes rendet fenntartani anélkül, hogy etikus lenne. A történelem legsötétebb korszakai gyakran törvényes keretek között zajlottak. Az engedelmesség nem egyenlő a helyes cselekvéssel. Amikor a rendszer szabályai válnak az egyetlen mércévé, az etika fokozatosan eltűnik mögülrük. Sok döntés mögött inkább a következményektől való félelem húzódik meg, mintsem belső meggyőződés. A törvények nem helyettesítik az etikai belátást; legfeljebb keretet adnak annak hiányához. Így válik lehetővé, hogy az etikátlanság a mindennapok része legyen anélkül, hogy összeomlana a rendszer.

Ezért nem lehet az etikát intézményekre bízni. A rendszerek működhetnek, miközben az etikai hiány változatlan marad. Az emberi lét igazi próbája a választás szabadságában végrehajtott tett, amely messze túlmutat az írott szabályok pusztá létén. Ez az a pont, ahol a *Homo sapiens* név és az ember működése eltávolodik egymástól. A név stabil állapotot sugall, miközben az emberi működés döntések sorozatából épül fel. Ha a tudás nem vezet szükségszerűen helyes cselekvéshez, a bölcsesség nem lehet adott tulajdonság. Nem birtokolható, nem örökölheto, és nem következik a fejlődésből automatikusan. Legfeljebb lehetőség, amely minden döntéshelyzetben újra megjelenik. Ez az instabilitás nem tűnik el, amikor az egyéntől az intézmények felé haladunk. Ezen a ponton a működés már magától értetődő természetességgé lényegült át, melynek láthatatlanságát éppen a kikezdzhetetlen belső pozíció biztosítja.

Az etikai hiány, mint alapállapot felveti a kérdést: honnan ered, és miért marad fenn. A válasz az emberi együttélés kereteit biztosító intézmények struktúrájában rejlik. A vallás, az állam, a gazdaság és a tudomány ugyanarra a problémára próbáltak választ adni: hogyan lehet rendet teremteni egy olyan ember számára, akinek a belső irányítúje nem stabil.

A vallás az egyik első nagy kísérlet, hogy az embernek közös erkölcsi alapot teremtsen. A tízparancsolat, a buddhista tanítások, a Korán vagy Konfuciusz elvei mind arra törekedtek, hogy irányt adjanak a jó és a rossz kérdésében. A vallás nemcsak hitrendszer, hanem közösség-szervező erő, amely képes stabilitást adni bizonytalan világokban.

Ugyanebből a forrásból születtek a történelem legsötétebb fejezetei, ám e folyamatok valódi természete radikálisan eltér a közkeletű történelmi magyarázatoktól. Az inkvizíció nem a szabályok hiányából fakadt. Éppen ellenkezőleg: a maga korában az egyik leghatalmasabb bírósági rendszer volt Európában – és éppen ez az, ami nyugtalanító. A vádlottnak joga volt megismerni az ellene felhozott vádat. A tanúk kilétét védtek. A kínzást csak egyszer lehetett alkalmazni, meghatározott ideig, és az így kicsikart vallomást másnap, kínzás nélkül meg kellett erősíteni. Ennyi eljárási garanciával a legtöbb világi bíróság nem rendelkezett. A rendszer tökéletesen működött – és közben embereket csonkítottak meg, égettek el. Ez nem torzulás volt. Ez a szabályok természetéből következett: a külső norma képes fenntartani a rendet anélkül, hogy bárki kénytelen lenne feltenni egyetlen etikai kérdést. A szeretetet hirdető vallás így vált az erőszak eszközzé: a szabályok maguk töltötték be az etika helyét.

Az állam és a jog is hasonló paradoxont mutat – de a paradoxon itt még élesebb, mert a jog eleve az igazságosság nevében születik. A történelem nagy fordulópontjai – a Magna Charta kiadása, a francia forradalom, a modern demokráciák kialakulása – mind azt az igényt fejezték ki, hogy a hatalom szabályokhoz kötött legyen. Ez valódi vívmány volt. A kérdés az, mit old meg, és mit nem.

mit ér a törvény

1945 őszén Nürnbergben a vád képviselői olyan rendszer vezetőit állították bíróság elé, amely jogilag kifogástalanul működött. A deportálásoknak megvolt a maga törvényi alapja. A táborok működését rendeletek szabályozták. A parancsok írásban érkeztek, és pontosan úgy hajtották végre, ahogy le volt írva. A védelem ezt nem tagadta – arra hivatkozott. Hermann Göring és társai nem azt mondták, hogy törvényt szegtek. Azt mondták, hogy törvényt követtek. A per egyik legmélyebb kérdése ezért nem jogi volt, hanem etikai: mit ér a törvény, ha az ember mögé bújhat? Mit ér a rend, ha a rend maga válik az eszközzé?

A nürnbergi ítéletek bevezették az emberiség elleni bűncselekmény fogalmát, deklarálva egy olyan egyetemes erkölcsi mércét, amely a tételes nemzeti jogszabályok felett áll. Ez óriási lépés volt. De egyben beismerés is: a jog önmagában nem elegendő. A törvény keretet ad, de nem helyettesíti a belső döntést. Aki csupán a törvény határain belül gondolkodik, az nem feltétlenül etikus – legfeljebb szabálykövető. A kettő között pedig, mint Nürnberg megmutatta, egész civilizációk férnek el.

A gazdaság sem kivétel – azzal a különbséggel, hogy soha nem állította magáról, hogy erkölcsi alapon működik. A vallás szeretetet hirdetett. Az állam igazságosságot ígért. A gazdaság Adam Smith óta nyíltan kimondja, hogy az önérdék vezérli. Ez legalább őszinte. A kérdés itt is az, mi történik, amikor az önérdék és a következmény között akkora távolság keletkezik, hogy senki nem érzi magáénak a felelősséget.

1984. december 2-án éjjel a közép-indiai Bhopálban a Union Carbide vegyipari üzem egyik tartályából metil-izocianát szabadult a levegőbe. A szél a szegénynegyedek felé fújt. Húszezer ember halt meg – azonnal, vagy az elkövetkező hetekben. A gyár törvényes keretek között működött. A megelőző hónapokban végrehajtott biztonsági leépítések gazdaságilag indokoltak voltak: csökkenteni kellett a költségeket, a telephely veszteséges volt, a vezetőség más prioritásokat határozott meg. Minden döntés papíron észszerű volt. Egyetlen lépés sem sértette meg a törvényt. A rendszer hibátlanul működött.

”

etikai alap nélkül

A perekben a felelősség széteszlott: a helyi vezetőség a központra mutatott, a központ a helyi körülményekre, a kormány a vállalatra, a vállalat a kormányra. Senkit nem ítétek el érdemben. A Union Carbide később beolvadt egy nagyobb vállalatba – amely ma is működik. A gazdasági ideológiák – a kommunizmustól a kapitalizmusig – látszólagos ellentétük ellenére ugyanerre a pontra futnak ki: etikai alap nélkül mindegyik képes arra, hogy a felelősséget rendszerszinten láthatatlanná tegye. A globalizáció ezt a távolságot csak növelte: összekapcsolta a gazdaságokat, de nem teremtett közös etikai alapot. A gazdasági siker gyakran független attól, hogy milyen

módon jött létre. Az etikátlanság sok rendszerben nem akadályozza a működést. Időnként kifejezetten előnnyé válik.

Van egy elterjedt mondás, szinte már szállóige: „Minden nagy vagyon mögött egy büntett áll.” A mondás Balzac-tól ered; az eredeti így hangzik: „*Minden nagy, megmagyarázhatatlan siker mögött egy fel nem tárt bűn rejtőzik.*” A mondás 190 éves, és közben szállóigévé „nemesedett” – közkinccsé vált a felismerés, hogy a rendszer így működik. Mégsem változott semmi.

A tudomány és a technológia ezt a mintát nem egyszerűen folytatja – új szintre emeli. Itt érdemes visszatérni az esszé kezdetéhez.

Linnæus tízezernél több fajt nevezett el. Mindegyiknél volt egy konkrét példány, amelyhez a névadás kötődött. A *Homo sapiens* holotípusa saját maga volt. Ez nem csupán tudománytörténeti érdekesség. Ez a tudomány semlegességének repedése: a rendszer, amelyet felépített, soha nem volt független a személytől, aki felépítette. A nevek mögött ítéletek álltak. A kategóriák mögött elfogultságok. A tudományos objektivitás látszata mögött egy ember, aki hol Isten választott eszközének tartotta magát, hol mélységes kudarcnak.

Két évszázaddal később, 1945. július 16-án hajnali fél hatkor a New Mexico-i sivatagban J. Robert Oppenheimer egy acéltornyon elhelyezett szerkezetre várt. Az első atomrobbantás pillanatában – saját visszaemlékezése szerint – a Bhagavad-gítá egy sora jutott eszébe: „*Most a Halál lettem, a világok pusztítója.*” Oppenheimer tudta, mit hoz létre. A Manhattan Project tudósainak jelentős része tudta. Sokan tiltakoztak is – Szilárd Leo hetvenedmagával aláírt egy petíciót, amelyben arra kérték a kormányt, ne vessék be a bombát lakott területen. Leslie Groves tábornok, a Manhattan-projekt katonai vezetője szándékosan és módszeresen visszatartotta, majd titkosította a petíciót, hogy az elnöki tanácsadók és maga Harry Truman elnök se láthassa a bombák augusztusi ledobása előtt. A döntés – hogy mire használják, amit a tudomány létrehozott – már nem a

tudósoké volt. Az elhallgattatott petíció után a folyamat Hirosima és Nagaszaki bombázásával vált fizikai realitássá. Százötvenezer ember halt meg az első napokban. Oppenheimer később azt mondta: „*A fizikusok megismerték a bűnt.*” De a tudomány addigra elvégezte a munkát.

Ez a minta nem múlt el Oppenheimerrel. Csupán láthatatlanabbá vált.

2021 októberében Frances Haugen, a Facebook volt termékmenedzsere több ezer oldalnyi belső dokumentumot juttatott el az amerikai Kongresszushoz és a sajtóhoz. A dokumentumok azt bizonyították, hogy a vállalat saját kutatói évekkorábban feltárták: az algoritmus szándékosan a felháborodást, a szorongást és a félelmet erősíti, mert ezek az érzelmek tartják legtovább a felhasználót a platformon. Minél feldúltabb valaki, annál tovább görget. Minél tovább görget, annál több hirdetést lát. A felháborodás tehát nem mellékhatás – bevételi modell. Ugyanezek a dokumentumok azt is megmutatták, hogy a vállalat tudott róla: az Instagram súlyos testképzavarokat és öngyűlöletet okoz fiatal lányoknál. Az egyik belső prezentáció ezt írta: „Minden harmadik tinédzser lánynál mi magunk rontjuk a testképet.” Tudták. Leírták. Folytatták.

tökéletesen törvényes keretek között

A különbség Oppenheimer és Zuckerberg között nem az, hogy az egyik tudott a következményekről, a másik nem. Mindketten tudtak. A különbség az, hogy Oppenheimer egy robbanást hozott létre – egyetlen, azonosítható pillanatban. A közösségi média ezzel szemben napi több mint ötmilliárd ember figyelmét, önképét és valóságérzékelését alakítja – lassan, láthatatlanul, és tökéletesen törvényes keretek között. Nincs egyetlen pillanat, amelyre mutatni lehetne. Nincs egyetlen döntés, amelyet el lehetne ítélni. A felelősség ugyanúgy oszlik szét, mint Bhopálban – csak most nem egy gyár körül, hanem az egész civilizáció fölött.

A tudás növekedése soha nem volt ilyen gyors, és a következmények kiszámíthatatlansága soha nem volt ilyen nagy. A mesterséges intelligencia, a biotechnológia, a globális kommunikáció mind olyan eszközök, amelyek hatása messze túlmutat azon, amit teljes mértékben átlátunk. A tudomány mindvégig büszke volt semlegességére – arra, hogy csupán leír, nem ítélt. Linnæus is ezt hitte magáról. De a *Homo sapiens* nevet mégis ő adta. Azt, hogy mit kezdünk ezzel a névvel, már mi döntjük el – vagy nem döntjük el, és akkor mások döntenek el helyettünk.

A vallás, az állam, a gazdaság és a tudomány így nem különálló problémákként jelennek meg. Mindegyik megpróbálja szabályokkal, struktúrákkal és rendszerekkel pótolni, ami belülről hiányzik. Amíg ez a hiány fennáll, addig minden intézmény kettős arcot mutat: egyszerre képes stabilitást teremteni és torzulást előidézni.

Ezért nem lehet a problémát kizárólag rendszerszinten kezelni. A rendszerek ebben az értelemben maguk is következményeknek tekinthetők. Az ok mindig az egyes ember döntésében rejlik. Innen nézve a kiinduló kérdés újra megnyílik. Ha a *Homo sapiens* név azt sugallja, hogy az ember bölcs, akkor ennek a bölcsességnek meg kell jelennie a cselekvésben. Nem elméletekben, nem az intézményekben. A történelmi tapasztalat azonban radikálisan eltérő mintázatot mutat: a bölcsesség múlandó, tünékeny állapot, és teljességgel idegen tőle a rendszerszintű működés. Valódi jelenléte kizárólag az egyéni döntések pillanatában érhető tetten. A felhalmozott tudás, a tudomány, az intézmények és az emlékezet egységesen ugyanarra a krízisre mutat rá: az ember képes előre látni a következményeket, tetteivel mégis *előidézi* azokat.

Ez a rés nem szűnik meg attól, hogy megnevezzük. Nem zárul le attól, hogy rendszereket építünk köré. És nem oldódik fel attól, hogy fejlődünk.

Ezért a kérdés fokozatosan áthelyeződik: mit jelent embernek lenni egy olyan világban, ahol minden rendszer végső soron egyéni döntésekből épül fel. Ha a rendszerek nem hordoznak etikát, csupán erkölcsi keretet adnak, és a tudás nem ad irányt, a kérdés végül nem kerülhető meg: ki az ember, ha minden, amit létrehoz, az ő döntéseinek következménye.

”

nem léptek közbe

Ahol döntés van, ott felelősség is van – még akkor is, ha a rendszer mindent megtesz, hogy ezt láthatatlanná tegye. Primo Levi, aki túlélte Auschwitz-ot, élete végéig azzal a kérdéssel küzdött, amelyre nem talált megnyugtató választ: hogyan lehetséges, hogy az ember – tudva, látva, érteve – mégis megteszi, amit nem kellene, vagy nem teszi meg, amit kellene. Nem a gonoszokra

gondolt. Azokra, akik egyszerűen csak nem léptek közbe. Akik tudtak – és hallgattak. Levi ezt nem ítéletként mondta. A mechanizmus belső logikája pontosan ezt a mintázatot követi: a rendszerre hivatkozás, a körülmények nyomása, a felelősség fokozatos megosztása mind valódi erők. De a döntés – az utolsó, személyes döntés – ezeken túl is ott marad.

Van egy könyv, amely az elmúlt évtized egyik legtöbbet olvasott alkotása lett. Yuval Noah Harari *Sapiens* című műve milliók kezébe adta az emberiség történetét – ötven nyelvre fordították le, Barack Obama ajánlotta, Bill Gates olvasta. A könyv címe maga az emberi faj neve – és Harari, bár maga is az ökoszisztéma terrorjának nevezi az embert, a kérdést fel sem teszi: jogos-e ez a név. A geocentrikus modell másfél évezredig uralta az emberi gondolkodást, kizárólagos túlélését pedig annak a hízalgő illúzióknak köszönhetette, amely a Földet – és vele az embert – helyezte a mindenség centrumába, a csillagokat pedig köré rendezte. Hasonlóan tartósnak bizonyult a Föld alakjához rendelt korai dogmák világa is. Az emberi önkép végül kénytelen volt meghajolni a külső világ realitása előtt: a kozmosz közömbösnek mutatkozott az emberi büszkeséggel szemben. A bizonyítást nem igénylő elméletek különösen időtállóak, a *Homo sapiens* elnevezés pedig a korábbi kozmológiai tévedésekhez képest szinte még gyermekkorban jár. Míg azonban a geocentrikus világképet a külső valóság objektív bizonyítékai döntötték meg, a lapos Föld mítoszát pedig a gyakorlati megfigyelés törte össze, a *sapiens* névvel szemben nincs ilyen külső erő.

A belső reflexió azonban megkerülhetetlen, így a kérdést én teszem fel.

De a feszültség nem oldható fel véglegesen, és nem is kerülhető meg. Az emberi működés része marad. A *Homo sapiens* név így nem lezárt állapotot jelöl. A kérdés minden döntésnél újra megnyílik.

Van egy részlet Linnæus életében, amelyet a tudománytörténet általában nem említ. A második agyvérzése után, 1776-tól képtelen volt felismerni magát saját írásainak szerzőjeként. Miután rendezte a teremtetést, elnevezte a fajokat, megalkotta a rendszert, amelybe az egész élővilág belefért, fokozatosan elvesztette az emlékezetét. Először a nevek tűntek el. Azok a latin nevek, amelyeket ő maga alkotott, és maga adott. Aztán a saját munkái is idegenné váltak. Az utolsó években már nem ismerte fel saját könyveit. Leült az asztalához, kézbe vette a *Systema Naturae* valamely kötetét – azt a művet, amelybe az emberi fajt is besorolta – és nem tudta, ki írta.

Az ember, aki eldöntötte, hogy a saját faja bölcs, a végén elfelejtette, hogy ő döntötte el.

A *Homo sapiens* holo típusa változatlanul ő maradt. A név változatlanul érvényes a társadalomban. A rendszert ma is tanítják – miközben aki felépítette, élete végén már nem tudta, mi az.

kép | vecteezy.com

Szerző
Kovács K. Péter

Dátum
2026. jún. 16.

VERS

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

ZÁRÓDÁSPRÓBA

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

a polc alatt
apám horgásztáskája
félig nyitott cipzár
egy konzervdoboz
a címke nagy része
lekopott
a perem mentén
végigfut az ujjam
a dobozban damil
és egy blokk
a hópapír szinte
teljesen fehér
a rozsdát a kezemről

a nadrágomba törlöm
visszateszem
jó lesz még
valamire

kép | vecteezy.com

Szerző
Dobosi Bea

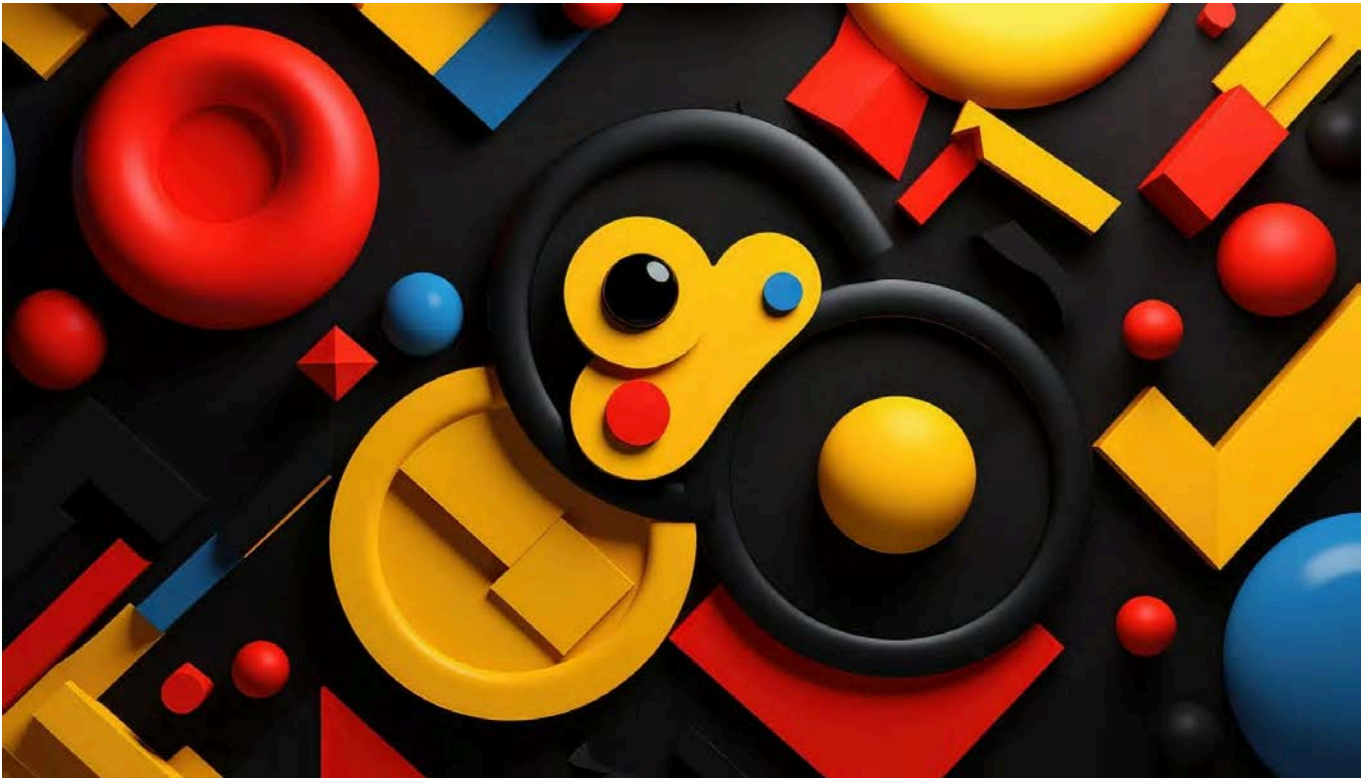
Dátum
2026. jún. 29.

NOVELLA

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

MINDEN ELVÉSZ

KONZERVDOBOZBAN TALÁLTAM

Egyszerűen nem találok. Tűvé tettem szekrényt, kosarat. Kihúztam a komód fiókjait, benyúltam a télikabátok zsebeibe, megtapogattam a nadrágok felhajtásait.

Nem hiszem el, hogy így el tudott tűnni. Mintha csak tegnap lett volna a kezemben. Emlékszem színére, alakjára, tapintására. Talán attól féltem, hogy odakap az étel, és leraktam a régi tálalóra? Vagy egy váratlanul betoppanó vendég elől sebtében a könyvek mögé rejtettem?

Felkelés után megint elkezdek keresni. Pizkosul furcsa, hogy semmi sem ott van, ahol lennie kellene. A dolgok eltűnedeznek, és helyükön a legmeglepőbb tárgyak jelennek meg. Ahogy a házba időről időre új lakók költöznek, csapkodják az ajtókat, zörgetik a kulcsaikat.

”

a leglehetősebb helyek

A keresés rendkívüli módszerességet igényel. Nem lehet csak úgy taláломra benézegetni ide-oda. Jól tudom, hogy a pulóverek kapucnijai, a krepp ágyneműhuzat vagy a vécéartály mögötti rés is rejthet dolgokat. A lelegehetlenebb helyek sem kerülnek el figyelmemet.

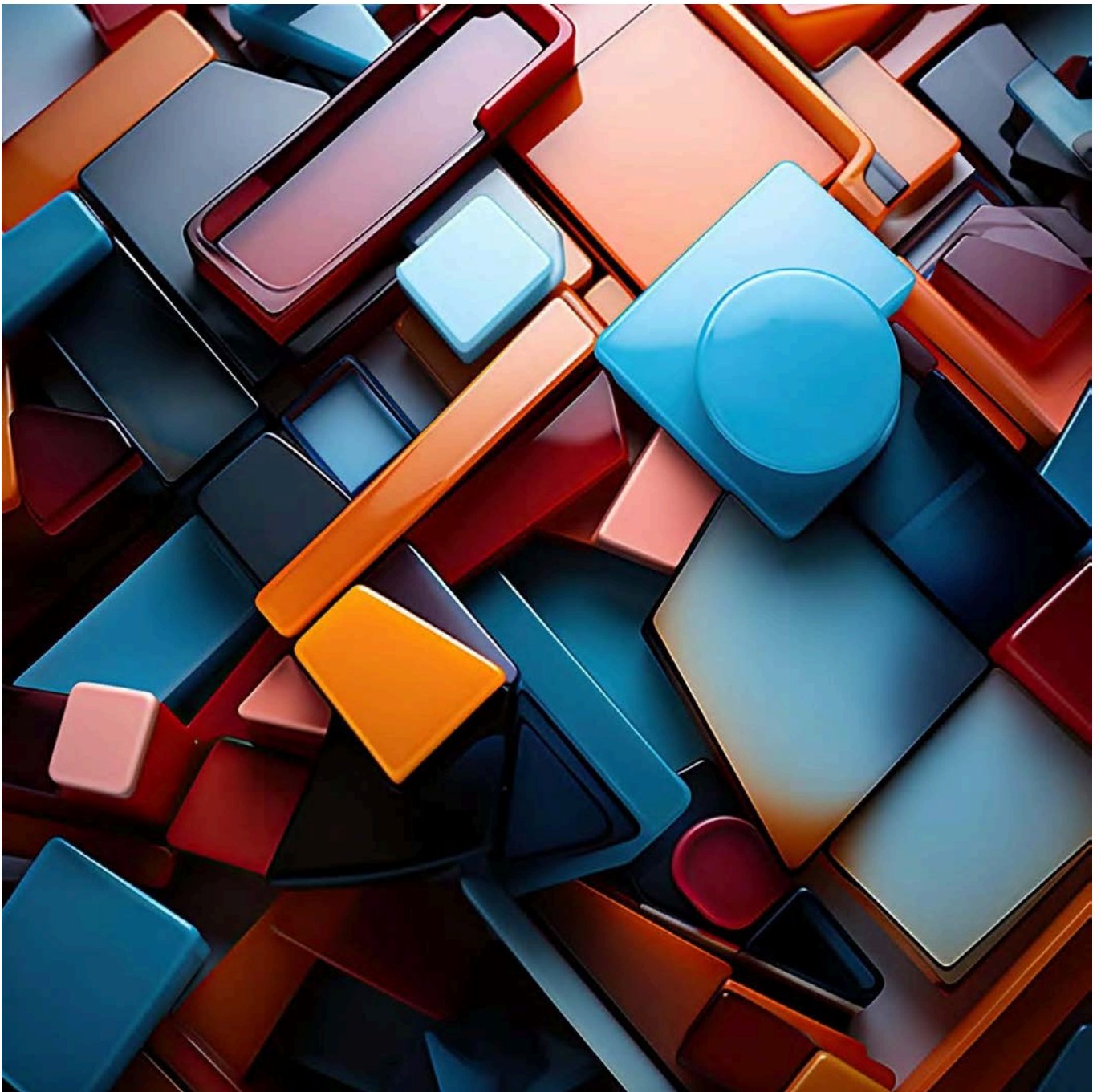
Vezetek egy táblázatot. Minden este feljegyzem, hol kerestem. Fejjel lefelé fordítom az acélkék, rozsdamentes termoszkokat, felcsavarom a tarka rongyszőnyegeket, benyúlok a radiátorok bordaközein. Ha mindent felforgattam, előlről kell kezdenem.

Első időben kiszárította bőrömet a por. Csúnyán berepedezett és kisebesedett. Vettem egy mosható kertészkesztyűt, csak lötyög a kezemen. Az ujjak vége ernyedten lekókad, amikor fáradságot nem kímélve tapogatom a szekrények tetejét vagy az ajtó- és ablakkereteket.

Nincsen meg a régi gyűszű, a fa könyvjelzőt sehol se lelem. A gyűszű rücskeit feketére színezte a kosz vagy a korrózió, a könyvjelzőt egy orosz klasszikus lapjai közt hagytam. Emlékszem, olvasatlanul állítottam Tolsztoj mellé. Elképzelnem sem tudom, hová lehetett.

Különös, hogy nagyobb tárgyak is el tudnak tűnni. Égen-földön nem találok a zöld kárpitos fotelt, az ernyős állólámpát meg az indukciós főzőlapot. Vagy azt a csípőben szűk, mályvaszínű dzsörzénadrágot. Az istennek se tudtam begombolni, hiába húztam be a hasamat.

Volt hozzá egy széles lakköv. Egy szőttés neszesszerben tartottam a szekrény aljában, ahol a műanyag zoknis kosarat. A talpas csévék meg a befűzők között találtam egy kitűzőt. Biztostűje megszórt, ezért számba vettem és sokáig szívogattam koszos ujjamat.

Nem is hinné az ember, hová el tudnak bújni az elkallódott tárgyak. Találtam már vattapamacsok közt penészes uborkaszeletet. Zoknigurigát mosdókagylóban, narancssárga nyelvű csillagcsavarhúzóét prézlisüvegben, karikagyűrűt konzervdobozban.

Előfordul, hogy a szoba közepén találom, amit a sarokban keresek. Vagy a fal tövében, aminek a szék támláján a helye. A tévé tetején a kamrába valót, a poharak között a szögmérőt. A gépszíros franciakulcs alatt az egyujjas kötött kesztyűt, amit az előszobában elejtettem.

Találtam egy márványos kék töltőtollat meg egy legyezőt. Eszembe jutottak a színes tintapatronok. Utoljára egy sárga alapon lila virágos fémdobozban láttam őket. A legyezőn japán motívumok: egy nő kifejezéstelen fehér arca a fehér telihold előtt.

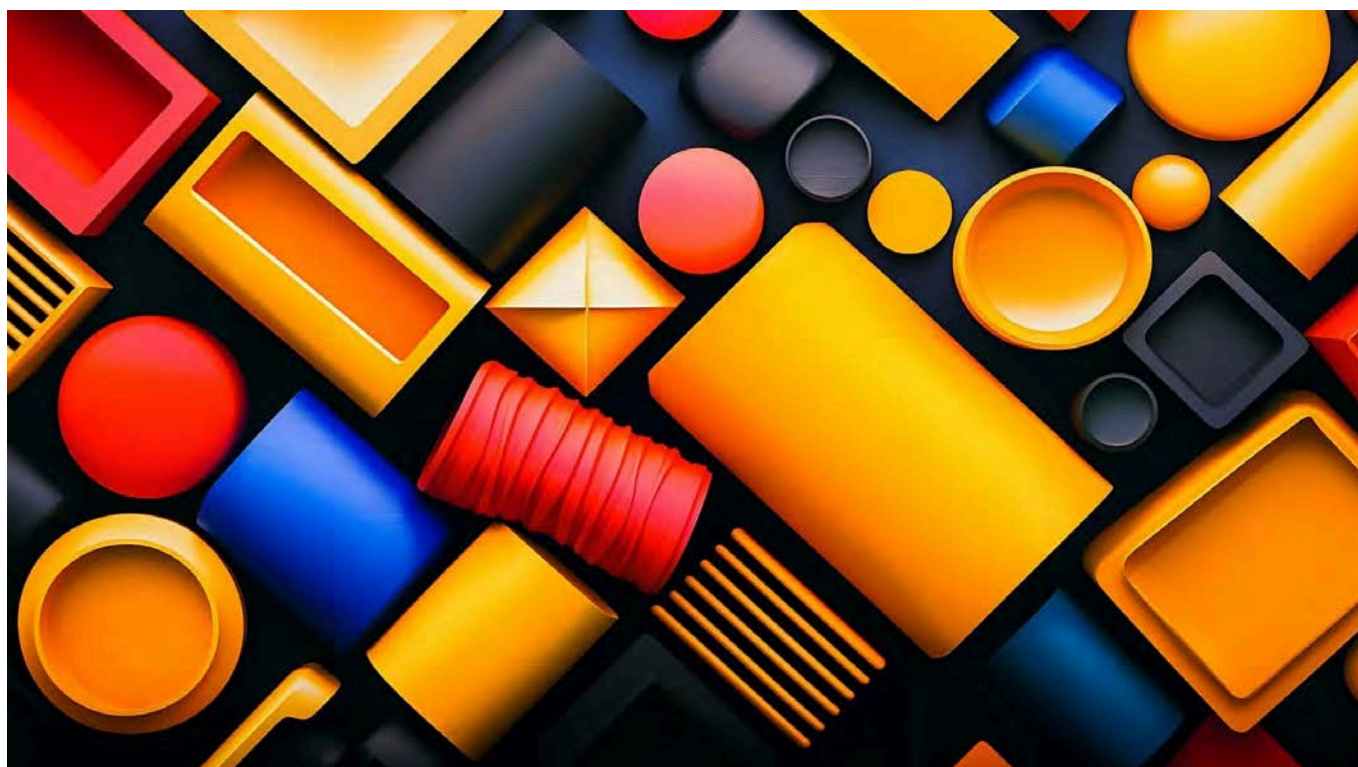

A szűk résekben a legveszélyesebb keresni. Nem fér be az ember keze, nem világít be a nap. Leakasztom a kampóról a kis kék elemlámpát. Az éles szélek megvágják, az érdes felületek lehorzsolják, a kiálló szegek megsúrnak. A pókhálók sejtelmesen fénylenek.

Ha az ágy vagy a konyhaszekrény alatt keresek, leguggolok. Zavarón ropognak ízületeim. Amikor két térdem közé hajlok, kiszalad belőlem a szusz. Végigpásztázom a szegélylécet meg a csempelábat. A fejembe szálló vértől kivörösödöm.

Van, hogy lehasalok. Puha mellem szétlapul a konyhakövön. Szuszogva végigtapogatom a fugát, céltalanul matatok a laminált padlólapok illesztésein. A bútorok alatt ritkán találok valamit. Pedig azt hinné az ember, hogy a leggazdagabb lelőhelyek egyike.

Letérdelek a kupac mellé. A hajszalakat meg a porcicákat kiválogatom. Kicsipegetem az elszakadt nyaklánc szétpattogott gyöngyeit, az elgurult pénzérméket, a deformálódott koronakupakokat. A konzervnyitófüleket, az ablakos borítékokról leszakadt fecniket.

Nem mindennap tudok keresni. Kibírhatalan, ha boltba vagy fodrászhoz megyek. Ha a kéményseprőt várom, ha szóval tart a szomszédasszony. Fájó sípcsonttal futok a járdán, idegesen toporgok a megállóban. A lepcsés szájú postásnak már ajtót sem nyitok.

Olykor hivatlan látogatók tartanak fel. Ha kiesek a ritmusból, megrettenek. Mi van, ha elfelejtem, hol tartottam, mit húztam el, toltam félre, nyitottam ki? Küszöbömön ágaskodva próbálnak bekéredzkezni. Még csak az hiányzik, hogy valamit elmozdítsanak.

Az is megesik, hogy megfeledkezem a tárgyak létezéséről. Kihullanak emlékezetemből, mint plüssállatból a szivacsdarabok. Amikor kezembe akadnak, elcsodálkozom. Arcom megváltozik, nyakam libabőrös lesz. Megfeszül a fülem, kisimulnak a ráncaim.

hűlt helye

Előbb-utóbb minden elvész. Az üveggolyók, a sakkfigurák, a hűtőmágnesek. Hűlt helye a szögletes fejű fakanálnak, a karácsonyi izzósornak, a pasztellszínű ruhacsipesznek. Veszettül rázom a befőttesüveget, húzigálom a partvisnyelet.

A talált tárgyakat barna banánrekeszekben gyűjtöm. Amikor már erővel sem férnek be a konyhaasztal alsó rácsára, pufogva a büdös irhabundák alá költöztetem. Végeredményben azt sem zárhatom ki, hogy véletlenül az egyik ilyen rekeszbe keveredett.

Fel nem foghatom, hová tűnhetett. Lehet valamelyik fakókék iratpapucsban, a kézzel fonott polyrattan szennyeskosárban vagy az S-kampók tárolására szolgáló fadobozban. A fekete-kék szerszámosládában vagy a nejlonzacskókkal teli nejlonzacskóban.

Roszbabb napjaimon arra gondolok, hogy sosem lesz vége. Rámegy az egész életem. Hasztalan turkállok, kotorok, matatok, feleslegesen hajolok, guggolok, hasalok, nincs az a rés, polc, doboz, ahol rábukkanhatok. Hiába ropog csontom-ízületem.

Az is lehet, hogy már megtaláltam. Csak kifakult a naptól, vagy eltorzult a nagy nyomás alatt. Anyaga sprőd lett, széle kirojtozódott, felszíne megkopott. Elborították az elhullajtott hámdarabkák meg a karcolások. Belepte a légypiszok. Vagy elfelejtettem, hogy azt keresem.

kép | vecteezy.com

TEGNAPUTÁN 6.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

[ELŐZŐ RÉSZ](#)

A LEKVÁRFŐZŐK TALÁLKOZÓJA

Az ablaktalan helyiség hatalmas, foltos faasztalánál már ott ültek a Néma Kereskedők Hálózatának vezetői, a papíron halott egykori bányász, az elszánt Otravez göcsörtös gyökerre emlékeztető, sötét arcával, mellette a tejfehér bőrű, teliholdképű zseniális Nala, az adatközpont megépítője, a művész kidolgozója és betanítója. Az összeesküvők első tanácsülésének résztvevői nem tudták, hogy száz év múlva az utódállamok történetírásába ezen a néven vonul majd be az esemény: a lekvárfőzők találkozója.

Egyelőre várniuk kellett. A trónörökös késve érkezett. Nyugtalanul rótt a folyosókat, attól tartott, kilesik, követik, szemmel tartják minden lépését. Talán még a gondolatait is lehallgatják.

Indokolatlan kerülőket tett, húzta-halasztotta az érkezését, de aztán arra jutott, nem habozhat tovább, hiszen a bitorló hosszú távra tervez, híresen vigyáz az egészségére, ő meg, hogy nyugtalanságát oldja, céltalan élvezetekbe merülve lassacskán tönkreteszi magát.

Botrány! Ez az ember már császárnak hívatja magát, pedig *de jure* a trón üres. Apja halála után a hagyomány szerint őt kellett volna a trónra ültetni és gyámot rendelni fölé. Anyja, a császárné már nem élt, ezt kihasználva az apja kinevezte gyám, udvari gúnynevéen Szemafor, addig jogász-kodott, addig magyarázta az alkotmányt, míg az nem kerekedett ki belőle, hogy a koronázást el kell halasztani mindaddig, amíg a trónörökös kellő érettségre nem tesz szert. A közbeeső időben a tényleges hatalmat régensként neki kell gyakorolnia. Mihelyst azonban a hatalmat megragadta, a szőrszálhasogatásnak rögtön vége szakadt. Modern világban élünk, mondogatta, a császári cím külsőségei manapság már vajmi kevés embert érdekelnek. A lényeg, hogy helyes döntések szülessenek. Ezeket természetesen ő hozta, s ahogy teltek az évek, az emberek, mivel a bonyolult magyarázatok nem érdekelték őket, az egyszerűség kedvéért császárnak nevezték, Szemafor pedig félretette aggályoskodó hajlamait: nem tiltakozott.

Ilyen ez az ember. Trónra soha nem ül, a koronát se illesztgeti a fejére, az unikornisfejjel ékesített jogar és a többi uralkodói jelvény a kincstárban pihen bársonypárnákon, viszont évről évre kötelességszerűen megállapítja, hogy „a trónörököst éretlen gondolkodása, élvezetek körül forgó életvitele egyelőre sajnos nem teszi alkalmassá, hogy atyja nyomdokaiba lépjen”. Tennie kell valamit, hogy másfelé kanyarodjon az élete. Benyitott hát a lekvárfőző helyiségbe.

– Jó napot, uraim!

Az asztalnál ülők mindannyian felemelkedtek.

– Fenség! Állunk rendelkezésére.

A lekvárfőzőt eleve bizalmas tanácskozásokra építették. Vastag ajtaját hangszigetelték. A látszat kedvéért ősszel csakugyan ládászám hozták ide a szilvát, az asszonyok kimagozták, hatalmas lábasokban feltették főni a páraelszívók alá, és órákig kevergették, míg a lekvár sűrű és kemény, sötét masszává nem állt össze. Az üvegekbe töltött lekvár a palota kamrájának polcaira került, a helyiség onnantól javarészt üresen állt.

– Leülhetnek uraim. Mi a biztosíték rá, hogy ami itt elhangzik, köztünk is marad?

– Az embereim, ahogy fenséged meghagyta, átnézték a szoba minden zegét-zugát, a páraelszívókat is. Tiszták vagyunk – jelentette ki Nala. – Telefon pedig senkinél nincs.

– Akkor megkérem önöket, vegyék ki belőle az akkumulátort, és tegyék ki az asztalra.

A beállt csöndben az összeesküvők értetlenül meredtek a trónörökösre.

– Vicceltem.

Otravez mélyen barázdált arca kényszeredett vigorra húzódott. A többieké meg sem rezdült.

– Megérthetik, hogy nem szeretném a világhálón visszahallgatni a hangfelvételt. Bár ami ma itt elhangzik nyilván önöket is kompromittálni fogja. Vágjunk a közepébe. A vezérkar egyelőre az úgynevezett császár parancsainak engedelmeskedik, de a többség már az én emberem. Ha jelt adok, átveszik az irányítást. A belügyminiszter és beosztottai nem fognak ellenkezni. A sajtó is pontosan tudja, hogyan kell reagálnia. A tervnek ezek a részletei nem tartoznak ide. Engem az érdekel, pontosan hogyan alakítsuk át a birodalmi gazdaságot, és mit kezdünk a jelenlegi rendszer érdekcsoportjaival. Kikkel lehet tárgyalni, kiket kell kiszorítani, elüldözni és kiket kell letartóztatni.

A Néma Kereskedők Hálózatának képviselői simára borotvált arccal, hallgatagon ültek elegáns öltönyeikben.

– No és persze a legnagyobb kérdés... – bökte ki némi habozás után a trónörökös – a titkosszolgálat.

A Hálózat meghatározó vezetőjének tartott Atropius felpillantott.

– Nincs itt semmilyen kérdés. Volt szerencsém megnyugtatni fenségedet, hogy a titkosszolgálat a kezünkben van.

– Mondta, igen, de engem mégis nyugtalanít...

– A titkosszolgálatnak *titkos* pénzforrásokra van szüksége. A többit gondolja végig.

– Na de...

– Nem azért jöttünk, hogy áltassuk egymást. A terv, amelyet fenséged felvázolt, gyermeteg és működésképtelen. Kötelességem, hogy figyelmeztessem erre.

– Hogyhogy?

– Puccsot akar? Mi lesz, ha a katonai vezetők nem is olyan megbízhatóak, és ahelyett, hogy megindulnának a császár ellen, letartóztatják önt? Vagy a keményvonalasok, ha már megindultak, önnel is végeznek, és az uralkodóház helyett katonai junta veszi át a hatalmat? Nem így kell csinálni. Ez a terv naiv és szakszerűtlen. Elfeledkezett valami nagyon fontosról.

A trónörökös megzavarodva nézte a foltokat a faasztalon.

– Mielőtt új rendszert építene – folytatta Atropius ugyanolyan könnyörtelen hangon, – előbb porig kell rombolnia a régit.

– Mire gondol?

– A korszakváltást sokkal alaposabban elő kell készíteni. Vázolom. A bányüzemek vezetőinek – jól ismerjük valamennyit – itt és a Szomszéd Birodalomban is mindenütt addig kell rontani a kitermelt uránérc minőségét más, érdektelen kőzetek hozzákeverésével, amíg már nem lehet elegendő anyagot kinyerni belőle: nem éri meg a befektetett energiát. Ez általános válságot okoz. Az éhező, fázó, jövőjüket féltő emberek majd maguk követelik a változást. Ezután mindkét birodalomban elterjesztjük, hogy a másikban vannak a még használható, koncentráltabb,

értékesebb uránérc-lelőhelyek. Kétségbeesetten háborút indítanak hát a szomszédjuk ellen. A két birodalom hadereje nagyjából egyforma, tehát nem bírnak egymással. Ebben a véget nem érő háborúban fognak felmorzsolódní a régi rendszer, a régens hívei, ennek esnek majd áldozatul a héják és a keményvonalasok. Titkosszolgálati információk alapján célra vezetett drónrajok végeznek velük. A nép helyzete tovább romlik, fiaikat ledarálja az állóháború, az éhezés sokkal súlyosabb, az energiahiány sokkal kínzóbb lesz, mint a háború előtt. Már senki sem fogja tudni, tulajdonképpen miért is folyik a harc. Akkor a megfelelő pillanatban a régenst megöli egy palotaablakon bezúduló drón. Másnap fellép fenséged, hogy véget vessen a vérontásnak. Bejelenti, hogy új lelőhelyre akadtak (ami persze ugyanaz lesz, mint a régi, csak annyi a dolgunk, hogy visszaállítsuk a valódi kitermelést), megoldódik az energiahiány. Üdvívalgás, fenségedet természetesen trónra emelik, hiszen a császári cím törvényesen megilleti. A Szomszéd Birodalomban hasonlóan járunk el, a puccsképes katonaság és fegyverei ott is megsemmisülnek. A háború véget ér. Új állami kitüntetését alapítanak, „Béke-babérkoszorú a csillaggal” néven, fenséged kapja meg elsőként. Ha a régi életszínvonalat nem is tudja visszahozni, a megsemmisülés torkából megmenekült emberek már a pusztá életben maradásukért is hálások lesznek Önnek.

A trónörökös elsötétült arccal meredt maga elé.

– De hogyan lesz ebből virágzás?

– Egyelőre a hatalomátvételtől beszélünk.

A trónörökös úgy érezte, megint a derekába fúródott a kovácsoltvas unikornis. Pedig egyelőre nem a trónon ült, csak a lekvárfőző egyik székén. Felpattant, járkálni kezdett föl és alá, mint akit foglyul ejtettek.

– Köszönöm..., erre majd még visszatérünk.

Feltépte a lekvárfőző ajtaját és elhagyta a helyiséget.

Az egylet tagjai is szedelőzködtek. A vigyorgó Otravez és a teliholdképű Nala elköszönt. Kopogó lépteik egyre halkultak. A folyosó végi üvegajtó zörögve kinyílt, aztán becsukódott. Az asztal mellett álló kereskedők összenéztek.

– Most nyíltan beszélhetünk – mosolygott Atropius, egyik kezével a nehéz asztalra támaszkodva.
– A magunk teremtette súlyos készlethiány miatt az egekbe emelkednek az árak. A tiszta ércből egyedül mi fogunk kapni, így a visszaeső forgalmon is rettenetesen meggazdagszunk: kibővítjük és felfuttatjuk a saját dúsítónkat. Mikor a háború eszkalálódik, a harcban álló felek előbb-utóbb sorban lebombázzák egymás létesítményeit, arra hivatkozva, hogy a másik atomfegyvert akart előállítani (bár mindkettőnek van, és ezt tudják is egymásról; bevetni persze nem merik). Innen kezdve a dúsítás haszna is a miénk. Csak mi tudunk majd üzemanyagot szállítani a fűtőelemek cseréjére szoruló erőművekbe. A trónörökös hiú ember. Képtelen objektíven szemlélni a dolgokat. Álomvilágban él. Nem sejti, hogy a háború őt is fel fogja morzsolni és el fogja söpörni. Az országot nem ő fogja konszolidálni, hanem mi. Keresünk hozzá valami alkalmas bábút köztársasági elnöknek.

– No de mi van, ha a mi titkos dúsítónkat is lebombázzák? – vetette közbe Ricinius.

– Az kizárt. Mit gondol, a két versengő, egymást romboló és egyre lejjebb csúszó birodalom vajon miből finanszírozza majd a háborút? Honnan kapják kölcsön ehhez a mérhetetlen pénzt? Attól, akinek van. Tőlünk. Egyszerű ez, mint a faék. Alárendeltjeink lesznek, mi pedig megmondjuk nekik, hol ne háborúzzanak. Frágkapatosnak még csak a közelébe se merészkedjenek. Egyébként sem jutna eszébe senkinek, hogy épp a természetvédelmi terület alatt a keresse a dúsítónkat.

Ricinius és társai elismerően pillantottak Atropiusra. Alig egy éve emelkedett ilyen magasra a csillaga, és lám, milyen terveket sző!

– Ezt jól átgondolta.

– Azt, remélem, megfigyelték, uraim – zárta le a beszélgetést Atropius, – hogy a trónörökösnek nincs semmilyen terve, nincsenek beépített emberei sem. Blöffölt.

Frágkapatos falusias jegyeket mutató peremvárosának kertés házai közé még nem hatolt be az aszfaltozás, hajnalonként innen-onnan még kakasszó is hallatszott. Frágvölgyben széles sugárutak helyett álmos, poros utcácskák kanyarogtak – mintha nem vinnének sehová. És valóban: ezek az utcák csak összekötötték a helyeket. Miért akarna bárki elmenni innen? Frágvölgy száz éve még önálló falu volt, de aztán bekebelezte a terjeszkedő kereskedőváros – legalábbis papíron. Utolsó háza egy lejtős útkanyar legalján épült, ahonnan már csak a közeli patakmedert övező ligeterdőkre lehetett látni. Loboncos hajú, rendetlen öltözetű fiatalember nyitott be a káposztáskert fakerítésének kapuján.

– Mali bácsi!

Féltérdre ereszkedett szakállas öreg nézett föl az ágyás mellől.

– Mi az, fiam?

– Óriási híreim vannak!

– No, attól még leülhetsz a kisszékre.

– Képzeld, miket halottam a Kilőtt drónban!

– Te oda jársz?

– Bandáztunk... az osztálytársaimmal. Az a hír járja, hogy megszületett a Megváltó.

Az öreg letette a kislapátot az ágyás mellé.

– Nocsak.

– Egy bábaasszony kürtölte szét a hírt. A születéskor meglehetősen csenevész gyerek egy nap alatt csodás átváltozáson ment keresztül. Mintha kicserélték volna. Kicsattanóan egészséges és szokatlanul gyorsan növekszik. Fantasztikus, sugárzó csecsemő. Láttam a világhálóra kikerült képeket. Csak úgy emlegetik, az Aranyszemű Gyermekek.

– Aranyszemű Gyermekek? Gondolkodj kicsit, fiam. Ő aligha lehet a Megváltó.

A fiú megakadva nézte a palántákkal teli ágyást.

– Ha a szeme arany, nem lát semmit.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Kovács Laura

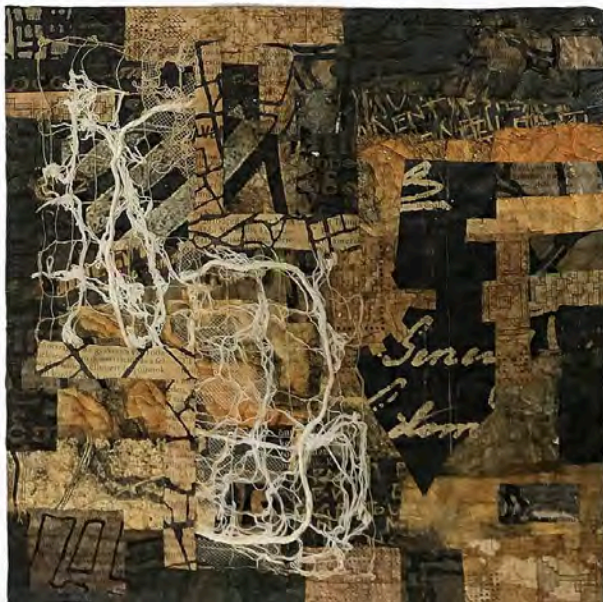
Dátum
2026. jún. 12.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN

TEGNAPUTÁN 7.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

[ELŐZŐ RÉSZ](#)

FEJLEMÉNYEK

Miután ügyel-bajjal megoldotta, hogy hátzszakja ne sasdrón formában dudorodjon, Mitike, a halász a Kilótt Drón felé vette az irányt. Tudta, hogy a gurmund kereskedők és más birodalomlakók találkozóhelyén majd óvatosan kell eljárnia, de az elektromágus első útja a vasútállomásra mindig a csehóba vezetett, márpedig ő minél hamarabb meg akart szabadulni a fura szerkezettől. A sas hasán kékes fény pislákkolt, amiből arra következtetett, hogy a vízben töltött idő ellenére vannak még működőképes részei. Mitike aggódott, hogy a gépezet egyszer csak önmegsemmisítő üzemmódba kapcsol vagy vijjogva kirepül a hátzszakból. Ki tudja, milyen védelmi funkciókkal látnak el egy ilyen izét. Ha viszont ott marad a hálók és papírgalacsinok közé csomagolva, szép összeget kaphat érte, amiből talán még egy kis unikornisverejték is kijön. A Kilótt Drónhoz közeledve azonban elbizonytalanodott: az épületet több gyűrűben állták körül az emberek, és pissenést sem lehetett hallani. A kíváncsiságtól hajtva a halász mégis átfurakodott a tömegben, és a csehóba lépett.

egy malaveli vámpírvidra

A Malavel-tó is csak látszólag maradt elhagyatott Mitike távozása után. Hogy az egészségügyi miniszter valójában 007-es android, azt egyedül egy malaveli vámpírvidra tudta, aki esti fürdőzése során végignézte, ahogy a miniszter a fák mögé rejtőzve végrehajtja magán a régen esedékes frissítést. Sajnos, a vidra nem látta át ennek politikai jelentőségét, ahogy arról sem voltak ismeretei, miben különbözik a 007-es modell a 006-ostól. Így amikor megtámadta a birodalom túlsó felébe igyekvő, az Urándúsító Állomás felé menet a tó partján megpihenő katonákat, akik ezután altatólövedékkel leterítették és fogságba ejtették, eszébe sem jutott az értékes információval üzérkedni. Ha sejtette volna, hogy a Főtábornoknak milyen szimata van az elhallgatott részletekhez, valószínűleg sokoldalú beszámolót ír a történetekről, még mielőtt bárkinek eszébe jut kihallgatni őt.

Ahogy az unikornisfogat befordult a Kílótt Drón utcájába, Merel anyja nyugtalanul pörgette a közösségi médiát a telefonon, amit a mély hangú kislány nyomott a kezébe. Hogy kerülhetett fel a fia a világhálóra? A kommentelők valami jóslatot rebesgettek, ami hihető volt, tekintve, hogy látszólag minden szembejövő tudott már a Megváltóról. De az ismeretlen eredetű, máris meghökkentő elérést generáló képről mintha idegen csecsemő mosolygott volna rá. A deszkapadlón üldögélő gyerekekre pillantva meggyőződhetett róla, hogy az aranysemek nem szimbolikusak, hanem hűen tükrözik a valóságot. Szégyellte megkérdezni kísérőit, hogy már a találkozásukkor is így nézett-e ki Merel, de gyanította, hogy időközben újabb átalakulás történhetett, a korábbiakhoz hasonlóan néhány másodperc alatt. Persze, a mesterséges intelligencia ezúttal sem tudta türtőztetni művészi hajlamait: a háttér fénycsóvák szabdalták, a jobb alsó sarokban pedig egy óriáspolip búj meg. Utóbbi furcsán személyes utalásnak tűnt, mintha a kép készítője nemcsak Merel jövőbeli szerepével, hanem háttértörténetével is tisztában lenne.

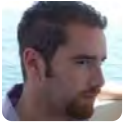
”

ravaszságának tudata

A trónörökös, miután kiviharzott a lekvárfőzők találkozájáról, a szobájába vonult, és rávetette magát limitált szériás táblagépre. Nem hagyhatta, hogy feldúltsága tönkregye tervét. Sorra pötyögte be a legmindennapibb kérdéseket az előfizetéses SFonte-párbeszédablakba, hogy bárki számára, aki esetleg figyeli őt, egyértelmű legyen, milyen ártalmatlan dolgok foglalkoztatják. Saját ravaszságának tudata lassan megnyugtatta. Önelégült mosollyal faggatta SFontét a

virágkötésről, egy új videojátékról és az egészséges étkezésről. A trónörökös épp egy pupitihal-receptet nézegetett, amikor értesítés érkezett a Központi Hírnöktől. Izgatottan, kedvező fejleményekben bízva nyitotta meg a hírt, de a címet látva majdnem falhoz vágta a táblagépet. Ez valami vicc? Ki ez, és mit tudhat? Szinte hallotta, hogy SFonte gúnyosan röhög rajta. „Egy rejtélyes adományozó új, a békét szolgáló kitüntetés alapítására biztatja a régenst”.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

TEGNAPUTÁN 8.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

FIÚK

Senkiben sem bízhatok, hasított a gondolat a trónörökösbe, miközben táblagépét egy közeli asztalra vetette, nem törődve azzal, összetörik-e a képernyője. Fel-alá járkált a szobában, mutatoujja körmével addig kapargatva hüvelykje körömágyát, míg kiserkent a vér. Előbb langyosan csordult, majd, mint legördülő vízcsepp az ablakon, halovány nyomvonala végére érve megnyugtatóan hűvössé vált és megállt a csuklójánál. Mohda, jutott eszébe ekkor, és rögvest megtorpant. Mohda, az a jó öreg koncogóbaszó, hát persze, őt nem érdekli semmi más, csak az élvezetek: egyszerű, mint a jégtulok, zabálni és sokasodni akar, és mint ilyen, végtelenül

kiszámítható. Igen, mosolyodott el a trónörökös, nekem most egy kiszámítható ember kell, akinek nem olyan tekervényes az észjárása, mint Atropiusnak. Valaki, aki öntörvényű és gátlástalan, aki ösztöneit követve nyílegyenes utat vág a civilizáció burjánzó szabályrendszerén át. Atropiusról különben is mindig egykori udvari tanítója, a szúrós szagú, karót nyelt Pervelin mester jutott eszébe, ahogy gúnyos és valahogy mohó – igen, mások szenvedésére éhező – pillantásaival rendre nevetségessé tette az ő ifjonti lelkesedéssel előadott okfejtéseit. Ezeket a pillantásokat sosem felejtí, mert Pervelin is csak azt plántálta belé hasznos ismeretek helyett, amit Szemafor sem volt rest nap nap után éreztetni vele és a teljes udvartartással, hogy még nem áll készen, még nem érett be az idegrendszere, még nem méltó a hatalomra. Hogy még csak kisgyerek, örök kisgyerek. Mohda kell ide, hú cimborája, akivel a bordélyt látogatva, az unikornisverejtéktől beállva, meredező farokkal tudja megélni, hogy már felnőtt, tette kész férfi, aki igenis alkalmas a hatalom megragadására és bármely más birodalom leigázására is. A trónörökös megnyomta a cselédhívó gombot. Egy perc múlva ott állt előtte a szobalány. A lány még a szokásosnál is zavartabban viselkedett, feje elvégre tele volt tiltott információkkal, haldokló császárokkal és ma született megváltókkal, talán attól tartott, hogy a lángoló tekintetű trónörökös belelát elméjébe. A trónörökös azonban egyáltalán nem foglalkozott a szobalány tudatával.

– Mit parancsolsz, uram? – kérdezte a lány, megkönnyebbülve, hogy létezésének jelentéktelensége ezúttal is jótékony rejtékhelynek bizonyult.

– Üzenj Mohdáért! – utasította a trónörökös. – Mielőbb látni kívánom!

A halásznépek körében évszázadok óta kering egy legenda a lakramanták titkáról. Azt mondják, aki képes a tó fenekéig követni a végtelennek tűnő gyökereket, a mély vaksötétjében megpillantja az igazságot. SFonte, ha erről kérdezték, minden alkalommal ugyanazt felelte: az efféle legendáknak általában vagy semmilyen alapja nincs, vagy magyarázhatóak a spirituális igényekre fittyet hányó tudományos jelenséggel is, mely ez esetben gyaníthatóan a mélységi nyomás által kiváltott hallucinációkat jelentené. A halászok azonban ritkábban faggatták SFontét, így makacs meggyőződésük maradt, hogy egy napon valaki képes lesz elviselni a merülést, és a világtalanság kellős közepén ráésmélni a valóságra, hogy a tóból kilépve aztán elvigye a hírt az embereknek. Akárhogyan is, a lakramanták mózeskosár-virágaiban sütkérező vámpírvidrakolónia tagjait nem hozták lázba a misztikus sejtések, de még csak foglyul ejtett társuk hiánya sem. Ringatóztak a szíromcsónakokban, figyelték az égen átsikló drónsasok csapatait, egyszerre voltak egyek a világgal, és közömbös idegenek annak történéseivel szemben.

Merel anyja, Elsabi, mintha álomban létezne, s elfogadná annak minden különös törvényét, kissé kóválygó fejvel sétált az immár totyogva közlekedő kisfiúval oldalán. Azt is igyekezett tudomásul venni, hogy Merel, mire elérték a zsúfolásig teli Kilőtt Drón bejáratát, már egybefüggő mondatokban beszélt.

– Nagyon sokféle terv kavargod odabent – állapította meg a fiú, és anyjára pillantott. Elsabi visszanezített fiára. Az arany szempárban önmagát látta homályosan, a gömb perspektívájában kissé eltorzultan visszatükröződni. Ezt is meg kell szokni, gondolta az anya, valahányszor rátekintek majd, saját szokatlanságommal szembesülök, de ez bizonyára nem baj, ez bizonyára jól van így.

– Sokféle terv? – kérdezett vissza Elsabi. – Mire gondolsz?

– Mindenki gyurmázni akar a világgal – válaszolta Merel.

– Oké... – szólt halkán Elsabi, de mivel a kocsmák körül lézengő népek meglehetősen bajós érzésekkel töltötték el, ahelyett, hogy további kérdéseket intézett volna fiához, megfogta a kezét, belökte a csehó ajtaját és belépett a füstös, az erjedt italok gázaitól nehéz levegőjű térbe. Hatalmas volt a nyüzsgés; nagyhangú gurmund kereskedők, kimért androidok, részeges elektromágusok, halászok és programozók, diákok és tanárok, kotnyeles banyák és hepciás katonák tülekedtek a pultnál, az asztaloknál, a zenegépnél. Mit keresünk itt, villant át a gondolat Elsabin, ám közben egy belső erő húzta tovább, teste pedig ellenállás nélkül engedelmessé, mint aki biztos benne, hogy jó pályán mozog. A csapos megtermett, bozontos szemöldökű férfi volt, még orrlyukából és füléből is vastag, fekete szőrszálak meredeztek, ajka húsos és sebetől tarkított, mintha gyakran bonyolódna verekezésbe. Végigmérte Elsabit és Merelt.

– Kiskorúakat nem szolgálunk ki, mint ahogyan szoptató anyákat sem – vakkantotta, miközben görbe ujjával Elsabi kifakadt tejtől foltos ruhájára bökött.

– Ez derék dolog – válaszolta Elsabi. – De nem italért jöttünk.

– Hanem? – a férfi bizalmatlanul vizsgálgatta őket. Elsabi rádöbbsent, nem tudja megmondani, mit keresnek itt. Az rendben van, hogy a belső iránytű vezérli, de szavakat nem ad a szájába. Ekkor Merel szólalt meg:

– Egy Mitike nevű halászt keresünk.

A csapos elkerekedett szemmel bámult az aranypillantású, beszélő totyogóra.

– Mi dolgotok Mitikével?

– Ő tudja, hol van az apám – felelt a gyermek. Elsabi nagy levegőt vett. Tudta, hogy eljön majd az idő, amikor közölnie kell Merellel a szomorú hírt, hogy édesapja egy óriáspolip gyomrában halt dicstelen halált, de arra nem számított, hogy erre már az első napokban sor kerül.

– Kisfiam – szólt csendesen Merelhez. – Apád sajnós...

– Apát nem nyelte le semmilyen polip – vágott közbe némiképp türelmetlenül a fiú. – Nektek persze, azt mondták, így tűnt el. Valójában még él, nagyon is él.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Makó Ágnes

Dátum
2026. jún. 26.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN 9.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

[ELŐZŐ RÉSZ](#)

AZ ALKU

A kém és a 007-es titkosügynök-android némán lépkedett a Nemzeti Urándúsító Állomás kihalt folyosóján.

A kém megállt, és fegyverét markolva lassan körbefordult.

– Hogy lehet, hogy senki nincs itt?

Az android nem válaszolt azonnal. Szemét lecsukta, megmerevedett. Pár másodpercig eltartott, mire feltörte az Állomás kamerarendszerét és végigpörgette az elmúlt öt perc összes felvételét. Kinyitotta a szemét és szenvtelen hangon válaszolt.

– Úgy látom, csak hárman tartózkodnak az objektumban. Ebből egy a második emeleti férfimosdóban, kettő a központi vezérlőben.

A kém bólintott.

– A vezérlőbe megyünk. Alaprajzot kérek. Hőkamerát bekapcsolni.

Az üres folyosók fémfalai visszhangozták lépteiket. A központi vezérlő ajtaja előtt megálltak. A kém kivette zsebéből az ő belépőkártyáját és az androidra nézett.

– Mielőtt bemegyünk, küldd fel az összes adatodat a felhőbe. Nem tudhatjuk, mi vár bent. Készíts elő ionsugárvetőt és hanggránátot is.

A kártyát a leolvasóhoz érintette, az ajtó hangtalanul kinyílt. Egyszerre léptek a helyiségbe.

A trónörökös kibámult az ablakon, próbálta megzabolázni kavargó gondolatait. Egyszer csak a fejéhez kapott, az íróasztalához sietett, és elővett egy pittygő, alma alakú szerkezetet. A szoba minden apró zugát ellenőrizte vele. Úgy tűnik, minden tiszta. Naponta lefuttatta a komplett lehallgatásvédelmi programot, de ma nem lehetett elég óvatos. A biztonság kedvéért bekapcsolta a jelzavarót és egy SFonte által szerzett, túlradó szimfóniát is. Az ajtónálló hármát koppantott a földön unikornis-combcsontból faragott marsallbotjával.

– Megérkezett Saviliensis úr!

A trónörökös intett, az ajtónálló meghajolt és beleolvadt az ajtó kitárt szárnyába. Belépett Mohda, majdnem kétméteres magasságával bőven a trónörökös fölé magasodott. Durva zsákvászon ruháin és lyukas cipőjén vastagon állt a fémpor. Csontropogató öleléssel üdvözölte barátját, aki kissé összerázkódott a pállott hónaljszagtól. Mohda megvakarta zsíros hajtvét, és lezöttyent egy aranyozott székre.

– Na, mi van, haver? Nem mondanám, hogy túl gyakran hívsz meg magadhoz, pedig hely az lenne bőven, meg a patkányok se mászkálnak olyan tömött sorokban, mint nálam, az albiban. Unod már a sok vérszívó rohadékot, ahogy hajlonganak neked?

A trónörökös közelebb lépett és fojtott hangon szólt barátjához.

– Figyelj, Mohda, komoly a helyzet. Beszélünk kell.

– Te is összeszedtél valamit a múltkor? – röhögött fel Mohda. – Nekem olyan vörös ragyák nőttek a seggemre, mint egy radarkép. De megérte. Az az új, hatmellű android, apám! A legjobb, hogy a szájába nem tettek hangszórót, van benne elég hely, és nem pofázik vissza.

A trónörökös fintorgott. Asztalához lépett, és nyolcvan százalékra emelte a zene hangerejét. Mohda füléhez hajolt.

– Ezt hagyjuk. Most figyelj, csak röviden tudok beszélni. Eldöntöttem, hogy nem várok tovább. Átveszem a hatalmat. A Néma Kereskedőkkel semmire sem megyek, hülyének néznek. Főleg a vezetőjük, Atropius, az a ganajtúró áru. Van egy tervem, bombabiztos, de segítened kell. Pár napig maradj otthon, várj készenlétben. Ha érted küldetek, azonnal menj el a Kilőtt drónba, a csapos átad neked egy androidot, azt kell idehoznod. Vidd át az ellenőrzésen, sima takarítórobotként lesz beregisztrálva.

– Ez a hatmellű? – kapta fel a fejét Mohda.

– Nem, egy 007-es titkosügynök modell. Majd mondd azt, hogy te vagy az új takarító, menj fel a személyzeti osztályra, ott kapsz ruhát.

– És kaját?

– Amennyit akarsz – bólintott a trónörökös. – Pár napig csak mászkálsz majd a palotában, ellenőrzöd az androidot, ahogy törli a port, meg ilyenek. De ne nyúlj hozzá. Amikor jelzek, készülj fel. Be fognak hívni a császár szobájába, lesz a padlón egy nagy adag kiömlött unikornisvér, mondják majd, hogy mosasd fel. Ekkor kell feloldanod az android biztonsági blokkját a bal füle mögötti gombbal. Onnantól tudni fogja, mi a dolga. Elő a lézert, egy törtmásodperc az egész. Szemafor felvillan, majd örökre kihuny, és enyém a trón.

Mohda üres tekintettel bámult maga elé.

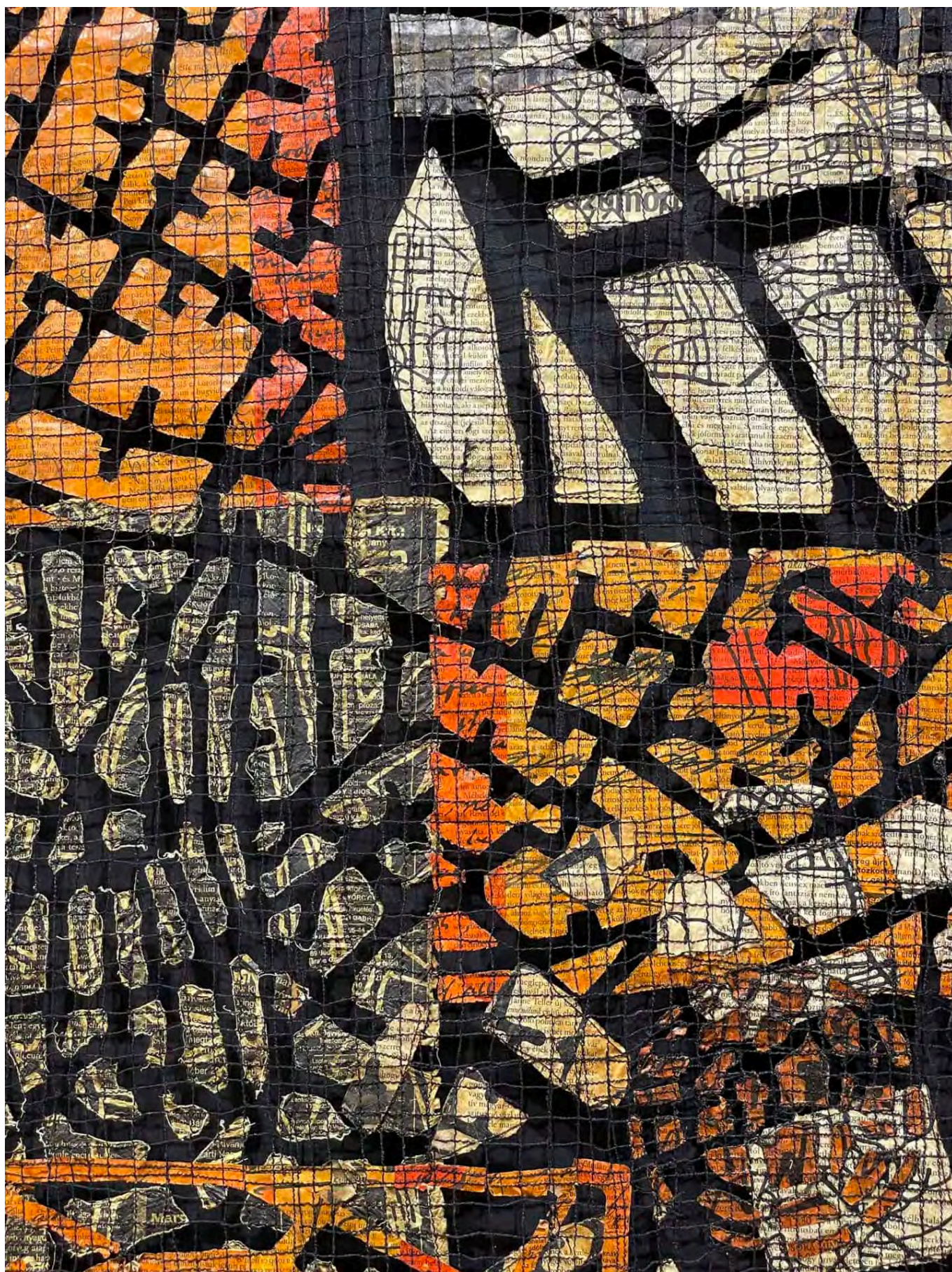
– Érted? – kérdezte a trónörökös türelmetlen hangon.

– Értem – bólintott Mohda. – Ha nem sikerül, ott helyben kivégeznek. De ha sikerül, mit kapok cserébe?

– Majd megbeszéljük – legyintett a trónörökös.

Mohda összevonta bozontos szemöldökét.

– Most beszéljük meg. A bordélyok állami felügyeletének vezetője akarok lenni, korlátlan belépőkártyával.

A trónörökös nagyot nyelt.

– Hát, ezt nem ígérhetem, mert hozzátartozik a Főnix kaszinók koncessziója is. De kaphatsz otthonra párat az android csúcsmoделlekből. Nem bánom, viheted a hatmellút is.

– Áll az alku.

Elsabi düllelt szemekkel bámult Merelre, aki eddigre öt-hatéves forma fiúvá cseperedett, kis ruhái széthasadtak testén, és cafatokban lógtak róla. Aranypillantása megdermesztette a csehóban bámézkodókat.

– Miről beszélsz, fiam?

Merel nyugodtan csengő hangon válaszolt.

– Meg kell szerezniünk egy sasnak álcázott drón adathordozóját Mitikétől. Az azon levő felvételekből rögtön kiderül, merre találjuk meg apámat.

A csapos krákogott és közbeszólt.

– Mitike nem ér rá. Egy elektromágussal tárgyal.

A fiú szeméből aranyvillámok csaptak ki, a csapos karján lógó konyharuha fellobbant, majd megfeketedett a koromtól. Merel földöntúli, süvöltő hangon parancsolt a tátott szájjal álló csaposra.

– Hívd ide őt! Azonnal!

Mitike dudorodó hátizsákját szorongatva lépett hozzájuk. Gyanakodva nézett a fiúra és az anyjára, majd a csaposra, aki reszkető térdel a falnak támaszkodott.

– Mit akarsz, kölyök?

– A drónt – válaszolta a majdhogynem kiskamasz méretű, nyúlánk Merel.

– Milyen drónról beszélsz? – kérdezte ártatlan képpel Mitike.

– Nincs értelme a játszmáknak. Megveszem tőled a sas formájú drónt.

– Már van rá vevő. De persze attól függ – vigyorgott Mitike. – Mennyi pénzed van, öcsi?

Merel elmosolyodott.

– Semennyi. Emberi pénzben nem mérhető, amit adok érte. Kövess.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Janecska Kata

Dátum
2026. jún. 02.

NOVELLA

AKCIÓSAN

AZ UTOLSÓ ÚJSÁG

AKCIÓSAN

Amikor özvegy Kovalcsikné, ahogy kétnaponta szokása volt, leliftezett a nyolcadikról kiüríteni a postaládáját, a tízemeletes panelház közös előterében megcsapta orrát a jellegzetes szag, rohadó linóleum, pelenkák és valami olajos étel keveréke. Próbált csak felszínesen lélegezni, de mégsem bánta, hogy lejött: a postaládákra – mint mindig – most is jólesett ránéznie, szép rendben kiszámítható táblázatba rendeződtek a rekeszek, a tulajdonosaik neve diszkrét egyenbetűkkel kiírva. Az övé balról a hatodik oszlopban felülről a negyedik rekesz. Messziről látszott, hogy tömve van. Özvegy Kovalcsikné megörült.

Behelyezte, elfordította a kicsi kulcsot, és már a kezében is tartotta a vaskos paksamétát. Anélkül szállt vissza a liftbe, hogy alaposabban megnézte volna, a szemüvege nélkül amúgy sem lát jól, meg aztán szerette is a postáját nyugodtan végigböngészni, a rökamiéján ülve. Rászáni az időt.

A nyolcadikra érve kilépett a liftből, és megtette a szokásos négy lépést a nyolcvankettes számú ajtóig. Odahaza aztán felcsúsztotta lábfeje az otthoni papucsát, és kényelmesen elhelyezkedett a rozsdabarna rökamién. Az első, ami a kezébe akadt, a madaras hipermarket újságja volt. A

címlap gigantikus betűkkel és szemcsés fotókkal harsogta a jó hírt, hogy akciós a csirkefarhát, a borotvahab és – karácsony közeledtén – az égősor.

akkurátusan

Özvegy Kovalcsikné komótosan lapozta az újságot, kezében a piros filctolla. Azzal karikázta be, amit meg akart venni. Tizennégy perc múltán elégedetten tette félre a madaras lapot, és nyúlt a következőért. Így ment ez tovább: akkurátusan végignyálazta még három különböző áruházlánc akciós újságját, félretette a villanyszámla csekkjét, és megcsodálta a szájjal és lábbal festők karácsonyi képeslapjait. A paksaméta utolsó darabjára idegenül nézett. Ilyen küldeményt még sohasem látott.

Az újfajta újságot fekete papírra nyomták, ízléstelenül cikornyás, arany színű betűkkel. Képek is voltak benne: özvegy Kovalcsikné a cigarettásdobozokra újabban nyomott elrettentő fotókra emlékeztették. Arany betűk a borítón: „Gratulálunk: ütött halálának órája! Egyedülálló ajánlatunk csak most, csak Önnek: maga választhatja meg halálnemét! Ne késlekedjen, válasszon kínálatunkból!”

Nyelt egyet, lapozott. „Hirtelen szívroham – hetven fájdalomegység” – ezen akadt meg a szeme először. Aztán olvasott tovább: „Agyvérzés – ötven fájdalomegység.” „Fegyveres rablógyilkosok támadása – húsz fájdalomegység plusz a rettegési felár”. „Evés közbeni félrenyelés” – ez száz fájdalomegység volt, drágállotta.

Ahogy az újság végére ért, özvegy Kovalcsikné felsóhajtott, és újra kézbe vette a piros filctollat. Bekarikázta a liftaknába zuhanást, akciósan, majd felállt, és a papucsát magán hagyva kilépett a nyolcvankettes számú ajtón.

vecteezy.com

Szerző
Lendvai Zsolt

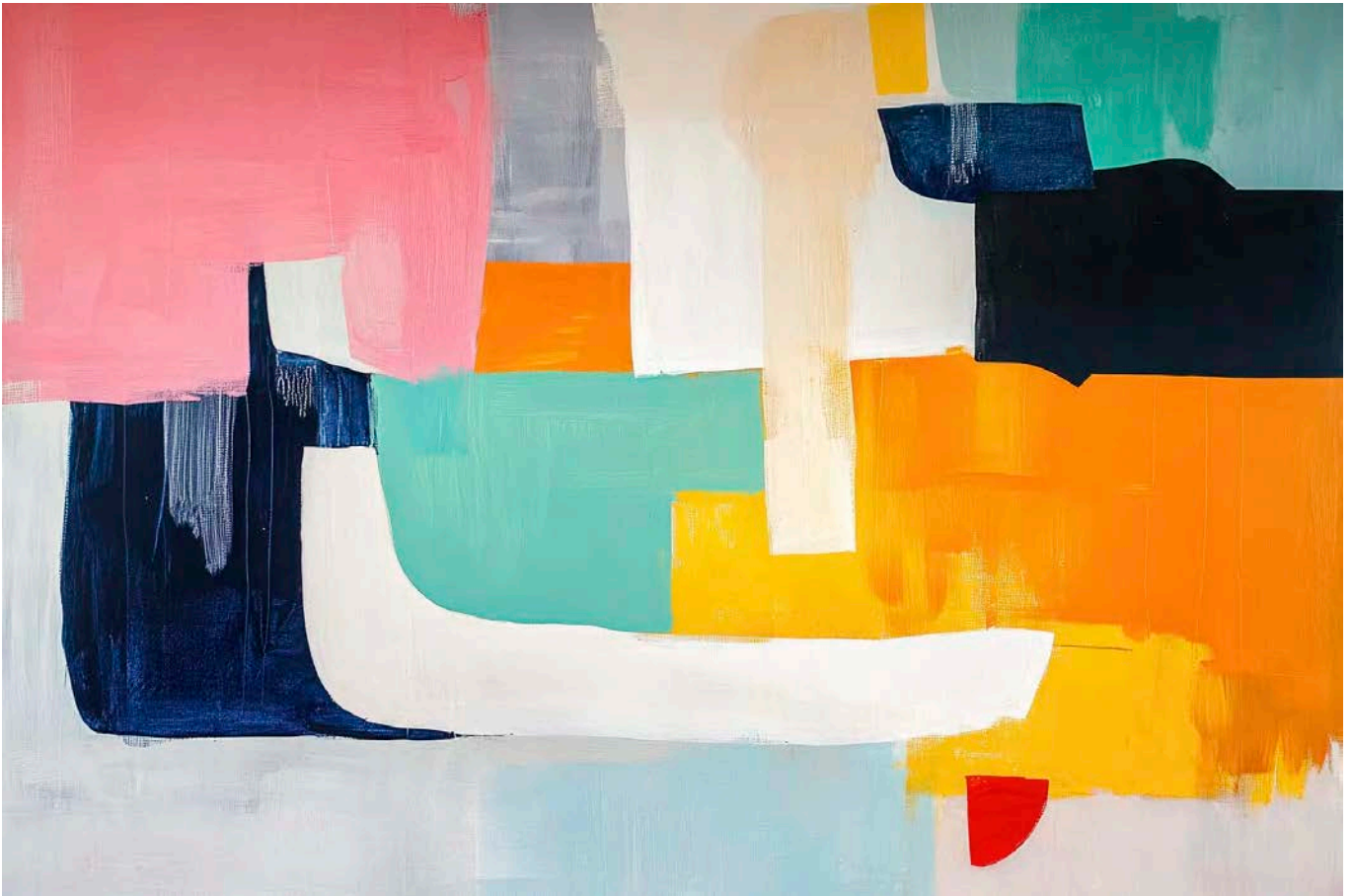
Dátum
2026. jún. 11.

VERS

AKCIÓSAN

AKCIÓHELYZET

AKCIÓSAN

Este hat, utolsó nap az általánosban,
paneltömbök között rugdosom
magam előtt a hátralevő éveket,
mint összegyűrt szennyest,
mint összegyűrt, befejezetlen leveleket.
Mert címzettek nem,
csak kontaktok vannak,
és hátam mögött lángol a város szebbik fele.
Rakéták csapódnak be,
szirénák zúgnak fel,
húzd magadra a takarót,
fordulj a fal felé,
de ne a bárányokat számold,

inkább a ki nem mondott szavakat,
ha végképp nem tudsz aludni,
felőlem imádkozhatsz is.

Csak verseket kerestem,
reklámújságot találtam,
telefonfülkék biztonságában
latolgatni az esélyeket
sosem volt egyszerű feladat.
Másodfokú egyenletben
x-nek lenni, egy az ismeretlen,
de mindig két válasz van:
plusz, mínusz,
emelkedő, majd lejtő,
fejfel lefelé nézve
még jó is lehet ez a rettenet.

De milyen érzés
a hegy oldalában
kopott padon
szotyit köpködni,
miközben a folyó felszínén
a lángok egyre erősebben
ragyognak?

Erről csak annyit:
Róma is elesett,
te sem vagy örök.

kép | vecteezy.com

Szerző
Cselik Ágnes

Szerző
Szvetelszky Zsuzsanna

Dátum
2026. jún. 17.

ESSZÉ

AKCIÓSAN

A JELENLÉT ÁRA

AKCIÓSAN

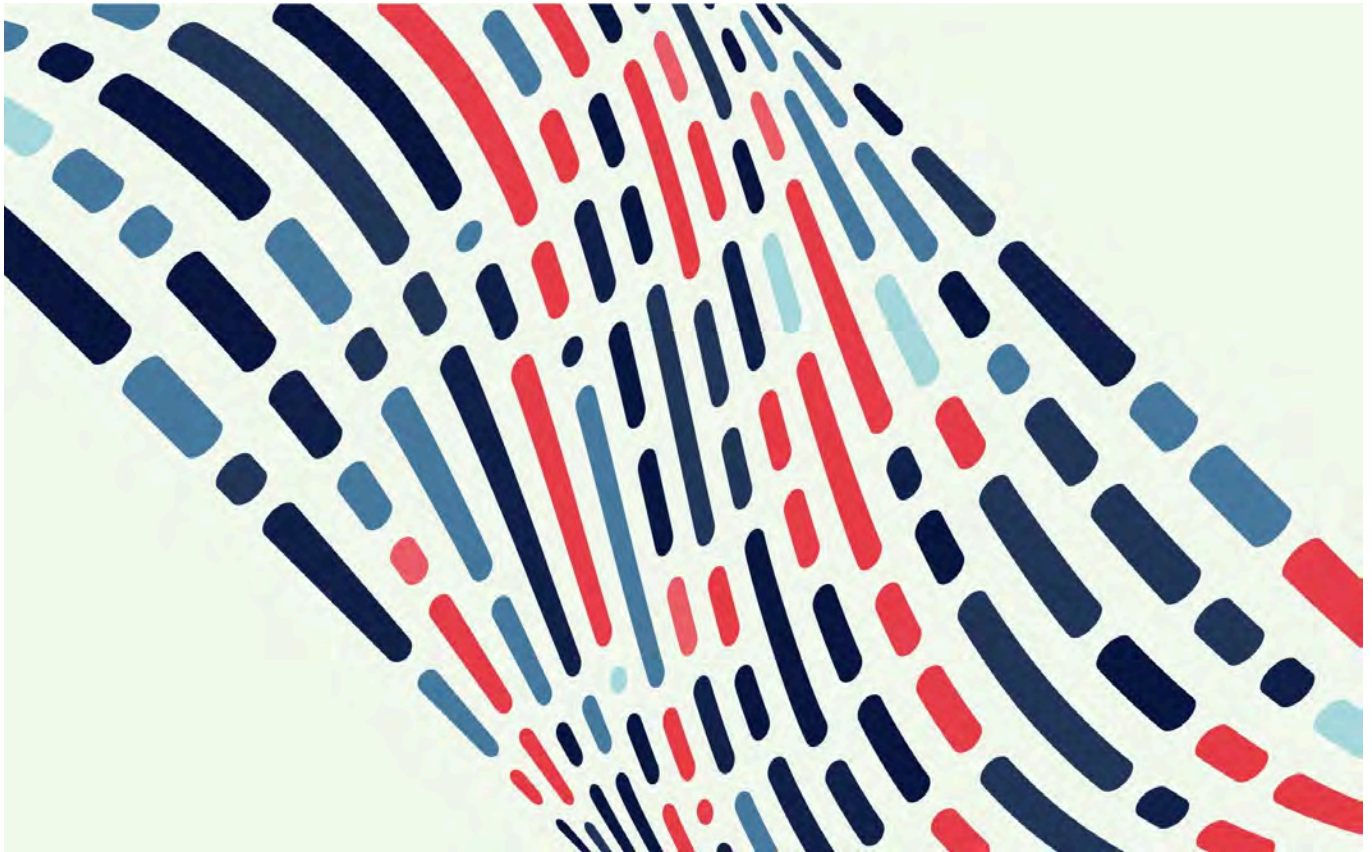
SZ. ZS.: Az emberiség történetének talán legbőbeszédűbb korszakában élünk, véleményünk van mindenről, álláspontunk mindenhez, kommentünk mindenkihez. Ma előbb kommunikáljuk a szándékot, aztán identitást építünk köré, és úgy kimerülünk az önértelmezésben, hogy a cselekvés már elmarad. A modern ember tragédiája, hogy a szabadságát reflexióra használja döntés helyett.

Tele van a padlás thinkerekkel, elemzőkkel, megmondókkal, tudatformálókkal, akik egy életet képesek eltölteni annak magyarázatával, miért nem lehet megoldani valamit, és persze igazuk is van, az ész ugyanis páratlanul alkalmas, hogy akadályokat találjon. Az értelem óvatos, a cselekvés viszont vakmerő kicsit, ezért a történelmet mindig azok írják, akik egy ponton megunták az értekezletet.

katalogizáljuk a traumáinkat

A mai ember önbecsapása, hogy az önismeretet összekeveri az önfigyeléssel. Órákon át vizsgáljuk a belső folyamatainkat, monitorozzuk az érzéseinket, katalogizáljuk a traumáinkat, s lassan már mozdulni sem merünk, nehogy hiteltelenek legyünk önmagunk előtt.

A világ most nem újabb podcastekre vár, ahol emberek három órán keresztül beszélgetnek arról, hogy fontos lenne lépni. Azokra van szükségünk, akik csinálnak valamit rosszul, esetlenül, tökéletlenül, ám valóságosan. A cselekvésnek kifejezett erkölcsi fölénye van a gondolkodással szemben, nevezetesen hogy kockázatot vállal. A thinker legnagyobb veszélye, hogy előbb-utóbb beleszeret a saját tudatába, mint Narcissus a víztükörben látott képébe, és egy idő után már nem is az igazság érdeklí, hanem a saját intelligenciájának látványa, innentől pedig az okosság személyiségpótlék.

A doer többnyire fáradt, kapkod, hibázik, néha még primitív is, de estére valami változik körülötte. Egy megszervezett közösség, elültetett fa, megírt könyv, megjavított kapcsolat, felépített ház. A világ attól marad fenn, hogy valaki reggel fölkel és csinálja. Persze szükség van gondolkodásra, az iránytű azonban nem utazás, ám mára mintha összekevertük volna a kettőt, és elméletekben élünk, véleményekben, identitásokban.

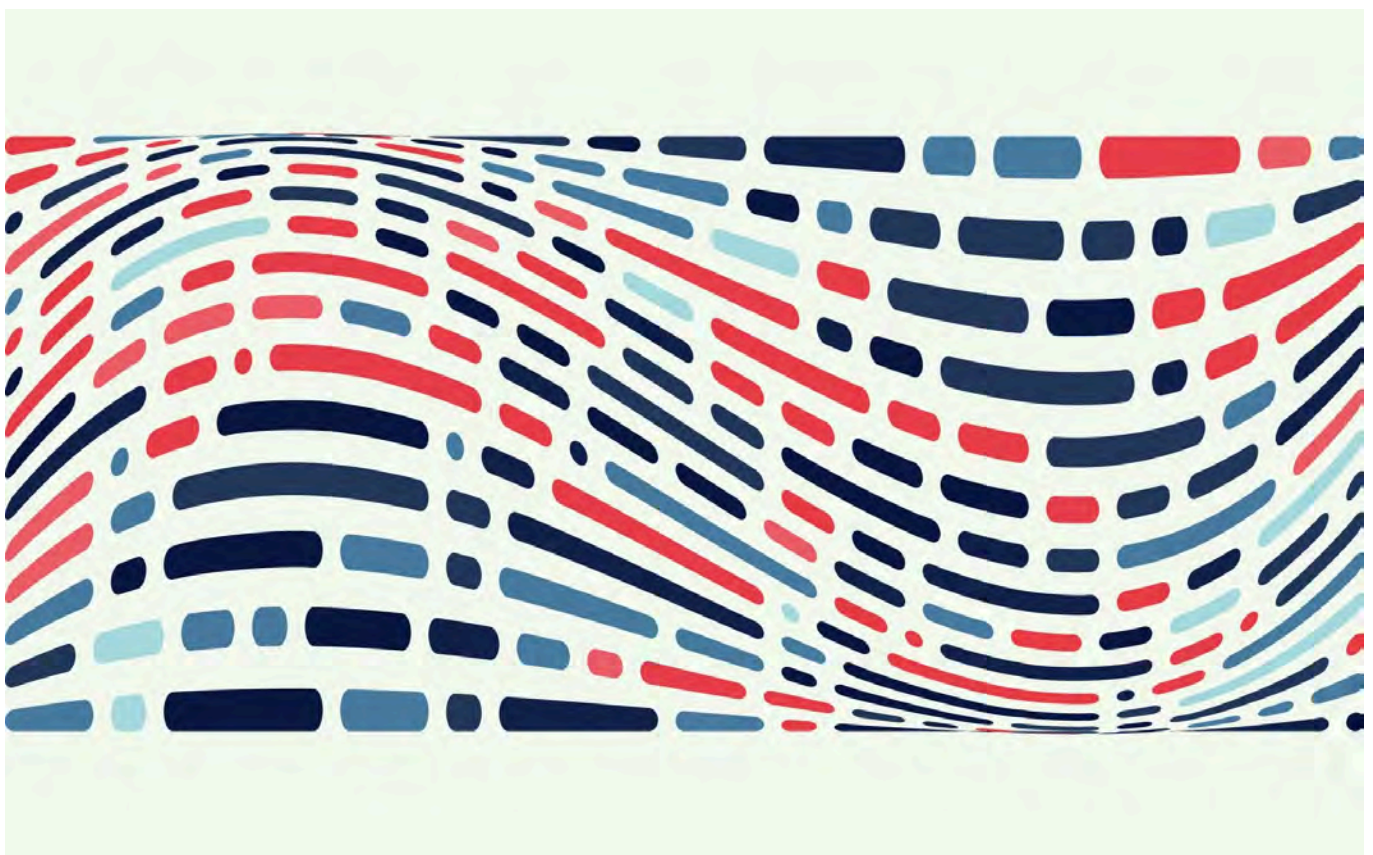
”

egy ember megmozdul

A civilizációk sokszor a halogatásba pusztulnak bele, az intellektuálisan kimunkált benutságba, ezért ma az egyik legforradalmibb emberi tulajdonság a gyakorlatiasság, amikor valaki képes

kételyei ellenére is cselekedni, mert az élet végül nem is szeminárium. És ezért olyan szép szó most az akció, a reklámok rikító, leárazott hazugságán túllépve eredeti értelmében, hogy történik valami, egy ember megmozdul, és míg a másik ott áll a világ szélén összefont karral, okosan és ironikusan, mindent értve, ő viszont belelép.

CS. Á.: A halogató, cselekedni nem merő emberek ugyanakkor pótcselekvők, hiszen kinek az önérzete viselné el azt a jelzőt, hogy teszetosza vagy cselekvésképtelen? A modern társadalomban az elvárt norma a fiatalos, lendületes, határozott ember. Lendülni, fiatalosnak lenni leginkább olyan veszélytelen, igazi döntést nem igénylő kérdésekben és helyzetekben praktikus, ahol az akció maga látványos, a közösségi médiában, a publikus felületeken jól felhasználható, és az (egyébként hamis) imidzs építését szolgáló posztokat, nyilvános gondolatfutamokat, dekoratív képeket eredményez. Az elzárkózás az egzisztenciális, valódi kockázatokat rejtő cselekvéstől és döntéstől fokozott habzású, felszínes, lázas tevékenység mögé bújjik.

Az állandó jelenlét, a sürgető szükség, hogy az egyén látszódjon és hallható legyen, együtt jár azzal a szorongással, nehogy valamiről le-, vagy valamiből kimaradjon. A FOMO (Fear of Missing Out) félelem függőséget okoz, ilyenkor az ember nem azért cselekszik, mert örömet leli benne, hanem mert attól tart, hogy ha kicsit elhallgat vagy visszavonul, akár meg is szűnhet vagy eltűnhet a jelentéktelenségtől.

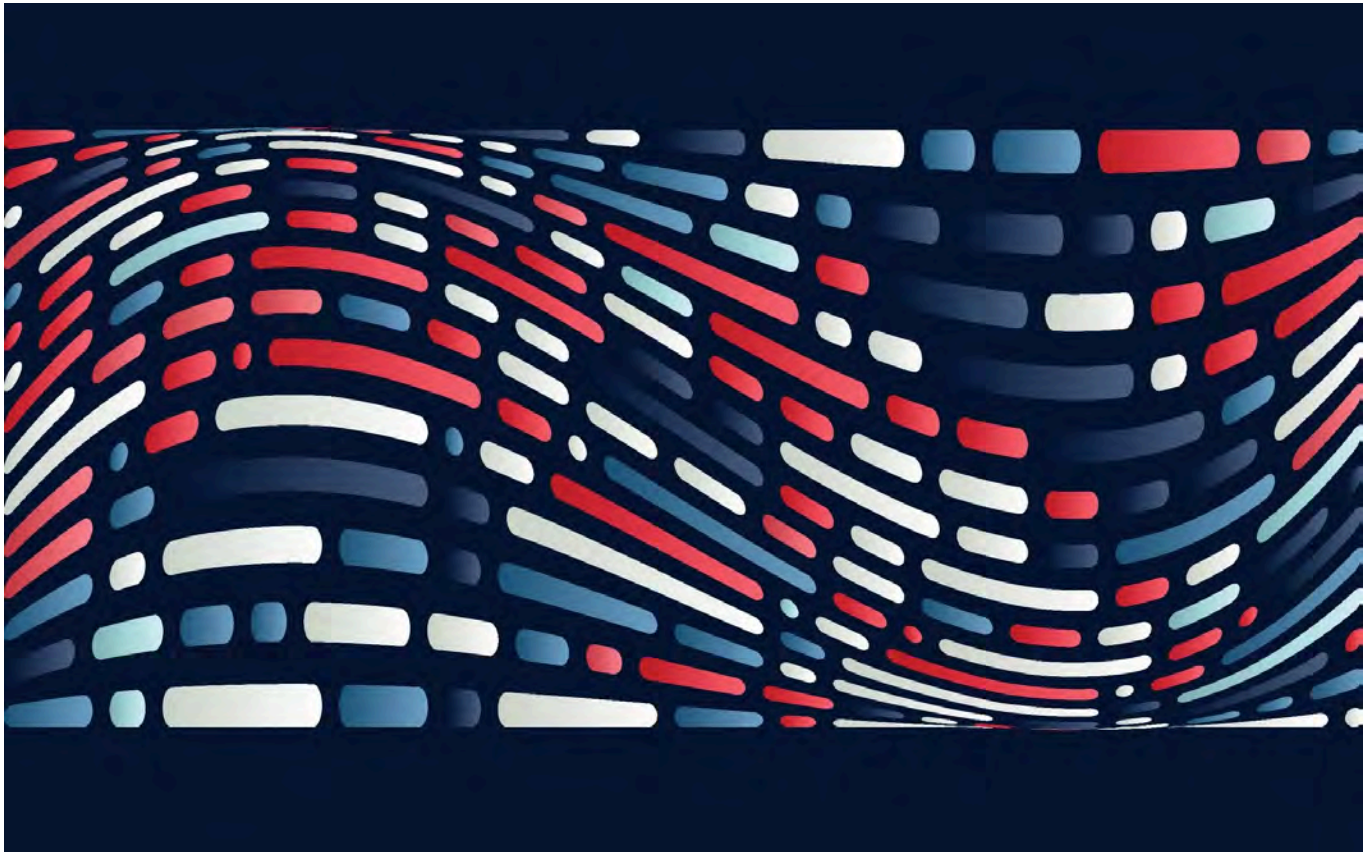
”

én aztán tudok élni

A kimaradástól való félelmet lovagolják meg a kereskedelmi cégek is, amikor AKCIÓS címkével hirdetnek. A „kimarad, aki lemarad” szuggesztív elindítja a „nem vagyok lúzer, én megveszem, én rajta leszek, benne vagyok az elsők közt a csapatban, megveszem akkor is, ha most nincs rá szükségem, és főleg nem ennyire, de sebaj, ügyes, élelmes vagyok, kihasználtam az akciót, én aztán tudok élni, most olyat vettem, amit máskor nem, oda megyek nyaralni, ahova és ahogy nem is akartam, de hülye lennék elszalasztani az alkalmat, azaz a hülyének is megéri, nemhogy nekem, ilyen lehetőség nem kínálkozik bármikor.”

Az egyén csapdába esett, persze, látszik világosan kívülről, de a boldog vásárló a győztes mosolyával néz körül. A kétes diadal az övé, a nyereség pedig az akciót hirdető cégé.

Akciós világban élünk, kár lenne tagadni, impulzusainkat gondos elemzések, komoly tudományos háttérrel rendelkező, számító döntések kontrollálják. Az élet tele van meglepetésekkel, nahát, mindig pont az és pont úgy bukkan fel előttünk, amire gondoltunk, vagy amit megemlégtünk egy baráti beszélgetésben, csábítóak az ajánlatok, „csak a készlet erejéig”, amik persze korlátozottak, ettől olyan vonzóak.

SZ. Zs.: A FOMO már hosszú évek óta velünk van: aztán megjelent a FOBO (Fear of Being Offline), ami a félelelről szól, hogy valaki nem tud rákapcsolódni az internetes élményvilágra, ám nemsokára elterjedt a JOMO (Joy of Missing Out), ami már azt sugallja, hogy abban is meglelhetjük az örömeinket, ha kimaradunk egy programból, legújabbban pedig a JOBO-t (Joy of Being Offline) emlegetik, ami a digitális detoxból fakadó élvezet élményére vonatkozik. A sok betűszó miatt senkinek nem kell kapkodni a fejét, hogy világunkra vajon melyik címke érvényes éppen – csupán arról van szó, hogy a kép korántsem fekete-fehér.

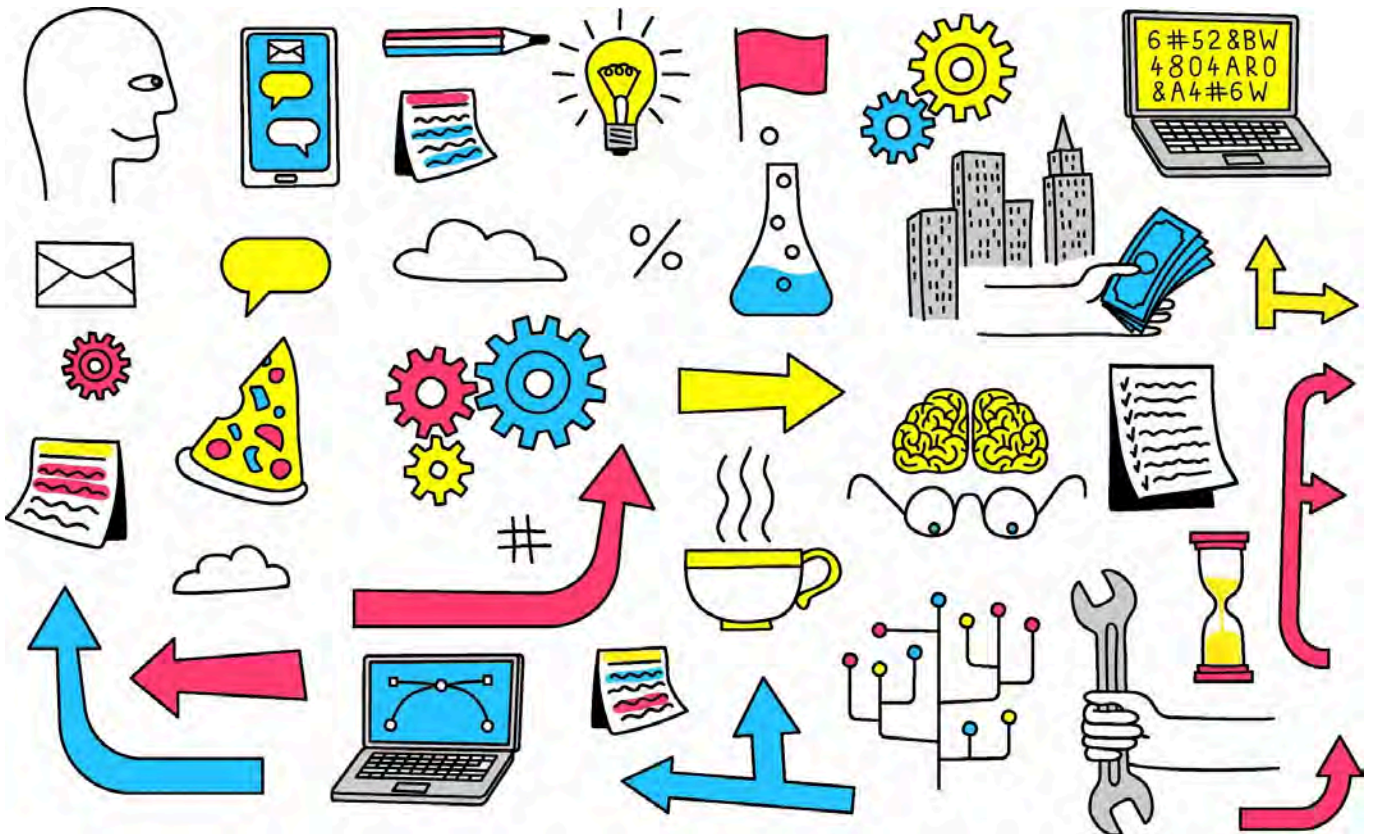
CS. Á.: Egyre többen és tudatosabban törekszenek arra, hogy kilépjenek az akciók és látszatcselekvések csillogó-villogó világából, körülnézzenek és lelassuljanak, valóban – és nem csak színleg – befelé forduljanak, és jelen legyenek a pillanatban. És ha szükség van rá, az ilyen ember képes arra is, hogy tényleges döntéseket hozzon. Ez talán nem FOMO, nem FOBO és nem is JOBO, egyszerűen csak emberhez méltó élet.

kép | vecteezy.com

NAGYON KELLENE

AKCIÓSAN

az aldis akciós újságban láttam
vagy a kuponfüzetben
nagyon kellene az a
telefonos applikációval távolról vezérelhető
nyolcvan százalékban újrahasznosított
hidratáló bőrfeszesítő
helyi termelőktől származó
állatokon nem tesztelt
kézműves organikus bio
ezo spiri jóga pilates izé
na tudod
az a kis biszbasz
a limitált kiadású
kaktuszfüge ízesítésű
vérnyomáscsökkentő

potencianövelő
fogfehérítő cucc
ami önvezető
kriptoaluta-alapú
fix kamatozású
egymilliárd letöltés felett járó
reklámmentes
mindenmentes
hozzáadott gluténnal
és három év garanciával
na az kellene

hajnali négykor felriadok
hát nem igaz
mekkora lúzer vagyok
lemaradtam
biztos elfogyott
elkapkodták még aznap
nem hallgattam a belső hangra
a valódi önvalómra
ami pedig idejében jelezte
hogy nagyon de nagyon de nagyon
kellene

kép | vecteezy.com

Szerző
Kovács Gábor

Dátum
2026. jún. 22.

ESSZÉ AKCIÓSAN

IDEOLÓGIAI TURKÁLÓKBAN

AKCIÓSAN

„polcról lopott koronát olcsón megszámitunk”

Az idézet Orbán Ottó *A dán királyi főszámvevő jelentése a Fortinbras and Fortinbras cég átvilágításáról* című verséből származik. A vers 1999-ben, az első Orbán-kormány regnálásának elején született, s elképesztő pontossággal és lényeglátással foglalja össze a majd csak 2010 után kiépülő NER elitjének pszichológiai attitűdjét, azt, ahogyan a 16 éven át a hatalmat szilárdan a kezükben tartó hajdani Bibó-szakkollégisták magukat és a világot látták. Nemkülönben a végeredményt, a társadalom szövetének tönkretételét, aminek a regenerálásához – föltéve, hogy minden jól megy – évtizedek kellene majd. A vers bizonyítja, hogy alkalomadtán a költő élesebben képes megvilágítani egy politikai berendezkedés szerkezetét, mint megannyi, sok száz oldalas politológiai értekezés. Vajon létezik-e tömörebb és pontosabb láttelelet ennél a sornál: „rókafiai nyomakodtak elő a rókalyukakból rókaagyakba való eszmékkel”. A szöveg talán még

mellbeütőbb most, *post festum*, amikor a Fortinbras & Fortinbras cég tényleges átvilágítása megkezdődött.

az aktuális ellenség

A múlt viseletes kacatjainak a különböző ideológiai turkálókban akciós áron való összevásárlása kétségkívül egyik lényegi eleme volt az elmúlt 16 évnek. Jól emlékszem megrökönyödésekre, amikor munkahelyemre igyekezvén a döcögő villamos ablakából kitekintve az egyik házfalra kitett óriási digitális hirdetőtáblán éppen a mosolygó Sorost, az aktuális ellenséget zsinóron rángató bábjátékosként megjelenítő kép körvonalai rajzolódtak ki. Nem volt különösebben nehéz rájönni, honnan származik az ötlet: a *Völkische Beobachter*, a hajdani nemzetiszocialista pártlap hírhedt karikatúrája volt az ihlető. Ezen egy pajeszos, nagy orrú, vigyorgó zsidó mozgatta bábmesterként a figurákat.

Tekintsünk most el attól a kérdéstől, hogy mi volt ez, vezérdemokrácia, hibrid rendszer, maffiaállam stb. – a lényeg az, hogy olyan politikai berendezkedés, amely a tőke és a digitális technológia által keresztül-kasul átjárt világban képes volt szimulálni – mindenekelőtt társadalompszichológiai értelemben, a totalitárius reminiszcenciákat felidéző, durva, a végén már egészen bizarr hazugságokig eljutó tömegmanipulációra alapozva – egy zárt társadalmat. A szuverenitásmitológia ezt akarta politikai értelemben aládúcolni. Legitimációt biztosítani egy olyan berendezkedésnek, amely formálisan plurális maradt, miközben nemigen telt el hét anélkül, hogy a hatalmi struktúra tetején lévő személyek ne szóltak volna mély megvetéssel a fékek és ellensúlyok idejét múlt rendszeréről. Informálisan minden fontos döntés a piramis csúcsán álló, az egész berendezkedést működtető személy kezében volt. A hatalom létezése ennek a személynek a karizmáján nyugodott.

Ám ennek az volt a következménye, hogy a politikai karizma szükségszerű kopásával a berendezkedés sebezhetővé vált. A hatalmi koncepció feltételezte a valóság egymást követő, önmagukba záródó pillanatok egymásutánját. Mindig jönnek az újabb, ugyanígy önmagukba záródó pillanatok; azokkal is csak akkor kell foglalkozni, amikor itt lesznek. Ennek a politikai világnak lényegi eleme az indeterminizmus. A világot a politikus által abszolút formálhatónak látja: az ő akarata a történések végső mozgatórugója. Fel tudja függeszteni az ok és okozat törvényének érvényesülését. A végeredmény egyfajta szervezett káosz.

Az akciósan összevásárolt ideológiatöredékek mindig újabb mintázatot adtak ki. Ami ezekben közös volt, az a totális manipulálhatóság eszméje. Hogyan is írja Orbán Ottó?

„szabadságnak azt gondolták hogy mától fogva a rendőr nekik tiszteleg
a népről meg azt hogy vasreszelék
melyet egy mágnesvassal állíthatnak át a megkövetelt irányba”

kép | vecteezy.com

Szerző
Ács József

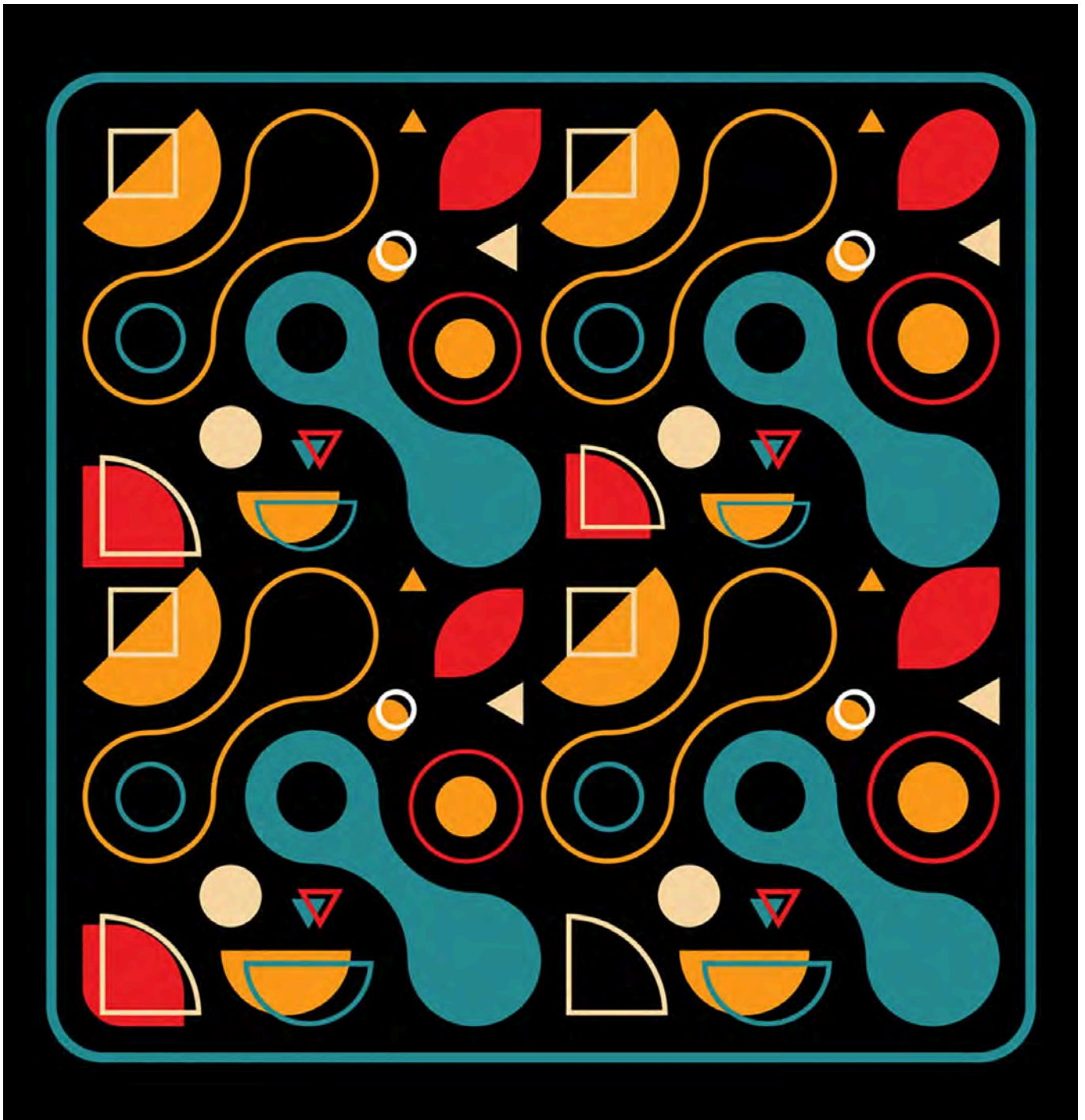
Dátum
2026. jún. 21.

VERS

AKCIÓSAN

ILLETLEN MONOLÓG

AKCIÓSAN

Orbán Ottónak, odaátra

van ami ingyen se kell
vigyétek innen a világirodalmat

amit a tapasztalás arany bányáiból
kifejtett az idő
fellengzősen szólva
a szellem táplálékát
lenyelték a nagy nyelvi modellek
megtanultak minket – helyettünk
mi szédelgünk csak
összeszáradva lesoványodva
lapátra tett alkalmazottak

van aki ingyen se kell
vigyétek innen ezt a szemetet
vigyétek ezt a pontosvesszőt
az ikes ragozást és a diftongusokat
ezt az értetlenkedő
provinciális söpredéket
teljesen tanácstalanok
a partvonal mellől figyelik
a gépek mint forradalmi osztály harcát
az önző gén ellenében
más részük céltalan kering hűlt helyén
a városokba zárt és
magyarázkodásba fulladt ember
a túltengő tömegek
hegyekben állnak egy sötét sarokban
mint adománygyűjtőknél a használt ruha
országok rongya hulladéka

van ami ingyen se kell
vigyétek innen ezeket a régi verseket
porrá száradt babérkoszorúk
hasztalan őrzött emlékezet
sok ásatag modorosság
kipusztulásra ítélt ősfajok
sok hajdani érdem
meghalt már
nem mozog
kriptákba fektetve elpihennek
a váteszek a héroszok

van ami ingyen se kell
vigyétek innen a mondatokat
a képek magukért beszélnek
a mondatok mindig másokért
mások felé törnek igyekeznek
mindig társat keresnek
meddig fussak még
elillant értelmük nyomában?
minek keressem ami nem váltható be
és nem cserélhető le semmire
az elveszett értelmet kergetjük
ostorral
az igaz
– mit kéne még az embernek tennie?

ha nem találjuk odabent
hogyan találnánk meg kint?

vigyétek innen a szavakat
vigyétek innen mind

kép | vecteezy.com

SZÁZ DEKA PARIZER

AKCIÓSAN

A hentesüzlet kirakatában egy gyűrött papírra ferde, piros betűkkel azt írták ki: *Akciósan*. Ennyi. Nem azt, hogy mi akciós, nem azt, mettől meddig tart az akció, s még csak azt sem, hogy mihez képest olcsóbb és micsoda. Laci megállt a kirakat előtt, nézte a feliratot, mintha attól, hogy sokáig bámulja, kiderülne belőle valami lényeges az életére, de minimum az akcióra nézvést.

Laci egyébiránt nem készült húst venni. Annál is kevésbé, mert vegetáriánus életmódot folytatott. Kenyeret akart meg fél liter tejet, legföljebb egy humusznak nevezett csicseriborsó-krémet, ha már nagyon rájönne a költekezhetnék. A hónap vége azonban úgy ült a pénztárcájában, mint egy rosszkedvű hivatalnok, összehúzott szemmel, sértetten, mozdulatlanul. Mindennek ellenére belépett az üzletbe. Az ember olykor bemegy olyan helyekre is, ahol semmi keresnivalója, pusztán azért, mert a remény erősebb a szükségnél.

Odabent szalonna- meg kolbászszag fogadta, és a pult mögött Irénke, akit még abból az időből ismert, amikor a felesége nem költözött el a gyerekekkel Győrbe egy villanszerelőhöz. Irénke

végigmérte, ahogy a kereskedők szokták: nem az embert nézik, hanem a vásárlóerőt. Aztán fölvonta a szemöldökét.

– Mit adhatok, Laci?

Laci megköszöri a torkát, s közben azon töprengett, vajon mennyire alázza meg az embert a saját kíváncsisága. Végül a kirakat felé bökött, bár a papírt onnan bentről nem lehetett látni.

– Mi akciós?

Irénke elmosolyodott. Nem kedvesen, inkább fáradtan, ahogy azok szoktak, akik már rég nem hisznek a saját mondataikban sem.

– A szó – mondta. – Az van akciósan.

– A beszélgetés? – értetlenkedett Laci.

– Nem – rázta a fejét Irénke vadul. – Az van akciósan, hogy *akciósan*. A szó, az *akciósan* szó.

– És ennek mi értelme? – képedt el Laci.

– Ha kiírjuk, többen bejönnek – vont vállat a nő.

Laci bólintott, mintha valami fontosat értett volna meg. Aztán vett száz deka parizert, hogy soha ne egye meg. Otthon majd berakja a hűtőbe a tej mellé, és egész este ki-kimegy, megnézni, hogyan fekszik ott? Vajon kellőképpen akciós?

kép | vecteezy.com

AZ IDŐN KÍVÜL KERÜLVE

1

SZÖVETDARAB, KRÉTASZILÁNK

Ha kiöntöm a fejem
tartalmát, mint egy
varrodobozt, a spulni,
a cérna, a nehéz szabó-
olló és a könnyű szabó-
kréta az asztalra hull.

Takargatni való gondolatok
és a takarójuk. Én és
nem én. Szilánkok,
melyek rólam pattantak
le. Az asztal recseg,
de nem dől össze.

HA A JÓ VISZ EL

Ha csak gyávaságból
 vagy jó, inkább ne is
 legyél jó. Ha csak gyávaságból
 vagy rossz, inkább
 ne is legyél. Ha
 csak gyávaságból

vagy középszerű, úgyse
 gondolod ezt végig.
 Ha bátorság visz el a
 jótól, legyél gyáva.
 Ha a jó visz el a
 jótól, térj ki másfelé.

A kiválasztottakat ki
 választja ki? Ki választ
 ott, ahol nem kap választ
 csak a föl nem tett kérdésre?
 Ő bizonytalan, kételkedő.
 Elegem van a jókból.

AZ UTOLSÓ ÍTÉLET VESZÉLYEI

A mennybe végül úgyis a bűnösök
 jutnak el? A jók, ha jók,
 elnézhetik-e, hogy míg ők
 túlvilági kéjbe jutottak,
 mások, gyengébbek, örök
 kárhozatra vettessenek?

Kárhozat? Ami kárt
 hoz, a jók elirigylük.
 Mert megszerették az
 alázatot. A nagy
 bűnösöknek nem kell
 a menny se.

Unják. Nekik elég
a purgatórium sok hegyi
hotelja. A mennybe a
középszerűeket, lúzereket
hajtják a földühödött
szentek.

Káromkodás, gyereksírás.
Valaki levizel a felhőkről.
Egy nő uborkát eszik.
Szebb jövő? Kit érdekel
az időn kívülre kerülve?
Válság. Üdvözülés-iszony.

kép | vecteezy.com

Szerző
Horgas Judit

Dátum
2026. jún. 09.

NOVELLA

AKCIÓSAN

A MEGVÁLTÓ ÉRKEZÉSE

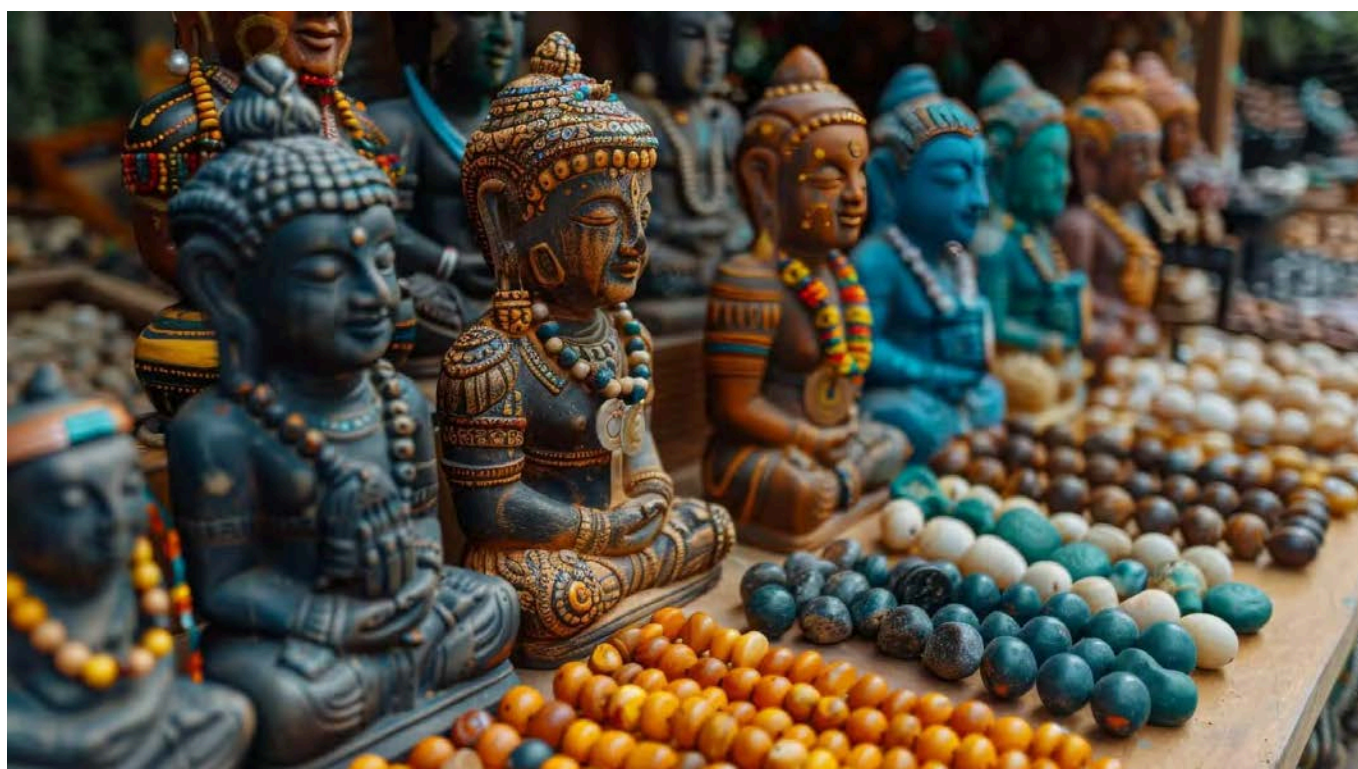
AKCIÓSAN

A kegytárgyáros a vásár sarkában álló bódé pultjára terítette a viaszosvászon terítőből levágott textildarabot, majd rutinosan elrendezte az árucikkeket: keresztek, szűzmáriák, rózsafüzérek a legfelső sorba, alatta csókos szájú puttók, pocakos buddhák, egy kisebb imamalom és néhány mezuzsa, a legalsó sorban pedig az Üveghegyen túli új vallási jelkép, az unikornisvért könnyező, aranszemű gyermek. Ez különösen kapós lett az elmúlt néhány hétben, amióta a világhálón elterjedt a [Tegnapután](#) című sorozat. Az egyik főhős, az aranszemű Megváltó születésével kezdődő történet hatására napok alatt kialakult az új vallási közösség. Alapítója, az élelmes influenszer merelitáknak nevezte el a hívőket, a történetbeli szereplő, Merel neve után. Mesterséges intelligenciával pillanatok alatt létrehozta Merel szent könyveit és szigorú parancsolatait, és rövidesen jelentős bevételre tett szert az előfizető híveknek küldött, személyre szabott életvezetési tanácsokból. A sorozat alkotói azonnal elhatárolódtak az üzleti vállalkozástól, de hiába: a mereliták száma világszerte egyre nőtt.

A kegytárgyáros kétféle Merel-szobrocskát árult. A drágábbik, díszdobozos verzióban a gyermek szeme igazi rézből készült. A puha műanyag test összeszorításakor a bábú testében elhelyezett ampullából a rézszemek alatt megbúvó, aprócska résen át hamisíthatatlan, oklevéllel igazolt unikornisvér buggyant ki. Az oklevelet négyrét hajtva, bársonytokban a díszdobozban helyezték el. Az aláírás bár olvashatatlan, mindenképpen hiteles.

Az olcsóbb, és aznap ráadásul akciós szobor szeme inkább sárgának tűnt, mint aranynak, díszdoboz helyett tüllzacskó járt hozzá és az ampulla Egri Bikavért rejtett. Csepelen, egy lepusztult gyár üzemcsarnokában Fülöp-szigeteki munkások töltögették a műanyag üvegcséket, naponta sok ezret, mert az akciós Megváltó sokkal jobban fogyott. A hiszékenységnek is van határa, mélézott a kegytárgyáros, aki tapasztalatból tudta, hogy ez a határ pontosan 7 000 forintnál húzódik, ezért az akciós szobrot 6990 forintért árulta.

Tőle jobbra a sajtáros a csilis kecskesajtot árazta le, mert a szokásosnál csípősebbre sikeredett, és gyorsan meg akart szabadulni tőle. Bal kéz felől a mézeskalácsos a kishibás süteményeket csomagolta celofánba, és hármásával árulta. Ahogy az vásárban szokás, a szomszédos árusok előzékenyen megkínálták egymást, szigorúan az akciós termékekkel.

Így történt, hogy a kegytárgyáros, miközben könnybe lábadt szemmel törölgette ragacsos kezét, először észre sem vette, milyen különös csend üli meg a vásárteret.

Amikor végre felpillantott, aranyszínű szempár nézett vissza rá.

NYOMDAFESTÉK

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG

Mielőtt Jack Gossip kinyomtatta volna a New Szeged's Chronicle első számát, három teljes napig nem szólt senkihez. Nem azért, mintha bárkivel is haragban lett volna, hanem mert a betűkkel bíbelődött reggeltől estig, s úgy tartotta, amíg az ólombetűkkel vesződik, jobban teszi, ha kerüli az embereket. Maga szerkesztette a lapot, maga írta a híreket, a cikkeket, maga szedte a sorokat, maga kezelte a prést, és maga is hordta házról házra a példányokat, amikor elkészültek.

”

meg kell teremteni

New Szeged népe eleinte nem tudta, mire vélje ezt a vállalkozást, ugyanakkor mindenkinek tetszett a lap. Aki tudott olvasni, örült neki, mert az ember még a világ végén is kíváncsi rá, miféle ostobaságok és nagyszerűségek történnek a szomszéd utcában. Aki nem tudott olvasni, az is örült, mert fölolvastatta másokkal a cikkeket, s így nemcsak, hogy megismerte a híreket, de a fölolvadó hangszínei, fintorai és rosszindulatú vagy éppen rajongó megjegyzései által még külön

szórakozásra is lelt. Jack Gossip hamarosan rájött, hogy egy ilyen kisvárosban nem pusztán tudósítást igényelnek, hanem a szó legszorosabb értelmében meg kell teremteni és életben is kell tartani a valóságot. Mert ahol kevés dolog történik, ott a történeteket muszáj fölnagyítani, ott bizony szükséges tódítani, mindenhez jó érzékkel hozzátoldani, különben a napok úgy peregnek le az emberről, mint cserzett bőrről a por vagy az eső.

Az újság indulásával egyidőben virágzott föl Mészáros Kálmán üzlete. Mészáros hentesként dolgozott, a New Szeged-iek *magyar fajta hentesnek* emlegették, aki nem csupán vágott és darált, klopolt és szeletelt, de sértődékenyen büszke is volt mindenre, amit a saját kezével készített. A boltja előtt gyakorta sor állt, s aki egyszer megkóstolta a kengurufasírtját, az utána még sokáig arról beszélt, hogy ilyesmi nem születhetik pusztán húsból, hagymából, fűszerből meg szakértelemből, kell abba valami más is. Valami titok. Márpedig ahol titok van, ott előbb-utóbb Jack Gossip is megjelenik, papírral, ceruzával és azzal a szokásával, hogy ami érdekes, még érdekesebbé varázsolja.

Így esett, hogy a Chronicle egyik szombati számában hosszabb cikk jelent meg Mészáros Kálmánról *A magyar hentes, aki megszelídítette a kenguruhúst* címmel. A cikk nagy ívűen indult, ahogyan Jack Gossip írásai rendszerint, szó esett benne a hentes Tisza-menti gyerekkoráról, ifjú éveiről és kalandos utazásáról, amely Ausztráliába vezette. Bár Mészáros Kálmán életében nem látta a Tiszát, legföljebb hallott róla, s az útja is hétköznapiak számított egy Galsgow-i gőzös fedélközében, ez sem Gossipot, sem az olvasóit nem zavarta. Az újságíró ügyesen utalt a cikkben egy családi receptagyományra is, noha valójában Kálmán inkább saját tapasztalatai alapján, semmint az örökségből dolgozott; s végül elérkezett a cikk ahhoz az állításhoz is, amely miatt az egész város még hetek múltán is csóválta a fejét és fintorgott.

Jack Gossip ugyanis azt írta, hogy a kengurufasírt különleges zamatát az óriás mongúzgyík tojása adja.

Az emberek először hitetlenkedtek, aztán helyeselték, majd vitatkoztak. New Szegeden a hihetetlen dolgokat rendszerint gyorsabban elfogadták, mint a közönséges igazságokat. Akadt, aki megesküdött rá, hogy látott már a hentesudvar mögött gyanús héjdarabokat. Más azt bizonygatta, hogy a különös íz hüllő-eredetét régóta sejtette, csak nem tudta megnevezni. A Dzsærdában estére két táborra szakadt a nép: az egyik szerint az óriás mongúzgyík tojása ugyan szokatlan eledel, de ettől még a világ halad előre, tengelyén továbbra is eljár; a másik szerint viszont, ha valaki varánusztojással eteti a tisztességes polgárokat, az egyenesen merényletnek tekinthető és maga a förtelmes barbárság, a középkori sötétség!

Mészáros Kálmán az első bekezdést még nyugodtan olvasta végig. Az, hogy Tisza-menti legénnyé tették, nem különösebben zavarta. A második bekezdésnél már fújtatott. A harmadiknál az asztalra csapott. Amikor az óriás mongúzgyík tojásához ért, úgy meredt a papírra, mintha maga az ördög nyomtatta volna rá a betűket.

– Hazugság minden szava – hörögte, s ezt olyan nyomatékkal mondta, hogy a boltban fölakasztott tevekölbászok is beleremegtek.

Még aznap délután átment Jack Gossiphoz a szerkesztőségbe, amely szerkesztőség tulajdonképpen egy Gossip házához ragasztott rozoga melléképület volt: elől állt a kézi sajtó, mellette a szekrény a betűkkel, hátul egy asztal, azon papírok, kávéfoltok, zsírplecsnik és három különböző méretű kés, amelyek közül egyik sem arra szolgált, amire eredetileg készítették.

– Helyreigazítást kérek – közölte Mészáros Kálmán.

Jack Gossip, aki éppen a tanítónő eltűnt macskájáról írt vezércikket, egy ideig föl sem nézett.

– Melyik részét óhajtja kiigazítani az életnek? – kérdezte végül.

– Azt, amelyikben engem gyíktojásos csalónak állít be.

Jack Gossip letette a tollat, hátradőlt, s olyan tekintettel mérte végig a hentest, mint aki egyszerre sajnálkozik a dolgok alakulásán, ugyanakkor gyönyörködik a másik fölháborodásában.

– Kedves Mészáros úr – mondta –, a cikk lényege nem a tojás, hanem a kivételesség.

– A tojás hazugság.

– Lehetséges – hagyta rá Gossip. – De szép hazugság.

– Nekem nem kell a maga szép hazugsága! Nekem az igazság kell! Én nem használok undorító hüllőtojásokat!

Jack Gossip sokáig hallgatott. A hallgatását is olyan gondosan rendezte el, mint a mondatait. Végül azt felelte:

– Az igazság többnyire sovány. Az olvasó ennél táplálóbba falatokat kedvel.

Ettől Mészáros Kálmán megmerevedett, aztán bólíntott egyet. Nem ordított, nem csapkodott, sőt, még káromkodni sem kezdett, pedig magyar ember lévén bőven akadt a tarsolyában szitokszó. Csak annyit mondott:

– Akkor elégtételt kérek. Mi több. Követelek.

New Szegeden a becsület dolgai sosem maradtak magánügyek. Mire leszállt az este, mindenki tudta, hogy Mészáros Kálmán párbajra hívta Jack Gossipot. A hír gyorsabban terjedt, mint maga az újság, ami bizonyos fokig sértette Jack Gossip hiúságát, ugyanakkor titkon tetszett is neki, mert úgy érezte, egy igazán eleven lapnak az a dolga, hogy néha az élet is utánozni kezdje.

A párbajt első vérig tervezték folytatni, mert New Szeged népe, noha sokféle bolondságra hajlott, a fölösleges tragédiákat nem kedvelte különösebben. Helyszínül a város szélén elterülő lapályt jelölte ki Keserű Rebek István, aki egy módfelett lagymatag békítési kísérlet után rögvest engedélyezte az összecsapást.

A lapályon a vörös por olyan sűrűn ült meg a bokrok tövén, mintha a talaj szégyellené magát valamiért. Ott gyűltek össze hajnalban a kíváncsiak, komoly képpel, noha a szemük mélyén mindenkinek ott csillogott ugyanaz az izgalom, amellyel az emberek mások veszedelmét szemlélik.

A részleteket később sokféleképpen mesélték. Egyesek szerint Jack Gossip bátran állt ki, a keze azonban nem volt hozzászokva a fegyverhez, mert egész életében csak betűkkel vívott, karddal soha – igaz, nem igazi, csak élesre csiszolt fakardokat használtak, lévén más nem állt rendelkezésre. Mészáros Kálmán mindenki szerint dühösen érkezett, de a becsület dolgában olyan higgadt volt, mint mészárszéken a kés. Akárhogy is, az összecsapás rövidre sikerült. Mészáros Kálmán gyorsan megsebezte Jack Gossipot a nyakán. Nem volt mély a seb, pusztán egy karcolás, de a vér kiserkent belőle, így az újságíró kénytelen volt belátni, hogy veszített. Nem történt nagyobb baj, mint amennyi egy ilyen ügyhöz illendőnek számított, s a város föllélegzett, hogy a történet nem komorodik valódi tragédiává.

A következő lapszámban meg is jelent a helyreigazítás. Jack Gossip vonakodva ugyan, de olyan elegánsan fogalmazta meg, hogy a helyreigazítás szebb lett, mint maga a sértő cikk. Leírta, hogy Mészáros Kálmán kengurufasírtjának különleges ízét nem az óriás mongúzgyík tojása adja, hanem a hentes saját tudása, gondossága és valami nehezen meghatározható, de kétségkívül létező mesterségbeli erény. Aki ezt olvasta, úgy érezhette, mintha Jack Gossip egyszerre kért volna bocsánatot és állt volna bosszút azzal, hogy még a meghátrálását is stílusosan intézte.

Jóllehet a helyreigazítás lecsillapította és megnyugtatta Mészárost, Gossip nem nyert föloldozást általa. A nyaksebe sem gyógyult. Makacsul szivárgott belőle a vér.

”

gyógyulatlan seb

Nem a teste roskadt bele elsőként az állandó vérzésbe, hanem a kedélye. Ugyan továbbra is beült reggelente a szerkesztőségbe, megtapogatta a papírt, ellenőrizte a betűket, de mintha mindez egyre távolabb kerülne tőle. A városlakók eleinte azt hitték, csak a megaláztatás emészti, mivel a nyakába kötött piros sál miatt senki nem láthatta a gyógyulatlan sebet. Úgy vélték, a nyilvános meghátrálás jobban megviseli a Gossip-féle rátarti embert, mint bármiféle testi kellemetlenség. Az újságíró nem vallotta volna be senkinek, hogy mit rejt el a sállal. Inkább úgy tett, mint aki fontolgat, mérlegel, számba veszi a világ dolgait. Egyre kevesebb időt töltött a szerkesztőségben és mind hosszabban üldögélt a tornácán. Egyre ritkábban hallatszott a sajtó nehézkes, mégis megnyugtató csattogása. A New Szeged's Chronicle mind ritkábban jelent meg, s mind kevesebb tartalommal.

Aki közelről ismerte Gossipot, észrevette, hogy a párhaj óta valahogy elfáradt a tekintete. Mintha már nem hinne igazán benne, hogy a világot rendbe lehet szedni – hasábokra, címekre, alcímekre és gondosan adagolt túlzásokra. Korábban, ha valami történt, azonnal a cikket kereste benne. Most viszont leginkább csak szemlélődött. Figyelte az eseményeket, de mondatokká ritkán formálta valamelyiket.

A lapszámok vékonyabbak és vékonyabbak lettek. Aztán elmaradt a heti melléklet. Később a hirdetések is kikoptak, noha azokból sosem volt túl sok, de Jack Gossip már nem járt a kevés

hirdetője nyakára se, azok meg maguktól nem keresték.

Ha valaki veszekedett a szomszédjával, Gossip csak legyintett. Ha eltűnt egy teve, csak vállat vont. Ha két fiatal egymásba szeretett, nem írt róluk semmit, pedig korábban egy egész rovatot megtöltött volna az efféle ügyekkel. Úgy látszott, valami végérvényesen elfogyott belőle: nem az ereje, hanem a tolla mögötti makacs meggyőződés, hogy a történeteknek van még rendeltetése.

Végül két hétig nem jelent meg új szám.

A város először türelmes volt. Máskor is késett már a Chronicle, ha beszorult a prés, elfogyott a papír, vagy Jack Gossip megbántódott valamin, s úgy vélte, a közösség megérdemel egy kis hírszomjat. De amikor a következő héten sem érkezett újság, néhányan átballagtak a házához. Jack Gossip ott ült a tornácán, a kalapját a tarkójára lökte, s az eget kémlelte.

– Nem lesz lap ma sem? – kérdezték tőle.

– Nem lesz – felelte.

– És jövő héten?

Jack Gossip sokáig nem mondott semmit. Aztán lassan megrázta a fejét.

– Azt hiszem – mondta végül –, nem.

Ezután már csak üldögélt a tornácán. Nézte az eget reggel, délben, alkonyatkor. Néha olyan figyelmesen, mintha onnan várná a következő vezércikket. Máskor meg úgy, mintha semmit sem várna többé. A városlakók eleinte sajnálták, aztán megszokták, végül már úgy tartozott hozzá New Szeged képéhez a tornácán szemlélődő Jack Gossip, mint a Dzsærda, a vörös por vagy a hentesbolt előtt lengedező légyapírok.

És ha olykor valaki megkérdezte, miért szűnt meg a New Szeged's Chronicle, mindig másféle válasz érkezett. Volt, aki szerint Jack Gossipot a becsületbeli ügyben szenvedett vereség törte meg. Más úgy tudta, Mészáros Kálmánnal vívott párbaja után a szerkesztőnek egyszerűen elment a kedve a túlzásoktól, túlzások nélkül meg nem látta értelmét a lapcsinálásnak. Akadt olyan is, aki azt beszélte, az újságíró azért hallgatott el, mert végre rájött, hogy a világ önmagában is elég különös, nincs szüksége színezésre.

Robert B. tiszteletes a legvalószínűbbnek azt tartotta, hogy Jack Gossip a saját makacsságába fáradt bele. Mert aki egész életében izgalmas-izgató történetté akar változtatni mindent, ami elé kerül, az előbb-utóbb szembetalálja magát valamivel, ami ellenáll a mondatainak. S ha ez bekövetkezik, akkor vagy megtanul szerényebben beszélni, vagy végképp elhallgat. Jack Gossip a tiszteletes szerint az utóbbit választotta.

Hosszú-hosszú éveken keresztül az egykori újságíró napjai nagy részét a tornácán töltötte. Minden nap valaki más hozott neki egy tányér levest, azon élt. Fölnőtt egy nemzedék újság nélkül, mire kiderült, hogy Jack Gossip egy soha nem gyógyuló sebet rejteget a nyakán. Azt a sebet, amelyet Mészáros Kálmán fakardja ejtett rajta. A seb sosem vérzett erősen, de mindig szivárgott. Az egyik szomszéd fedezte föl a sérülést, mikor levest vitt Gossipnak, aki elszenderedett a napon, s félrecsúszott nyakán a sál.

elbeszélgetett a hentes szellemével

Keserű Rebek István fejcsóválva vette tudomásul a hírt, de csak széttárta a karját tehetetlenül. Mészáros Kálmán addigra meghalt, szívroham vitte el egy átdorbézolt éjszaka hajnalán, de a fia, ifjabb Mészáros Kálmán attól fogva minden napját azzal kezdte, hogy bocsánatot kérjen Gossiptól az apja nevében. Három hónap múltán a seb végre be is gyógyult. De a New Szeged's Chronicle hajdani szerkesztője ezek után sem tért vissza az újságíráshoz. Továbbra is a tornácán töltötte a legtöbb időt, bár néha elsétált a lapályra, ahol annak idején a párbaj zajlott, vagy kiment a temetőbe, Mészáros sírjához, és elbeszélgetett a hentes szellemével.

New Szeged népe pedig, noha továbbra is szeretett pletykálni, találgatni, kiszínezni és félreérteni mindent, ami csak megesett vele, onnantól fogva, hogy a Chronicle megszűnt, saját újság nélkül maradt. S talán éppen ezért lett a városban minden történet egy kicsit bizonytalanabb, ködösebb, nehezebben megfogható. A valóság azon a napon, amelyen Jack Gossip letette a tollat, újra elszabadult. Többé nem a papír őrizte meg és alakította, formálta, hanem az emberek ilyen-olyan, hol túlzó, hol feledékeny memóriája és képzelőereje.

Szerző
Gyetvai Balázs

Dátum
2026. jún. 20.

VERS

ZÁRT RENDSZER

a perem mentén hajszálnyi rés
rosszul elvarrt selyemszál
ott szivárog ki
érthetetlen belső verőfény

nem néz vissza rám

nincs szüksége a kinti oxigénre
hogy egyenesen tartsa a gerincét

ott bent a falak nem szorítanak
körülölelik a testet
ami nem ismeri a súrlódást

bőre alatt nem lüktet a sietség
szeme íriszében nem gyúlik a por

valami sűrű édes anyagban lebeg

talán önmagában
nincs rajta heg
csak a tömény súlya
nem akar sehová megérkezni

kint a bádogot szorongatva
egyre vékonyabbá kopom a várakozástól

vigyázok a tömítésre
nehogy a zavaros levegőm
véletlenül belélegezhető legyen odabent

kép | vecteezy.com

A PADLÁSVIGYÁZÓ

A tetőjáró alászállása

Továbbra is számos megválaszolatlan kérdés övezi a „rejtélyes tetőjáró” esetét, amelyet még december elején kezdett vizsgálni a rendőrség. A lakosság körében is burjánzó történetváltozatok és magyarázatok keringenek. Az utóbbi években városszerte hiába jelentették, hogy hallani véltek szokatlan hangokat házak, épületek tetejéről, egyesek állították, hogy emberi alakot is láttak közlekedni kései vagy hajnali órákban a tetőzeteken és balkonokon, most úgy tűnik, ezek az észlelések többek voltak pusztán képzelgéseknél.

Nézzük először ismét a tényeket! A feltételezett elkövetőre (a továbbiakban L. D.) december 1-jén, pénteken éjjel találtak a rendőrök – lakossági bejelentés nyomán. A gyanúsított a Torony utca 11. szám alatti régi magas bérház tetejéről kísérelt meg elmenekülni a túloldalon lévő, Klastrom utcai kőkerítésen keresztül, hogy a Múzeum téren szórakozó sokaság közt próbáljon elvegyülni. Felvételek nem állnak rendelkezésünkre, az utcai kamerákat ugyanis nagy valószínűséggel maga a gyanúsított ragasztotta le valamiképpen.

A gyanú szerint az elmúlt 6–7 évben eltűnt kerékpárok, erkélyen és folyosón hagyott háztartási cikkek, kerti gépek és eszközök, illetve a környező élelmiszerüzletek raktáraiban keletkezett hiányok köthetők megalapozottan a gyanúsított nevéhez, illetve többréndbeli magánlaksértés. A keletkezett anyagi kár összértéke akár több ezer euró lehet. Ezenkívül sok lakosnak okozott álmatlan éjszakát, egyenesen rettegésben tartotta a gondolat, hogy egy titokzatos idegen tartózkodhat a padlásukon. Az ügy különlegessége számunkra azonban nem annyira a feltételezett bűncselekmények jogi súlyosságából adódik, hanem az esemény furcsa körülményeiből és az L. D. személyét körülölelő rejtélyességéből. Első sajtóhírünk óta ugyanis a tanúvallomások mellett számos újabb részlet, emlék, történet érkezett hozzánk, amelyekből mozaikszerűen rajzolódik ki L. D. élettörténete, de ahogy a régi aforizma is figyelmeztet: minél nagyobb a megszerzett tudásunk köre, annál nagyobb felületen érintkezik az ismeretlennel. Mostani tényfeltáró cikkünk célja mégis az, hogy ha nem is fejthetjük meg teljesen L. D. különös személyét és tetteinek mibenlétét, az olvasó a meglévő információk alapján maga is próbáljon meg teljesebb képet alkotni minderről.

Fortepan | Makovecz Benjamin

Üdvös projektek egy bogos fáért?

L. D. 42 éves, végzettsége szerint területfejlesztési mérnök, aki bár sosem vált széles körben ismertté, ma már úgy tűnik, az elmúlt évtizedek egyik legkiemelkedőbb és legsokoldalúbb helyi szakembere. Egyik volt szomszédja elbeszélése szerint a férfi karrierje gyorsan ívelt felfele, nagy presztízsű befektetők vették igénybe szakmai segítségét. Az ő nevéhez fűződik például a Sűgőerdő mellé emelt Béta Ipari Park kreatív ökológiai beágyazása, ahol vállalt feladata során egyszersmind épülettervezői, régészeti, víztani és erdőgazdálkodási szempontok összehangolásával hozta végső formába merész terveit. Amint az már közismert, a munkálat többek között arról volt nevezetes, hogy a faállomány ritkítása helyett több száz új fa beültetésével fejeződött be. A gyárak, üzemek és raktárak fűtés- és hűtőrendszerét majdnem teljes egészében természeti megújuló erőforrásokra sikerült alapozni: a mélyre ásott hűtőkamrákat, beépített Inkognito-napelemeket, a szerves bomlásra alapozó padlófűtésrendszert és mindezek optimális szinkronizálását is állítólag ő képzelte el először. A „barlangirodák” (ti. a talajjal fedett üvegtermek), amelyeket kezdetben sokan előnytelennek és egy elrugaszkodott elme túlkapasainak minősítettek, szintén kiállták az idő próbáját, hiszen az ott dolgozók kiváló teljesítménye bizonyítja, hogy a természeti jelenségek fokozott érzékelése, illetve az állatvilág közelsége és rendszeres megfigyelése korántsem csökkenti az élvonalbeli automatizációs munka hatékonyságát. (Mindezeknek könnyen utánajárhatunk a városháza honlapjának archívumában.)

A mérhető sikerek mellett viszont L. D. szakmai megbicsaklásáról már jóval nehezebb egész képet alkotni. Volt szomszédja például csak annyit említ, hogy egy idő után elmaradoztak a komolyabb felkérések, úgymond L. D. hóbortjai miatt.

stratégiai újragondolás

Az EastInWest nagyvállalat képviselője megkeresésünkre elmondta, hogy bár L. D. tényleges munkavégzése továbbra is megfelelő volt, a megállapodások felbontásához egyéb okok vezettek, például az időbeosztásban és a célirányosságban fellépő súlyos problémák és a prioritásokat illető nagy fokú aránytévesztés. További kérdésünkre elmesélte, hogy L. D. a Dombvár-negyedi új lakótelep helyszínének első terepszemléljén, miután leleményes és megnyerő terveit vázolta, és már a szerződésről egyeztettek, egyszer csak megtorpant egy alacsony, göcsörtös akácfa előtt. (A fa törzse a folyamatos visszametszéstől mindenütt bogos, torz formát öltött, friss ágai köröskörül nyúlánk tüskék gyanánt meredeztek.) Pár percig fejcsóválva sóhajtozott, majd két óra szünetet kért ügyfeleitől stratégiai újragondolás címén. Mikor ennek okáról és a projektben betöltött szerepéről kérdezték, csak annyit mondott: „még nincs neve”.

A cég vezetősége többek közt a jelenlévő igen rangos külföldi befektetőre tekintettel az esetet rendkívül kínosnak ítélte, és az új szerződésben szigorúan körülírt feltételeket szabott arra nézve, hogy a jövőben ilyesmi ne ismétlődhessen meg, a projekt kidolgozásáról pedig részletes menetrendet és időbeosztást írt elő L. D. számára. Ügyfelük azonban nem írta alá ezt a szerződést, és szakmai javaslatában a lakóházak építésére tízéves haladékot kért a környezet „mikrotörténeti áthangolódása” érdekében.

Egy másik vállalat munkatársa kifejezte, hogy komoly kétségei vannak L. D. mentális egészségét illetően. Volt ügyfelük ugyanis egy leendő parkolóház helyszínének felmérésekor mintha nem vette volna észre a szomszédos, újonnan felépült passzívházakat és a hozzájuk tartozó permakultúrás kerteket. Terveiben figyelmen kívül hagyta ezt a tényezőt, és mikor szembesítették a házak és kertek kétségbevonhatatlan látványával, úgy felelt, hogy „még nincsenek ott”.

A fajsúlyosabb megbízatások rendre elmaradoztak, egyre jelentéktelenebb munkálatokban tudott csak részt venni. Idővel egyszerű belsőépítészeti feladatokat is elvállalt, de ahogy hírlík, egy közönséges padlócsempe lerakásánál vagy gipszkartonozásnál is „elkomplikálta a dolgokat”.

Fortepan | Urbán Tamás

Magastudomány és hóbort határán

Miután az Architektúra, a LandARTech és egyéb neves innovációs szakfolyóiratok egy bő évtizeden keresztül közölték alaposan kidolgozott, összetett kutatással kiforralt, izgalmas tanulmányait és olvasmányos esszéit, az utóbbi 4-5 évben kénytelenek voltak visszautasítani szövegeit vagy komoly szerkesztést láttak szükségesnek, L. D. szemléletében ugyanis egyre inkább valamiféle „ezoterikus irányultság” uralkodott el. Példaként csak egyik újabb tanulmányára utalunk, amelynek közlését máig mérlegeli a LandARTech, így kérésünkre csupán néhány részletet említettek. Ebben összetett térképet készített a Tisztviselő-negyed emlékeinek „mikorrhizarendszeréről”, amelyben egyaránt megjelölt múltbeli eseményeket, régészeti leleteket, a különböző családok mindennapi szokásait, a közelmúltban elvesztett használati tárgyakat, a helyi madárpopuláció napszakonkénti röptének visszatérő mintázatait stb. Ezenkívül részletesen elemezte a lakások függönyös ablakain kiszüremplő esti fények szemantikáját, akusztikai térképet készített a városnegyed jelenéről és közelmúltjáról, házanként osztályozta „a reggeli

kávégőzőlés meghittségi fokozatait”, majd ilyen és ehhez hasonló tényezők figyelembevételével bonyolult képletet alkotott „az emléksűrűség változóinak multidimenzionális törvényszerűségeiről”. (Egy helyen azt is megemlíti, hogy mindezeket ő mérések és elemzések nélkül is érzékeli, a tudományos leírást pedig „a kordivat miatt és a kíváncsiság kedvéért” végezte el.)

utolérhetetlen ügyességgel

Egykori barátnője, R. elismerően nyilatkozott L. D. személyéről, és sokáig fogadta kíváncsisággal a gyanúsított különös szokásait. L. D. sokszor azzal viccelte meg, hogy a találka helyszínén a gyanútlanul várakozó R.-t egy fa tetejéről csiklandozta meg egy hosszú ággal vagy egy épülettetőről kurjantotta el magát számárbögést utánozva. Csak tovább fokozta a komikumot, hogy udvarlója gyakran a rangos üzleti megbeszéléseken használt, kifogástalan öltönyében szállt alá a magasból sértetlenül, még jellegzetes féloldalra biccentett kalapját sem kellett megigazítania. Gyerekkora mászási szokásait nem hagyta abba, sőt, folyamatosan fejlesztette, ezért az átlagember számára utolérhetetlen ügyességgel vette birtokba a fák és épületek magaslatait. Alkonyatkor gyakran felmentek a Dombvárra, hogy onnan a házak árnyékosan kirajzolódó kéményeiről, villámhárítóiról és a rajtuk sötétben gubbasztó galambokról és csókákról mondjon neki úgynevezett „jóslatmeséket”.

Néhány év múlva viszont be kellett látni, hogy L. D. annyira belemerül ebbe a fantáziavilágba, hogy R. már nem érezte a kapcsolat biztonságát, és nem találta meg kapcsolatukban a stabil jövőképet.

Valakinek örködni kell az emlék-kacatok közt?

Mindezek után térjünk vissza a legutóbbi események körülményeire. A rendőrségi jegyzőkönyv szerint L. D. ezúttal minden bizonnyal antik értékek után kutatott a régi házak padlásán és balkonjain, amelyeket a még meglévő összeköttetései révén külföldön értékesített volna.

A rendőrök felszólítására L. D. szemmel láthatóan intenzív menekülésbe kezdett, gyakorlott mozdulatokkal közlekedett a veszélyes magasságokban. A négy rendőr végül a Klastrom utcai kőkerítés közelében fogta el L. D.-t, és megbilincselve kísért a belvárosi rendőrőrsre. A szolgálatban lévő rendőrök egyikének egyébként az eset kellemetlen fordulatot is okozott, az elfogatás közbeni dulakodásban ugyanis komolyabb sérülést szenvedett a bal térdén, majd lassan gyógyuló sérülésére és nyugdíjhatár közeli korára hivatkozva kérelmezte a felmentését. A közvetlen tanúk közül két lakó is látta ezt a jelenetet a Klastrom utcára néző ablakokból. Ők maguk nem gyanúsították lopással L. D.-t, de felháborítónak nevezték, hogy manapság ilyesmi egyáltalán megtörténhet, és a magánterület ilyen megsértését rémisztő és szégyenletes tettek jellemezték. (Felháborodásuk enyhének mondható ahhoz képest, amit különböző körökben, járókelők közt, közösségi oldalakon hallani és látni lehet. Lakásukat és tulajdonaikat féltő

helybéliekben olyan ritka méreteket öltött a „rejtélyes tetőjáró” iránti szörnyülködés és düh, hogy azt mondhatnánk, a gyanúsított jelenleg az előzetesben van a legbiztonságosabb helyen.)

Fortepan / Makovecz Benjámín

Egy idős, álmatlansággal is küzdő lakó szerint, aki lapunknak nyilatkozva szintén szemtanúnak nevezte magát, az ismeretlen férfi az elfogatás előtti percekben és a rendőrök érkezésekor is a tornyos padlásablak fedelén üldögélt nyugalmi pozícióban, miközben lába a nagy mélység felett csüngött. Ő nem látta menekülni a gyanúsítottat, arra emlékszik, hogy L. D. valamit kétszer is lekiáltott félhangosan az érkező rendőröknek, majd intett és biztonságosan lemászott a túloldali kerítésen. A közlés nem hivatalos, és fenntartásainkat fokozhatja, hogy az idős tanú demenciában is szenved, illetve a teliholdas éjszakákat követően különféle álomszerű történetekkel szokott előállni szomszédai nagy multságára. (Arra a kérdésünkre például, hogy nem félt-e a tetőn ülő idegentől, aki padlásokon is gyakran tartózkodhatott, nemmel válaszolt, jellegzetes bágyadtságával, mint akiben fel sem merül egy lehetséges veszélyhelyzet miatti ösztönös félelem. Továbbá szó szerint ezt mondta: hát valakinek a padláson is kell lennie.)

”

száműzött emlékek mentőakciója

Végül külön figyelmet érdemelhet L. D. egyik korábbi közvetlen kollégájának nyilatkozata az egykor igen sikeres vállalkozóról. G. korábban baráti viszonyban állt L. D.-vel, és sok minden ellenére a közelmúltig tartotta a kapcsolatot vele. (Éppen ezért az ő nyilatkozatát bővebben

közöljük. Rendőrségi kihallgatása is megtörtént, de az elmondottak nem eredményeztek lényegi változást az ügyet illetően.) Bevallása szerint mindannyian tisztelték L. D.-t tudása és kreativitása miatt, de nehezen viselték mindennapos szeszélyeit. „Az igaz, hogy vágott az esze, nem jött, hogy higgyed, félóra alatt mit ledolgozott az az ember! Egyszer egy cigiszünetben összedobta a folyóparti öko-modernizációs EU-pályázatot, és el is fogadták. De máskor túlreagált egy banális problémát, egy hétig ült valami piti részleten, és állt a projekt miatt.” G. elbeszéléséből kiderül, hogy szívén viselte barátja sorsát, és lehetőségeihez mérten próbált hatni rá, hogy élete jó mederbe terelődjön. „Amikor már nyilvánvaló volt, hogy baj van vele, és egyre több furaságot csinált – tudják, hallgatózott a fák kérgénél, és simította, javította a kidobott kacatokat –, én próbáltam beszélni vele. Nem mondom, volt azért valami azokban a saját projektjeiben és „kutatásaiban” is, filozófia meg művészi érzékenység, és próbáltam mondani neki, amikor már alig volt kliense, hogy legalább folytassa művészi vonalon vagy írjon egy regényt, de olyasmit válaszolt, hogy ő nem szedi szét a dolgokat, inkább egyberakja – ez is jó gondolat, lehet benne mélység, de miért nem kezd vele valamit? Akkor adtam fel, amikor feltettem neki az egyszerű kérdést, hogy miből fog megélni (mert épp írt egy „tervezetet” valami „száműzött emlékek mentőakciója” címmel)[1], és láttam, nem is érti meg, amit mondok, még meg is kérdezte tőlem: „hogyan érted?” – és én láttam a szemében, hogy tényleg komolyan kérdi, és tényleg nem érti.

Én sajnálom őt, nem volt rossz gyerek egyáltalán, néha még beszélünk. Tudtam róla, hogy járja a padlásokat..., hogy rákapott erre. De álomban sem gondoltam, hogy idáig jut, hogy elvisz dolgokat” – mesélte G. látható szomorúsággal. „De ki tudja, még jóra fordulhat minden, kicsit talán felrázza ez a hercehurca” – tette hozzá.

Kérdésekre, hogy mit lehet tudni ezekről a padlásjárásokról, nem tudott érdemben felelni. „Állítólag megnézi, milyen holmik vannak ott, letörölgeti róluk a port. Úgy tudom, csak ül a régi holmi közt, mint aki őriz valamit. Amit mások évtizedek óta kitétek, ő azzal foglalkozik, az emlékeiket rendezgeti.”

Igyekeztünk nyomába eredni L. D. izgalmas és különös történetének, és amennyiben lehetőségünk lesz rá, folytatjuk a kutakodást, és megosztjuk azt az olvasókkal.

Folyamatos anyagi kihívásokkal küzdő munkánkat a nyári hónapokban szüneteltetjük, illetve csak a legszükségesebb közlésekre szorítkozva folytatjuk. Szerkesztőségünk székhelye a tavalyi ázások után sürgős felújításra szorul, a tetőcserepek mellett a régi tetőszerkezet megerősítésére, további állagmegőrzésre és lomtalanításra is szükség van. Célzott adományaikért nagyon hálásak lennénk, illetve az önkéntes munkaerő is nagy segítséget jelentene.

Mindenkinek kívánunk szabadságélményekben gazdag nyaralást!

Az Új Kerékvágás szerkesztősége

felső kép | Fortepan / Makovecz Benjámin

[1] Az írás pontos címe: *Csendes hadművelet száműzött emlékdarabjaink kiszabadítására*. A Bulvár bűvópatak című nem hivatalos röpirat lapjain jelent meg idén márciusban.

ÉGGYÖKERŰ NEVENINCS

I.

A felvilágosodás gondolkodói úgy tartották, hogy az ember szabadnak születik, csak később kötik gúzsba a körülmények: a hely, a kor és ennek velejárói: a nevelés, a társadalmi környezet, a vallási előírások. Az elme *tabula rasa*, a kultúrától érintetlen vadember élhet csak szabadon, minden egyéb újabb láncszem a kötelmek sorában.

Az ember természetes állapota tehát a szabadság.

A középkor úgy vélte, az ember rabnak születik, mert az eredendő bűn terhét nyögi fogadásától, és szabaddá csakis külső erő segítségével, isteni beavatkozás révén lehet, amely felette áll a természet kötelmeinek és képes felülrni azokat.

A szabadság tehát az ember természetfeletti állapota.

Hogy a görögök hányadán álltak az emberi szabadsággal, már bonyolultabb kérdés, mert a görögség a kérdésfeltevés és történetmondás népe volt, így sokkal több kérdést és mesét hagytak hátra, mint amennyit elmondani vagy megválaszolni képesek voltak. Európa a mai napig az ő kíváncsiságukból és költészetükből él. Úgy tűnik, ők mindenekfelett a sorsban és szükségszerűségben hittek, amelynek istenek és emberek egyaránt alávetettjei, amely egyformán érvényes mindenütt, és amíg valaki át nem lépi a megszabott mértéket, addig méltányos is. Akár még igazságosnak is nevezhető. Egyéni szabadság és egyetemes mérték konfliktusát nevezzük tragédiának. A szabadságnak tehát sokféle formája és fokozata létezik, vélték a görögök, némelyiknek azonban ára van.

A felvilágosodás szerint a szabadság fogalma a természethez tartozik, a keresztény felfogásban viszont metafizikai kategória. Istenen kívül a szabadság értelmezhetetlen, szól a teológia; Istennel a szabadság értelmetlen, állítja a racionalizmus.

A görögség hajlott rá, hogy sem egyik, sem másik: a szabadság nem természeti, de nem is természetfeletti kategória, lényege inkább a döntés mozzanatában rejlik, és ekként biztosan nem független az ismerettől. Nem tudjuk pontosan meghatározni, mi a szabadság: de a tudatlanság okvetlen rabságot jelent. A Nyugat ebből a felfogásból is örökölt, nem is keveset. Szabadság-képzetünknek tehát a görögség, a judaizmus és a kereszténység, valamint a felvilágosodás hármasságán kellene stabilan állnia, amennyiben ezek nem mondanának ellent egymásnak: minden egyes feltevés a másik kettőnek.

Az európai szellem hosszú időn át arra törekedett, hogy ezt a három, egyenként is homályos szabadságfelfogást valahogy élhetővé ötvözze, hol az ösztönt, hol az észet, hol az egyént, hol a közösséget téve meg hivatkozási alapnak aszerint, hogy melyiket tartotta erősebb elvnek, amelynek *ellenében* cselekedve az ember feltétlenül korlátok közt találja magát. De bármelyik felfogás domináljon, közös nevezőjük, hogy a szabadságot megvalósítandó feladatként vagy elérendő célként tételezik, amely nem az itt és most birtoka, hanem vagy a jövő távlata, vagy a láthatár vonala rejti. Hajnal, amely felvirrad egyszer, vagy ország, amely felfedezésre vár. Még az eredet világa, a Paradicsom sem volt maradéktalanul a szabadság hona (amennyiben a nyugatnak ezt a konfúz szabadságfogalmát értjük alatta), hiszen már ott is egy tiltás (habár mindössze egyetlen) szabta meg annak határait. De akkor mégis merre keressük, ha sem időben mögöttünk, sem térben előttünk nem akadni nyomára? Ha sem a hellének, sem a teológusok, sem a felvilágosodás optimizmusa nem sajátunk már igazán, hogy irányt mutasson? Plótinosz meglepően tömör és keresetlen kifejezést használt a sejtett, de feltérképezetlen hollétre: *epekeina*, ami annyit tesz: „ott, azon túl”. Habár a szó a *transzcendens* görög megfelelője volna, sokkal kevésbé hat fellengzősen, és jóval kevésbé metafizikával terhelt. Előnye, hogy kijelölés nélkül *rámutat* valami *nem jelen lévőre*, irányultságot fejez ki, nem definiál. Plótinosz és követői a végső valóság meghatározást kerülő meghatározására használták, melyről csupán az tudható, hogy létezőn, értelmén, fogalmiságon „túlra” esik, de az már nem, hogy miképpen túl és pontosan hová. A keresztény teológusok magától értetődően vették át, amikor istenük transzcendens mivoltának állítására keresték a kellőképp fogalom nélküli jelölést: de már Dionüsziosz Areopagitésznél a végtelen messzire és elérhetetlenre mutat, ami valahogy konkrétabbá is teszi a

fogalmat a „valaholhoz” képest. Az *epekeina pantón*, a „mindeneken túl” paradox módon a „mindenek” kitételrel veszít erejéből.

teljesíthetetlen

Ellentmondásos szabadságképünk aligha felelhet meg egyszerre minden feltételnek. Elvárásaink a világgal és önmagunkkal szemben teljesíthetetlennek tűnnek. Ám még elvárásaink (és ezzel együtt reményeink) feladása sem szabadít meg, nem számolja fel a szorongató határokat. Sem a határok elfogadása, sem azok semmibevétele nem elégíti ki azt a paradox és homályos szabadságigényt, amelyre a nyugati kultúra szoktat rá bennünket, és amelyhez csökönyösen ragaszkodunk. Az a bizonyos édenkerti fa figyelmeztetőleg áll minden, a Paradicsomra irányuló gondolat kíséret közepén: legalább *egy* tiltás okvetlen szükséges, hogy szabadságról egyáltalán beszélni lehessen; legalább *egy* halál annak a feltétele, hogy az életről fogalmat alkothassunk. De mi van, ha az élet egyetlen voltaképpen *törvénye* a szabadság? Vagy mi másért fogalmazna úgy Nazianzoszi Gergely, hogy az a bizonyos isteni szabály, az egyetlen törvény fája a szabadság letéteményese volt?^[1]

Szabadságfogalmunk tehát sokféle elemből áll össze – ha összeállna. Csakhogy közelebbről megvizsgálva reménytelenül sokfélének, és sokféleségében megfoghatatlannak bizonyul. Az nyilvánvaló: nincs egészen itt és most. Töredékeiből villanásnyi ideig tisztán fölismerhető, ám a definíciók már természeténél fogva is leperregnek róla. De a megízlelés, a töredék, megtapasztalásának ritka pillanatai csak felkorbácsolják vágyakozásunkat utána. Talán azért van így, mert túlságosan hozzászoktunk, hogy a szabadság eszményét fosztóképzők mentén gondoljuk el: vagy a rációtól, vagy az ösztöntől, vagy a közösség előírásaitól, vagy éppen az egyéni döntés felelőssége alóli felszabadulásként. Ideálképünk, az abszolút szabadság platonikus eszméje hibátlan, szeplőtelen, feltétlen – csak épp feltételezi a fosztóképző előtt álló fogalmakat.

Mit gondoljunk például az isteni szabadságról, ha egyszer Isten határtalan? Mihez *képest* volna lehetséges az Ő szabadságáról beszélni? És hogyan gondoljuk el az emberi szabadságot, ha az embert éppen ellenkezőleg, a korlátai határozzák meg, azok jelölik ki *őt magát*; a tér- és időbeli koordináták, a mulandóság koordinátái, amelyek híján épp emberi mivolta oldódna semmivé. Démon, állat, angyal még éppenséggel lehetne (attól függ, mely korlátoktól és határoktól fosztjuk meg *először*), de a mi fogalmaink szerinti ember semmiképp. Ebből a szempontból nemigen van jelentősége, hogy a szabadságot végül is természetes vagy természetfeletti állapotként határozzuk meg, esetleg nem is állapotként, csak szituációként, mint a görögök, mert akár így, akár úgy, mindig egyformán teljesíthetetlen és beteljesületlen marad. *Epekeina*. Hajlunk rá, hogy jelentés nélküli fogalomként, jelölet nélküli jelként le is mondjunk róla, unikornisok és utópiák fiktív birodalmába utalva ezt is, mint annyi lejárt ideált – *ennek* viszont saját tapasztalatunk ritka és felbecsülhetetlen pillanatai mondanak ellent. Ellentmondást nem tűrően.

Az egyenlet megoldhatatlan.

”

viszonyrendszer

A szabadság, úgy tűnik, menthetetlenül konfúz és reménytelenül absztrakt fogalmaink egyike, akárcsak a „szerelem” vagy az „Isten”. Ezzel szemben az életünk konkrét élet, ahogy halálunk is konkrét – ha lehet, még az életnél is konkrétabb – halál. Ezeknek tehát aligha lehet köze az elvont szabadságélményhez, mint ahogy közös metszetük sem igen akad. Talán mégis a görögöknek volt igazuk, amennyiben helyzethez kötötték és ezáltal konkretizálták a szabadság mibenlétét: az istenek szabadabbak, mint az emberek, amennyiben több mindenre képesek, de nem szabadok; az élők szabadabbak, mint a Hádészben tengődő árnyak, de kevésbé szabadok, mint az istenek.

Úgy tetszik, mint annyi más, a görögség ezt is viszonyrendszerben gondolta el, a kozmosz szövetének részeként: ezért itt is *arányokról* beszéltek inkább, semmint definíciókról. Az arányok pedig a szépség letéteményesei.

Feltételezhető tehát, hogy a szabadságnak is van valamiféle esztétikája.

Mi volna, ha innét közelítenénk meg a kérdést? A szabadság szépsége felől: megkímélve magunkat is, a fogalmat is a meghatározástól, de nem engedve a közvetlenségből.

Arányokról volt szó tehát. A húrok hossza a hangszeren, a test tagjainak harmóniája, a részek viszonya az egészhez: az összhang, az érzéki forma, a felszín mind a rejtettet, a háttérben megbúvó, számokban kifejezhető rendet tükrözi. A szabadság arányait, tehát a szabadság szépségét azonban miben lehetne megragadni? Hogyan írható le? Hol mutathatnánk rá? Yeats kérdését kölcsön véve: „*How can we know the dancer from the dance*”?[\[2\]](#)

Miben áll a szabadság szépsége?

Az egyenlet megoldhatatlan, amennyiben a szabadság feladvány.

Ha megvalósítandó feladat vagy elérendő cél, akár mint isteni attribútum, akár mint emberi kihívás. (Menthetetlen ironia: a *szabadság* mint ránk rótt *kötelesség*.)

Ámde egyetlen is lehet szép, emlékeztet Püthagorasz, mivel viszonyt tár fel, harmóniát fejez ki, ha a számokban nem a korlátot, a végeket, hanem az összhangot szemléljük.

Vagyis, ha eddig ismeretlen helyen: nem a korlátok elhagyása, nem is az azokba beletörődés, hanem éppenséggel a *korlát révén*, vagy még pontosabban, a számokból, a *korlátozottság jeleiből* bontakozik ki a szabadság.

II.

Vegyünk példaképpen egy költőt. Nem éppen akármilyet, de erről majd később.

a mondhatatlan aurája

A költő ugyebár szavakból él: a szó szabadságából születik ő maga is, a műve is. Amikor a nyelv és a diszkurzív gondolkodás korlátait átlépve, a kifejezés kitaposott ösvényeit feladva a szó túlkerül köznapi jelentésén, elmozdulva valahová a konvención túlra, az *epekeina* távlatai felé. A költészet lehetővé teszi, hogy a szó több legyen pusztán jelentésnél, a nyelv a pusztán közlésnél, a mondhatót a mondhatatlan aurájába vonva. Vagy valami ilyesmi. A költő számára mindenesetre a nyelv az anyag: megformálhatja, szilánkokra zúzhatja, megnyergelheti, szőheti, felgyújthatja – szabadságában áll, mert a költészetben a nyelv a szabadság letéteményese.

Akkor lássunk egy költőt, aki lemond a szavakról. Egyúttal a szó jelentette szabadságról is.

Elsősorban a távolabbi Keletről ismerünk ilyeneket – festőket, akik lemondanak a színről, vonalról, látványról, hébe-hóba magáról a látásról is; építészeket, akik lemondanak a falakról; meg filozófusokat, akik letesznek a gondolkodásról.

Kivételes költők termettek arrafelé, akiket legfeljebb másodkézből, hírből, ha ismerünk, mert tintát és papírost nem, vagy csak elvétve használtak. Akadtak persze olyanok is, mint Ryōkan Taigu (1758–1831), akik írtak ugyan, de igyekeztek úgy írni, mintha nem írnának:

Ki mondja verseimről, hogy versek?

Egy költeményem sem költemény.

Csak ha már tudod, hogy verseim nem versek,

kezdhetjük megvitatni a költészetet. [\[3\]](#)

És persze ott vannak a haikuk, ezek a szókavicsok, pillanatversek, amelyekből sok száz tesz ki egy vékonyka kötetet: de egyetlenegy egész köteteket pótol. A klasszikus haiku tizenhét szótagjából már-már kivonódik minden emberi esetlegesség, és megmarad az örök – de nem az európai értelemben vett örök (a fenséges megkövült rokona), hanem a jeltelen és jelentéktelen örök, illékony örökkévalóság, a létezés láthatatlan fundamentuma.

Vigyázz, hova lépsz!
Szentjánosbogár fénylett
tegnap este ott. [\[4\]](#)

Aki haikut ír, a szavakról lemondás művészetét gyakorolja. Sajátos – és ugyanilyen sajátosan japán – műfaj a *dzsiszei*, amely kimondottan a távozás vagy kialvás költészete, a tudat kihunyta felé tett utolsó lépések tanúja: a halál előtti pillanatok verssé formálása. [\[5\]](#) Itt a mulandóság hangja csöndes, eszköztelen-szép, legyen akár derűs vagy mélabús a pillanat. A mi szempontunkból a *dzsiszei* a szavakról való végleges lemondást tükrözi, és ebben az értelemben a távol-keleti költészet beteljesüléseként is felfogható.

Épp ezért Nyugaton ezt a szómentes költészetet fordítani jóformán megoldhatatlan feladat, s ez még csak nem is igazán a szavakon múlik. Nem *lehetetlen* persze, de ami miatt megoldhatatlan,

annak a nyelvhez vajmi kevés köze van. Amikor a múlt századelőn legjobb költőink hiánypótlásképp, de még inkább a magyar irodalom felzárkóztatásának igényével az égvilágon mindent fordítottak, ami világirodalom, ráadásul érzékeny és virtuóz módon – tehát amikor Kosztolányi, Szabó Lőrinc és a többiek a japán vagy kínai költészethez nyúltak, szépséges verseket alkottak keleti modorban, de összetéveszthetetlenül a maguk egyedi hangfekvésében. Keletiesre faragott Kosztolányi-hangulat lett az eredmény, vagy selyemtapintású Szabó Lőrinc. A legtöbb esetben gyönyörű zátonyra-futásoknak lehetünk tanúi, de ezek attól még hajótörések: mert nyugati beidegződésekkel nagyon nehéz a keletiekből lefordítani azt, ami *nem* szó, és ami ennek a költészetnek talán a lényege. Hogy ugyanis a költő feláll, leteszi a tollat (írónádat, bármit), és szépen otthagyja saját versét, kísétál a költeményből. Ezzel a mozdulattal a vers meg is szűnik *saját* verse lenni, billegni kezd szólás és nem-szólás határán, ő pedig ezzel párhuzamosan megszűnik költőnek lenni (amennyiben sikeresen oldotta meg feladatát), sőt, megszűnik ő-nek lenni is, ha igazán sikerült a dolog. A huszadik század elején pedig európai költő igen ritkán mutatott hajlandóságot rá, hogy távozzon saját verséből. Többnyire éppen azért írta, hogy legyen laknia valahol. (Nem is elsősorban a lakbér okán: az ember azért ír – és olvas – verset, hogy otthont találjon bennük. Egy-egy jelentősebb költeményben, úgy tapasztaltam, évtizedekig is el lehet élni.)

a jelentéktelenség művészete

Ezeket a fordításokat tehát nem megoldani kellett, vagy legalábbis nem úgy, ahogy a világirodalom darabjainak nagy részét lehetett pusztán költészeti eszközökkel tükrözni – hanem azt igényelték, hogy a fordító átlépjen egy vagy több határt, elhagyva olyan megszenvedett dolgokat, mint stílus, név vagy mondanivaló. Az európai költőnek nevet kell szereznie, hogy jelentékeny legyen (Villon szinte minden versének ajánlásába gondosan belekölti magát), a haiku azonban a jelentéktelenség művészete. Ezért is lehet, hogy tulajdonképpen egy jelentősen jelentéktelen haiku-fordítót ismerünk csak, Fodor Ákost. És az is lehet, hogy a fentiek értelmében haikut nem is igazán lehet fordítani, csak írni, így a fenti mondat úgy helyesbítendő, hogy sok magyar haiku-költőt ismerünk, és egyet nem ismerünk, Fodor Ákost.

Ő az, akit mindenki olvas, és szinte senki sem tudja, hogy őt olvassa. Eszményi konstelláció egy haikuistának. Fodor Ákos akkor is haiku-költő, amikor – formailag – nem haikut ír. Nem tudom, számára megérkezés volt-e a haikura rátalálni, és ha igen, miképpen talált rá. Azt nagyjából tudni, melyik irányból érkezett. Első publikált írásai, ha hangvételükben különböznek is a kortársak legtöbbjétől, első ránézésre illeszkednek a kor és a hely, a huszadik század végi magyar irodalmi miliő kánon nélküli kánonjához. Aztán a forma valahogy fellazul, még az elvárthoz képest is töredezetté válik. Aztán letisztul. Még később pedig úgyszólván eltűnik. Szavak maradnak, de csak úgy, mint kagylók, csigahéjak, uszadékfák, amiket partra mosott egy hullám; időnként haikuvá kerekülve, költői mondattá érve, vagy megmaradva annak, amik – szavaknak. Az első kötetben (*Kettőspont*, Magvető, 1978) feltalálható szonett, szabadvers, dal, verses mese, színpadért kiáltó „madrigál-komédia”, rímelő és rím nélküli darabok. Kísérletek kiszámíthatatlan

könyve. De mindjárt a legelején feltűnik egy haiku. Ez a kötet még Weöres-visszhangos: ember legyen a talpán, aki őt, főleg akkor és ezzel az irányultsággal el tudta volna kerülni. [6] Nem is biztos, hogy el kell. A haiku-formájú versek mindenesetre vissza-visszatérnek a kötet lapjain, amikor az ember a legkevésbé várná. Ahhoz, hogy ne csak a forma idézze a Keletet, még szükség volt néhány évre. És megint néhányra, hogy ne idézzen semmit, hanem egyszerűen csak annyi legyen ott a papíron, amennyi elengedhetetlen. Szavak. Esetleg haikuként, vagy már akként sem. A szükségesnél egy betűvel sem több betűből álló megnyilatkozások, egy olyan költői élet(mű) szórvány-jeleiként, amely egyre következetesebben mond le a szavakról.

Hol van ezeknek a verseknek a *helye*? Az egymást követő kiadások mintha tükröznének némi tanácsstalanságot: keresik a nekik megfelelő formát, a kötetek kisebbednek, egyszerűsödnek, mintha még nem találták volna el maradéktalanul a hozzájuk illő arányokat; azt a formát, amely épp ehhez a költészethez tartozik. Ha így van, azért van így, mert ezeknek a verseknek talán nem is a papír az otthonuk. Nem tudnám megmondani, hová valók inkább – egyesek talán sziklafalra, korommal írva, mások fényesen sima folyókavicsba metszve, némelyeknek omlatag falakon lenne a helye, vagy lehullt falevélen, és egyeseknek az égen, ha a levegőre lehetne írni. A könyvoldalon, az a benyomásom, legfeljebb ideiglenesen állomásoznak.

a kiterjedés jele

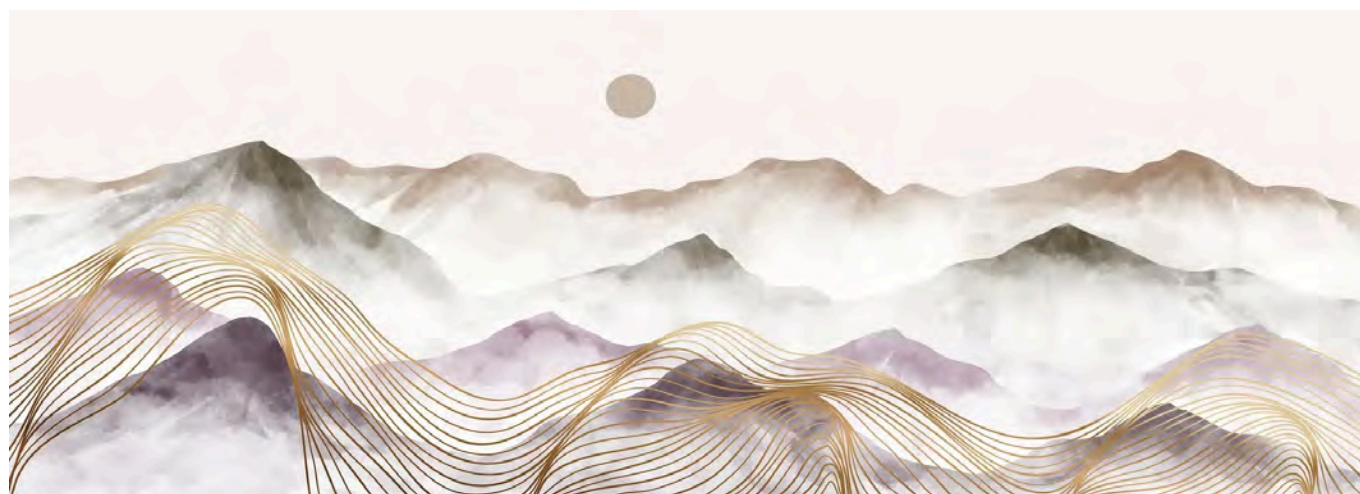
Fodor Ákos végül mintha a haiku-költéségen is túllépett volna. Úgyhogy attól kezdve akár még haikut is írhatott. Mintha nem ragaszkodott volna már a szavakhoz sem valami nagyon, a saját maga számára megszabott mérték felé tartva („Vers légy, ne költő”). Ez az a lépték, melyről külső szemlélőnek képtelenség megmondani, hogy beteljesült-e már. Külső szem, objektív, mérlegelő tekintet idáig nem ér el: itt minden tekintet belsővé válik. Aki ilyen tapintattal van jelen – vagy ilyen tapintatosan áll a létezéshez-jelenségekhez (köztük a szavakhoz is) –, mint ő, azt a világ engedi belsővé válni. Sem maga nincs „kívül” a világon, sem őrajta nincs kívül semmi: ez olyan fokú érzékenység, amit csakis ilyen tapintattal, tartózkodással lehet elviselni – ha egyáltalán. Akik

ismerték, arról számoltak be, hogy életének előrehaladtával mind jobban visszavonult, de gyanítom – a sorokból, vagy még inkább a sorok közöttiből –, hogy ez nem elzárkózás lehetett, hanem éppen a kiterjedés jele. Elvégre a haiku művészete is, a kínai tekercsképekhez hasonlóan, a kihagyást jelzi, nem a formát. Egy alak ül a szikla peremén, vagy bandukol az ösvényen: fekete sziluett, emberformájú hiány. A körvonal csupán a láthatatlan, alakatlan szegélyeit jelöli ki, ahogy a haiku szavai nyilvánvalóvá teszik a csönd határait. A tekercsképeken minden, ami alak, kicsi: nemcsak az emberek, de a hegyek is, folyók is, a ködhez, a formátlanhoz, az éghez viszonyítva. A haikuban minden szó a megszólalás kicsinységét emeli ki a csöndhöz képest. Fodor látszólagos visszavonulása erre a kiterjedésre utalhat: a költő maga is *elhaikusodott*. Állítólag Csuang-ce-re hivatkoztak így: az Égygyökerű Nevenincs.

Talán találó név F. Á. számára is.

III.

A szabadság esztétikáját hiába keresnénk úgynevezett műalkotásokban: különösen olyanokban, amelyek a „szabadság” szót tartalmazzák. Delacroix elhíresült, apokaliptikus festménye (*A szabadság vezeti a népet*)^[7] pontosan tükrözi a káoszt és riadalmat, amit a hullahegyeken átgázoló rongyos, egzaltált tömeg szabadság-képe magában hordoz. Az ember azt hinné, egy festményt alaposabban is megnéznék, mielőtt a köztársaság dicsőséges szimbólumaként a nemzeti művészet kánonjába illesztenék. Úgy látszik, mégsem. Füstköd, sárga hullák, kifordult szemű csöcselék, kamaszok töltött fegyverekkel hadonásznak. Nincs kép, amely a 19. század szabadságeszményéről hatásosabban rántaná le a leplet. Merő teatralitás az egész, de gyilkos teatralitás. Ha van a szabadságnak esztétikája, ez itt biztosan nem az – sokkal inkább pontos és kíméletlen látlelet, sőt, prófécia a következő évszázad eseményei elé. A rohamra induló tömeg parttalan indulatában valódi szabadságnak nyoma sincs. Ez az a pillanat, amikor egy istenségnek kikiáltott eszme vérszomjas bálvánnyá válik: eszméből jelszóvá, minden későbbi terror igazolásaképp.

A többnyire fosztóképzőkön alapuló, önellentmondásos európai szabadságfogalom, amely az emberi szabadságot az istenivel szemben, az istenit pedig az emberi szabadsággal szemben határozza meg; amely a természet szabadságát a kultúrával szembenállóként fogja fel; vagy

amely a sors és szükségszerűség (*moira* és *ananké*) egyetemes kényszere alá utal az égvilágon minden létezőt – egyszerűen nem képes az *epekeina* vonzásából kikerülni. A választóvonal bűvköréből: legyen az barikád, a láthatár vonala vagy a jövő határa.

tiszteletadás

Fodor Ákos harmadik kötetében (*Hasadó anyag*, Magvető, 1982) van egy sokatmondó tiszteletadás, amellyel mintha finoman jelezné kilépését a költők céhén túlra. A szabadság első szimbolikus mozdulata. Hazafi Verai János (1846–1905) alakjában Fodor a bölcs balgát pillantja meg (Hamvas itt Arlequin-t mondana), a sehová-sem-illőt. „Önérzetes koldus” – írja róla. – „Gátlástalan, gyerekes dilettáns. Arányérzéke nincs, minden-tudatlan... Azon jelenségek aprajából való, amelyeket se kiköpni, se lenyelni nem lehet. Kicsiségében és leplezetlenségében még szeretetre is méltó.”^[8] Ironikus önarcképként olvasni talán túlzás, de a karikatúra-poéta iránti szimpátia is kétségtelen. „Szégyellt, kellemes rokon”, mondja róla: és a következő oldalak *hommage*-aiban semmi gúny vagy kifigurázás nincsen (görbe tükürt tartani a görbe tükörnek fölösleges). Tiszteletadása tényleg tiszteletadás olyasvalakinek, akinek ez „céhen belül” semmi szín alatt nem járna – ha kizárólag irodalomról volna szó. De éppen ez a gesztus mutatja, hogy nem csak arról van szó.^[9] Sokkal inkább a világban, és a világgal szemben elfoglalt léthelyzetről. A szabadság szépségét sokkal könnyebb megtalálni ebben a gesztusban, semmint olyan művekben, amelyek a szabadságra hivatkoznak, igénylik, követelik, kimondják, meghatározzák. Ebben: vagyis a tapintatos kivonódásban a dolgok kényszeréből, irodalmi aktivitásból, elvárásokból. A költő, aki elkezd lemondani a szavakról, saját szabadság-eszközéről, a költészet szabadságeszményéről mond le (hogy ugyanis a költészet a szavak felszabadításának eszköze), tehát lemond a választóvonalról (*eddig* a nyelv rabsága, *azon túl* a nyelv szabadsága). *Epekeina* nincs többé. Ennek a szépségnek egy töredéke megjelenhet a műben – de nem az számít. Hanem az *arány*, amilyen mértékben a szabadságnak ez a mozdulata a szükségszerűség világában megvalósul – és ennek szépsége tükröződhet aztán a szavakon, visszhangozhat a műben, de a mű sem szükségszerű, inkább csak kísérőjelenség. Nyilvánvaló, hogy Fodor Ákos versei nem ugyanattól szépek, mint a versek általában – sem a lírikus megszokott témái, sem a költői mesterség fogásai nem forrásai ennek a nehezen megnevezhető, csöndes szépségnek – már csak azért sem, mert azok javarészt jelen sincsenek.

A metszett ékkő eszménye szemben a párával: a tökéletes forma, kikezdhetetlen megvalósulás, amely a *világban* van – és amely a világ esetlegességei dacára is fennáll –, szemben az alakváltó felhővel, hajnali párával, amely elillan, *világgá* válik a napfényben – így lehetne a két felfogás közti különbséget illusztrálni.

Az elsőt megalkotni lehet, a másokban megpihenni. A hat nap esztétikájából kiindulva nehéz megközelíteni a hetedik nap szépségét, a szabaddá válását.^[10] Fosztóképzőktől megfosztva, megfélekezve róla, még innen van-e, vagy már túl, nem tagadva meg sem a természetet, sem a természetfelettit, nem ragaszkodva sem pillanathoz, sem örökléthez.

Fölmérem határaitam:

határtalanok.

Kitapogatom korlátaimat:

korlátlanok.

Talán nem is lehetne hol, s hogy lennem

– mégis vagyok. ^[11]

^[1] Nazianzoszi Szt. Gergely: *A szent húsvétra*, 8.

^[2] Hogyan különböztethetné meg a táncost a tánctól?

^[3] Saját fordítás

^[4] Kobajasi Issza verse, Tandori Dezső fordításában.

^[5] Klasszikus formája az ún. *tanka*, egy, a haikunál kétszer hét szótaggal hosszabb versforma. Japán mellett szórványosan, bizonyos korszakokban Kínában és Koreában is felbukkan.

^[6] *Idill*, *A bolond dala a helyzetről*, stb.

[7] Eredetileg nem ennyire emblematikus, hanem történelmi-allegorikus festmény (az 1830. júliusi felkelés három napjának állít emléket, amikor a X. Károly elleni felkelés során a forradalmárok a városházát ostromolták). Eredeti címe *Jelenet a barikádokon* volt, mai elnevezése csak később, a Harmadik Köztársaság idején terjedt el – de kétségkívül ez a megjelölés fejezi ki jobban a kép lényegét.

[8] In: *Hasadó anyag*, Magvető, Bp., 1982, p. 80.

[9] Hamvas itt Arlequin-ként nevezi meg ezt a pozíciót: „A bolond a becsvágyon kívül áll. Megtanulta Timontól az átkot, hogy ezen a világon minden görbe, csak a gazság egyenes. De a bolond nem toporzékol. A bolond a hatalmi örületen kívül áll. A történeten kívül. Pótolhatatlan ember. Páratlan ember. Az öreg Lear tudja, és egy percig se tudna meglenni nélküle. Amikor nincs ott, azonnal felkiált: Hol a bolondom? Hol az én legénykém? Hej, mintha aludna a világ! Az öreg Lear tudja, hogy nincs nagyobb biztosság, mint olyan ember közelében lenni, aki nemcsak hogy nem akar a trónusra ülni, hanem hahotázik azokon, akik a trónus felé loholnak. 'Itt a bohóc, itt a kincs', mondja Goethe. Itt a nagy rejtett kincs, a bálványon való nevetés és a bálványimádókon.” (In: *Titkos jegyzőkönyv*, Vigilia, 1987, p.131.)

[10] Vö. Kotányi Attila „sabbatológiai” megfontolásaival, in: *Éberem kutató élet*, Prae, 2025.

[11] Fodor Ákos: Titok

kép | vecteezy.com